

Міністерство освіти і науки України
ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж
Луцького національного технічного університету»

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів освітньо-професійного ступеня
фаховий молодший бакалавр
усіх спеціальностей
денної форми навчання

Ковель 2023

УДК 80/84(07)

З 41

Затверджено до видання методичною радою ВСП «КПЕФК Луцького НТУ»,

протокол № ____ від « ____ » _____ 2023 року.

Голова методичної ради ВСП «КПЕФК Луцького НТУ» _____ Ігор ІЛЮШИК

Розглянуто і схвалено на засіданні циклової методичної комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж Луцького НТУ», протокол № ____ від « ____ » _____ 2023 року.

Голова циклової методичної комісії _____ Ніна БАЙЧУК

Електронна копія друкованого видання передана до книжкового фонду бібліотеки ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледжу Луцького НТУ»

Завідувачка бібліотеки _____ Неля ТЕЛЮЧИК

(підпис)

Укладач: _____ Людмила БОРИСЮК, викладач ВСП «КПЕФК Луцького НТУ»
(підпис)

Рецензент: _____ Ольга ПОТАПЧУК, канд.філол.наук, викладач ВСП «КПЕФК
(підпис) Луцького НТУ»

Відповідальний за випуск: _____ Леся ПРОКОПЧУК, методист ВСП «КПЕФК
(підпис) Луцького НТУ»

З 41 Зарубіжна література [Текст]: методичні вказівки до практичних занять для здобувачів освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр усіх спеціальностей денної форми навчання/уклад. Людмила БОРИСЮК. – Ковель: КПЕФК Луцького НТУ, 2023. – 108 с.

Методичні вказівки до практичних занять з зарубіжної літератури складені на основі навчальної програми дисципліни. У посібнику зібрані різні матеріали: опорні конспекти, таблиці, схеми, контрольні питання та завдання і рекомендовану літературу.

Видання призначене для здобувачів освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр усіх спеціальностей денної форми навчання.

© Л.В. Борисюк, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	7
Практичне заняття № 1 Етапи й шедеври античності (огляд).....	8
Практичне заняття № 2 Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники	11
Практичне заняття № 3 Ренесанс в Англії. Здобутки й представники.....	16
Практичне заняття № 4 Романтизм у Німеччині.....	21
Практичне заняття № 5 Розвиток романтизму в США, видатні представники.....	25
Практичне заняття № 6 Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману ХІХ ст., національна своєрідність.....	28
Практичне заняття № 7 Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея».....	31
Практичне заняття № 8 Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця ХІХ – початку ХХ ст. Течії раннього модернізму: символізм, імпресіонізм, неоромантизм.....	34
Практичне заняття № 9 Поль Верлен. Артюр Рембо.....	40
Практичне заняття № 10 Зміни в драматургії на межі ХІХ-ХХ ст. Моріс Метерлінк. «Синій птах».....	45
Практичне заняття № 11 Ромен Гарі «Повітряні змії».....	47
Практичне заняття № 12 Йоанна Ягелло – польська письменниця, авторка творів для дітей та молоді.....	49
Практичне заняття № 13 Німецьке Просвітництво та його вплив на розвиток Європи.....	51
Практичне заняття № 14 Франц Кафка. «Перевтілення».....	55
Практичне заняття № 15 Альбер Камю. «Чума».....	60
Практичне заняття № 16 Розмаїття течій модернізму й авангардизму в європейській ліриці ХХ ст.....	64
Практичне заняття № 17 Райнер Марія Рільке. «Згаси мій зір...», «Орфей, Еврідіка, Гермес», збірка «Сонети до Орфея».....	67

Практичне заняття № 18 Федеріко Гарсія Лорка. «Про царівну Місяцівну», «Гітара».....	70
Практичне заняття № 19 Джордж Оруелл. «Скотоферма».....	73
Практичне заняття № 20 Епічний театр Б. Брехта: теоретичні засади й художня практика.....	75
Практичне заняття №21 Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Пауль Целан. «Фуга смерті».....	80
Практичне заняття № 22 Ернест Міллер Гемінгвей. «Старий і море».....	86
Практичне заняття № 23 Габріель Гарсія Маркес. «Стариган із крилами».....	90
Практичне заняття № 24 Милорад Павич. «Скляний равлик».....	93
Практичне заняття № 25 Джон Майкл Грін. «Провина зірок».....	95
Практичне заняття № 26 Короткі відомості про Маркуса Френка Зузака.....	98
ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	101
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	105

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Зарубіжна література» складена відповідно до освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» усіх спеціальностей денної форми навчання.

Викладання навчальної дисципліни «Зарубіжна література» має на меті формування у здобувачів освіти широкої читацької компетентності, яка ґрунтується на знаннях, пізнавальних і творчих уміннях, соціальних навичках, світоглядних переконаннях тощо.

Метою практичних занять є поглиблення та закріплення знань. Як правило, на обговорення виносяться 3–4 питання; їх розглядають як у традиційній формі, так і у формі дискусії, розгорнутої бесіди, конференції, круглого столу, особливо якщо обговорюються проблемні питання. Анкетування студентів на практичному занятті відбувається як за бажанням студента, так і за викликом викладача. Крім основних виступів студентів на практичному занятті, оцінюються також істотні доповнення до поставленої проблеми. На практичних заняттях можуть обговорюватися доповіді та реферати.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Зарубіжна література» є ознайомлення студентів із дійсністю, минулим і сучасним життям усього людства, формування вміння, керуючись принципом історизму, сприймати життєві факти та події, зображені в літературному творі, надавати їм правильні, виправдані етичні цінності.

Важливим елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни є практичні заняття для студентів. Навчальний час, відведений на практичні заняття з навчальної дисципліни «Зарубіжна література», визначається навчальним планом. Співвідношення обсягу аудиторних занять визначається специфікою і змістом навчальної дисципліни «Зарубіжна література», її місцем, значенням і дидактичною метою.

Готуючись до практичного заняття, студент повинен опрацювати рекомендовані джерела та літературу з даної теми, продумати відповіді на кожне запитання, скласти план і короткі тези свого виступу.

До практичного заняття необхідно підготуватися заздалегідь. Важливою передумовою створення творчої атмосфери під час обговорення питань, передбачених планом практичного заняття, змістовних виступів і доповнень, є всебічна і ретельна підготовка. На практичному занятті студенти повинні доповнити свої записи новим матеріалом з виступів товаришів і викладача.

Адже, вивчення зарубіжної літератури в коледжі – творчий процес, у якому викладач та здобувачі освіти є повноправними партнерами й учасниками культурного діалогу, який має зробити книжку невід’ємною частиною життя нового покоління громадян України у ХХІ ст., прокласти їм шлях до цивілізованого світу через здобутки художньої літератури різних країн і народів, слугувати збереженню миру й загальнолюдських цінностей.

1. ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п / п	Назва розділів, тем	К-ть год
1.	Етапи й шедеври античності (огляд).	2
2.	Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники.	2
3.	Ренесанс в Англії. Здобутки й представники.	2
4.	Романтизм у Німеччині.	2
5.	Розвиток романтизму в США, видатні представники.	2
6.	Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману ХІХ ст., національна своєрідність.	2
7.	Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея»..	2
8.	Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця ХІХ – початку ХХ ст. Течії раннього модернізму: символізм, імпресіонізм, неоромантизм.	2
9.	Поль Верлен. Артур Рембо	2
10.	Зміни в драматургії на межі ХІХ-ХХ ст. Моріс Метерлінк. «Синій птах».	2
11.	Ромен Гарі «Повітряні змії». Ідеї миру, людяності, порятунку духовних цінностей.	2
12.	Йоанна Ягелло – польська письменниця, авторка творів для дітей та молоді	2
13.	Німецьке Просвітництво та його вплив на розвиток Європи.	2
14.	Франц Кафка. «Перевтілення».	2
15.	Альбер Камю. «Чума».	2
16.	Розмаїття течій модернізму й авангардизму в європейській ліриці ХХ ст.	2
17.	Райнер Марія Рільке. «Згаси мій зір...», «Орфей, Еврідіка, Гермес», збірка «Сонети до Орфея».	2
18.	Федеріко Гарсія Лорка. «Про царівну Місяцівну», «Гітара».	2
19.	Джордж Оруелл (Ерік Артур Блер). «Скотоферма»	2
20.	Епічний театр Б. Брехта: теоретичні засади й художня практика	2
21.	Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Пауль Целан. «Фуга смерті»	
22.	Ернест Міллер Гемінгвей. «Старий і море».	2
23.	Габріель Гарсія Маркес. «Стариган із крилами».	2
24.	Милорад Павич. «Скляний равлик».	2
25.	Джон Майкл Грін. «Провина зірок».	2
26.	Короткі відомості про Маркуса Френка Зузака	2

Практичне заняття № 1

Етапи й шедеври античності (огляд)

Мета: ознайомитися із твором Гомера «Одіссея» як одним із шедеврів античної літератури.

Формування предметних компетентностей: сприяти поглибленню знань студентів про добу античності та митця античної літератури Гомера; розуміти вплив творчості Гомера на українську літературу й світовий літературний процес; давати загальну характеристику змісту поеми «Одіссея»; аналізувати ідейно-тематичний зміст, сюжет, проблематику поеми «Одіссея» (за прочитаними уривками); визначати міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссеї»; робити висновки про значення творів античності для світового культурного поступу в цілому і розвитку українського культурного середовища зокрема.

Формування ключових компетентностей: вміння вчитися: тлумачити поняття «міф», «епічна поема»; збагачувати власне мовлення крилатими висловами з «Одіссеї»; установлювати причиново-наслідкові зв'язки між подіями твору; сприймати прочитані твори в контексті відповідної доби й сучасної культурної ситуації; **комунікативної** – розвивати навички роботи в колективі, висловлювати свої думки та відстоювати їх; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Етапи античності.
2. Гомер (приблизно VIII ст. до н. е.). «Одіссея».
3. Міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссеї».

Слово античність походить від латинського слова стародавній. Античність – це історичний період. Зокрема, це також і доба в історії світової культури, яка розкриває мистецькі здобутки Стародавньої Греції і Стародавнього Риму, що охоплює період в історії від VIII ст. до н.е. до V ст. н.е. Антична література виробила майже всі жанри літератури нового часу, велика частина з яких і нині зберегла свої античні, головним чином грецькі назви: епічна поема та ідилія, трагедія і комедія, ода, елегія, сатира (латинське) й епіграма, різні види історичної оповіді та ораторської мови.

Специфіка давньогрецької літератури

Етап розвитку давньогрецької літератури	Різновиди літератури, представники
Архаїчний (до VIII ст. до н. е.): долітературний період, гомерівський період	міфи, твори героїчного епосу (поеми «Іліада» та «Одіссея» Гомера)
Класичний (VIII–IV ст. до н. е.): післягомерівський період, аттичний період	драма (Феспід, Есхіл, Софокл, Евріпід, Арістофан), лірика (Алкей, Сапфо, Анакреонт, Тіртеї, Архілох та ін.), історіографія (Геродот, Фулід), красномовство (Демосфен), філософія (Сократ, Платон, Арістотель), байка (Езоп)
Елліністичний (кінець IV– II ст. до н. е.)	філософія (Діоген, Епікур), комедія (Менандр), інтимна лірика (Феоокріт)
Римський (середина II ст. до н. е. – IV ст. н. е.)	наукова проза (Плутарх), роман на міфологічній основі

Специфіка давньоримської літератури

Етап розвитку давньоримської літератури	Різновиди літератури, представники
Література доби республіки (до 31 р. до н. е.): долітературний період, період ранньої римської літератури, література періоду громадянських війн	міфи, переклади й наслідування грецьких творів, драма (Плавт, Теренцій), історіографія, лірика (Публій Валерій Катон), філософія (Епікур)
Література епохи імперії (31 р. до н. е. – 476 р. н. е.): література ранньої імперії, або «золота доба» Августа, «срібна доба» римської літератури, література пізньої імперії	епічна поема («Енеїда» Вергілія), лірика (Квінт Гораций Флакк, Гай Корнелій Галл, Публій Овідій Назон, Альбій Тібулл та ін.), філософія (Луцій Анней Сенека), драма (Луцій Анней Сенека), байка (Федр), сатира (Марк Валерій Марціал), роман (Луцій Апулей)

Добі античності властиве:

- звернення до міфів, як джерела уявлень про світ (антична людина жила в міфі й мислила міфічно);
- прагнення катарсису, тобто очищення людської душі через сильні емоційні переживання ;
- орієнтація на красу, рівновагу, співмірність в усьому: від людського тіла до мистецьких творів і до будови світу.

Гомер – легендарний поет Давньої Греції, талановитий аед, автор «Іліади» та «Одіссеї», з його зображенням карбували монети, підносили до рангу богів.

Короткий літопис життя і творчості Гомера

Достовірні дані про біографію Гомера відсутні.

Ні місця, ні часу народження Гомера антична традиція так само не знала.

Щодо століття, в якому жив поет, стародавні автори дуже розходяться. За Геродотом - IX ст. до н.е. Сучасні вчені називають $\approx$ VIII або VII ст. до н.е.

За часів античності автора «Іліади» та «Одіссеї» сприймали як історичну особу, проте вже стародавні греки не могли з певністю назвати місце його народження.

За право називатися батьківщиною Гомера сперечалися сім міст -Смірна, Родос, Колофон, Самалін, Ірос, Аргос і Афіни. Достеменно можна сказати лише те, що Гомер був уродженцем одного з міст Малої Азії, тобто Іонії.

Не відоме також справжнє ім'я Гомера. Слово «гомер» перекладається як «співець», а в давній Греції «гомерами» називали сліпих співців.

Античне погруддя Гомера – це зображення сліпого старого. Твори поета свідчать, що їх автор, мабуть, не був сліпим від народження, оскільки зумів майстерно передати словом найтонші барви природи.

Гомерівський епос – це взірць художньої творчості, зразок для наслідування, має дві основи – міфологічну й історичну.

У грецьких школах поеми Гомера «Іліада» та «Одіссея» були предметом постійного вивчення.

За доби еллінізму виникло «гомерівське питання» і охоплює в основному дві проблеми: авторство та обставини виникнення гомерівського епосу.

Гомер – перший давньогрецький поет, літературна спадщина якого здобула світову популярність і дійшла до наших днів.

Його можна вважати засновником європейської літератури.

Паспорт твору «Одіссея»

Рід: епос

Жанр: поема

Поетичний розмір: гекзаметр – віршовий дактилічний розмір із шістьма наголосами без рими, поширений в античній поезії.

Тема: пригоди Одіссея, який дуже хоче повернутися додому після Троянської війни.

Ідея: зображення героїчного духу, а також позитивних якостей античної людини

Композиція: поема складається 12110 віршів і розподілена на 24 частини

Форма: розповідь від першої особи.

Міфологічні, пригодницькі й побутові елементи в «Одіссеї»

Особливістю поеми Гомера «Одіссея» є наявність багатьох сюжетних ліній в історичному, міфологічному, реалістичному ракурсах. Тема повернення Одіссея розкривається на основі казково-фантастичного та побутового матеріалу. Тому спробуйте самостійно визначити пригодницькі та міфологічні елементи, заповнивши таблицю.

Пригодницькі елементи	Міфологічні елементи	Побутові елементи
Нелегкий шлях Одіссея додому, зустрічі з міфічними істотами як випробовування сили, мужності, терпіння, хитрості й мудрості	Кіклоп Поліфем, сирени, розповідь про лотофагів, чия їжа змушувала забути про вітчизну, про людоджерів лестригонів, про чарівницю Кірку, чий чаклунський напій перетворював людей на тварин, про чудовиська Сцилли і Харибди, про фатальних корів Сонця-Геліоса	Опис інтер'єру та зовнішнього двору печери, детальний опис, як Поліфем займався скотарством, розводячи кіз та овець, з молока яких виготовляв сир. З поеми зрозуміло, що давні греки були сміливими й мудrimi мореплавцями, а на суші вони дбайливо плекали виноградну лозу, займалися виноробством. Уміли давні греки вирощувати й хліб. Із глини робили посуд, із шкіри тварин – різні побутові речі.

Контрольні питання

1. З'ясуйте зміст понять «героїчний епос», «епічна поема». Поняття «епіпея» тотожне чи синонімічне «епічна поема»?

2. У чому різниця понять «героїчний епос» та «дидактичний епос». Відповідь проілюструйте прикладами.

3. Що стало причиною військового зіткнення греків і троянців? З яких міфів це відомо?

4. Зробіть виписки фрагментів тексту, які характеризують Ахілла, Гектора, Одіссея.

5. Порівняйте особливості використання міфів в «Одіссеї» та «Іліаді» (сюжет будується за принципом послідовного викладу подій, про які йдеться у міфах, чи поєднуються епізоди про окремі пригоди одного персонажа). Як це відбилося на композиції творів?

Словник термінів і понять

Аед – співці у Давній Греції, які виконували власні твори

Література:

1. Антична література. Греція. Рим. (Хрестоматія). Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
2. Белаш Г. О. Історія античної літератури. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 235 с.
3. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. Київ: Антросвіт. URL: <https://zl.kiev.ua/pro-zhurnal/>
4. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
5. Ковбасенко Ю. І. Антична література. Київ: Вид. «Університет» КМПУ, 2009. 128 с.
6. Миронова В. М. Антична література. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
7. Насмінчук Г. Й. Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження. Кам'янець-Подільський: Рута, 2013. 211 с.
8. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. Київ, 2001. 400 с.

Практичне заняття № 2

Специфіка італійського Відродження, його основні етапи, представники

Мета: розглянути творчий здобуток Данте Аліґ'єрі та визначити роль «Божественної комедії» у відображенні специфіки світобачення періоду італійського Відродження; спонукати до розвитку навичок узагальнення та систематизування вивченого матеріалу; сприяти виявленню зацікавленості спадщиною Ренесансу; заохочувати до виховання моральних якостей особистості.

Формування предметних компетентностей: давати стислу характеристику літератури Відродження; називати видатних представників ренесансної культури; знати основні відомості про Данте; розуміти вплив творчості Данте на українську літературу й світовий літературний процес; аналізувати особливості композиції поеми «Божественна комедія»; робити висновки про значення поеми для світового культурного поступу в цілому і розвитку українського культурного середовища зокрема.

Формування ключових компетентностей: вміння вчитися: тлумачити поняття «епічна поема», «комедія»; установлювати причиново-наслідкові зв'язки між подіями твору; комунікативної - розвивати навички роботи в колективі, висловлювати свої думки та відстоювати їх; інформаційно-цифрової – розвивати навички роботи із підручником, застосовувати цифрові технології для пошуку необхідної інформації; створювати електронну продукцію (презентацію); загальнокультурної – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Видатні представники італійського Відродження.
2. Данте Аліґ'єрі (1265–1321). «Божественна комедія» (Пекло, I, V).
3. Роль Данте Аліґ'єрі в історії європейської культури.

4. Поема «Божественна комедія» як філософсько-художній синтез середньовічної культури й утілення ідей раннього Відродження. Особливості композиції поеми.

Доба Відродження, або Ренесанс, – одна з найвизначніших епох в історії людської цивілізації. Античність позначилася на формуванні провідної ідейно-філософської течії доби Відродження - ренесансного гуманізму.

Італійське Відродження

Етапи	Роки	Імена	Вид мистецтва	Шедеври
Проторенесанс	XIII – поч. XIV ст.	П'єтро Кавалліні	Живопис	Мозаїка в церкві Санта- Марія
		Джотто ді Бондоне	Живопис	Фрески в капелі дель Арена в Падуї
		Данте Аліг'єрі	Література	«Нове життя», «Божественна комедія»
		Арнольфо ді Камбіо	Архітектура, скульптура	Церква Сан-Доменіко в Орвієто
		Нікколо Ліза	Скульптура	Кафедра баптистерію в Пізі
Ранній Ренесанс	Середина XIV-XV ст.	Франческо Петрарка	Література	Сонети, «Канцоньєре»
		Джованні Боккаччо	Література	«Декамерон»
		Сандро Боттічеллі	Образотворче мистецтво	«Весна», «Народження Венери», «Оплакування Христа»
		Донателло	Скульптура	«Давид», «Юдиф і Олоферн»
		Філіппо Брунеллескі	Скульптура, архітектура	Капела Пацці у дворі церкви Санта-Кроче, купол собору Сайту- Марія дель Фьоре
Високий Ренесанс	Кінець XV – середина XVI ст.	Леонардо да Вінчі	Живопис, архітектура, скульптура, наука, інженерія	«Джоконда», розпис «Таємна вечеря»

		Рафаель Санті	Живопис	«Мадонна Конестабиле» «Сікстинська Мадонна»
		Мікеланджело Буонарроті	Живопис	Розпис Сікстинської капели у Ватиканському палаці, «Давид»
		Лудовіко Аріосто (1520)	Література	Лицарська поема «Несамовитий Роланд», комедії «Звідниця», «Чорнокнижник»
Пізній Ренесанс	Друга третина XVI – перша половина	Паоло Веронезе Якопо Тінторетто Мікеланджело да Караваджо	Живопис	«Поклоніння волхвів», «Марс і Венера», «Благовіщення», «Хрещення Христа», «Тягнута вечерея» «Давид і Голіаф», «Нарцис», «Поцілунок Іуди»
		Бенвенуто Челліні	Скульптура	«Персей», «Німфа Фонтенбло»

Не випадково батьківщиною Відродження стала Італія – одна з країн класичної античної культури. Представникам італійського Відродження здавалося, що вони відновлюють мистецтво Давніх Греції та Риму, хоча насправді це був фактично новий підхід до відображення реального світу людини та природи на основах гуманізму. У їхніх мистецьких творах домінує образ прекрасної, гармонійно розвиненої, сильної духом і тілом людини – героя, який зміг піднятися над буденністю.

Європейська культура XIII – XIV ст. залишила світовому мистецтву геніальну постать італійського поета Данте Аліг'єрі, автора незрівнянної «Божественної комедії». Його творчості, як і культурі всієї Італії, належить особлива роль у розвитку європейського Відродження.

Короткий літопис життя і творчості Данте Аліг'єрі

1265 р. – народився в Флоренції

Ім'я Данте Аліг'єрі, яке дали хлопчикові при народженні Дуранте.

Про освіту Данте теж мало відомостей, є припущення, що він навчався вдома. Також, відомо, що він навчався у Болонському університеті, але не закінчив його.

У 9 років зустрів на вулиці свою ровесницю, доньку сусіда Беатріче Портінарі. Ця перша зустріч, що давно обернулася на поетичну легенду, зворушила душу Данте і створила в його уяві нетлінний образ Кохання, який згодом увійшов у його творчість.

У 1295–1296 рр. Данте Аліг'єрі заявив про себе і як громадський, політичний діяч, брав участь у роботі міської ради.

У 1300-му його обирали членом колегії шести пріорів, яка управляла Флоренцією.

1302 р. – вигнання Данте Аліг'єрі з Флоренції через політичну діяльність. 20 р. поневірявся по містах Італії, Франції.

У вигнанні написав твори «Бенкет», «Еклоги», «Послання», поема «Квітка», трактат «Монархія», трактат «Про народне красномовство».

Найбільш відомий твір Данте – поема «Божественна комедія», над якою поет почав працювати у 1307 році, закінчивши роботу в 1321 році, незадовго до смерті. Про задум твору Данте так писав у листі до Кангранделлелла Скала, італійського вельможі, при дворі якого він жив у вигнанні: «Врятувати людей від ганебного стану й привести їх до щастя». Письменник мріяв про духовне спасіння всього людства, тому й проголошував високі ідеали Добра, Любові, Милосердя, Розуму.

14 вересня 1321 – помер.

Паспорт твору «Божественна комедія»

Роки створення поеми: 1290–1321 р.р.

Жанр: Ліро-епічна поема

Композиція: Сон Данте протягом Великоднього тижня 1300 року як композиційна будова поеми. 1 (вступ) + 33 («Пекло») + 33 («Чистилище») + 33 («Рай») = 100 пісень

Особливості сюжету: поет уві сні мандрує по загробному християнському світу у супроводі Вергілія, а згодом Беатріче.

Строфічна форма: терцина

Алегоричні образи поеми

Образ	Алегоричне значення
Поет Данте	Шукання та поривання людського духу. Символ людської душі
Мандри	Пошук правильного духовного шляху життя людини
Дорога	Пошук сенсу життя
Бог	Любов
Рай	Винагорода тим, хто жив праведним життям
Чистилище	Очищення, випробування для тих, хто хоче врятуватися
Пекло	Покарання за гріхи земні
Вергілій	Мудрість, світська наука, рятівна сила античності, мистецтва
Дрімучий ліс	Земне життя з перешкодами
Беатріче	Кохання, божественна мудрість, символ релігійності
Франческа й Паоло	Сила щирого й справжнього кохання
Пагорб	Доброчесність – моральна мета кожної людини

Словник термінів і понять

Алегорія – це троп, інакомовлення, у якому узагальнене абстрактне поняття передається за допомогою конкретного образу.

Гуманізм (від лат. «земний», «людський», «людяність») - визнання людини найвищою цінністю в світі, повага до гідності та розуму людини; течія в західноєвропейській культурі епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на щастя в житті та вільний вияв природних почуттів і здібностей.

Терцина – строфа з трьох рядків п'ятистопного ямба, в якій середній рядок римується з крайніми (першим і третім) у наступній строфі, завершуючись окремим рядком, римованим з другим рядком попередньої строфи. Схеми: аба бвб вгв гдг.

Чистилище – це освітлена сонцем і вкрита буйною рослинністю висока гора (за формою – зрізаний конус) у південній півкулі, оточена водами Світового океану, біля підніжжя якої – Передчистилище, а вище розташовані сім уступів, де душі поступово очищаються від семи смертних гріхів. Нарешті, на вершині гори – земний Рай, де колись жили Адам і Єва.

Контрольні питання

1. Визначте тематику сонетів Данте. Назвіть ознаки жанрової форми сонета.
2. Охарактеризуйте роль алегорії у поемі Данте.
3. Прокоментуйте будь-яку історію, повідану душею, що спокутує гріхи; яким є ставлення автора до оповідача?
4. Якою Данте бачить ідеальну / неідеальну людину?
5. Чому «Божественну комедію» називають енциклопедією доби?
6. Виконання інтерактивної вправи «Алегоричний зміст поеми «Божественна комедія» Дайте Аліг'єрі» <https://learningapps.org/display?v=prn2wh7ak18>
7. Флорентійським вигнанцем називали ...
8. Данте вперше в літературі використав строфічну форму...
9. У поемі Данте найчастіше зустрічається цифра ...
10. Улюбленим античним поетом Данте був ...
11. Основний зміст «Божественної комедії» – це ...
12. Знайдіть і процитуйте опис другого кола пекла.
13. Якби ви були художниками-ілюстраторами, які кольори ви використали б у змалюванні пекла Данте. Відповідь аргументуйте рядками поеми.
14. Як «звучить» пекло? (знайдіть звукові характеристики пекла) («кричали душі», «гукнув Мінос», «гучно грянув», «зчувся лемент», «зойки відчаю луна», «знявся рик», «душі ...ридають, виють»)
15. Які страждання зазнають грішники у другому колі? Прочитуйте.
16. Які епітети використовує Данте для слів «вихори», «бурі»?
17. Як ви вважаєте, чи «пекельні вихори» слід розуміти у буквальному розумінні, тобто вихор, що у пеклі, чи все ж таки це епітет?
18. Поміркуйте, чому саме вихори, бурі «засуджених волочать»?
19. За які гріхи були покарані ті, хто знаходився у другому колі пекла?
20. Чиї імена згадує Данте у другому колі?
21. Як повівся автор, почувши від Паоло і Франческо їхню історію?
22. Чи справедливо покарані Паоло і Франческо? Відповідь аргументуйте.
23. Як сам автор ставиться до їх історії? Підтвердіть свою думку рядками тексту. Про що це свідчить?

Література:

1. Боговін О. В. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та Відродження. Бердянськ, 2015. 243 с.
2. Давиденко Г. Й., Галка Т. П. Вивчення творчості Данте в школі. Методичний посібник. Глухів: РБяВ ГДПУ, 2003. 52 с.
3. Давиденко, Г. Й. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження. Київ: Центр учбової л-ри, 2007. 248 с.
4. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. Київ: Антрoсвіт. URL: <https://zl.kiev.ua/pro-zhurnal/>
5. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.

6. Історія зарубіжної літератури Середньовіччя та Відродження (для студентів філологічного факультету): навчально-методичний комплекс / уклад. Т. Й. Бандура. Одеса: ПНПУ, 2018. 65 с.

7. Насмінчук Г. Й. Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження. Кам'янець-Подільський: Рута, 2013. 211 с.

8. Поліщук Л. Б. Історія зарубіжної літератури. Античність. Середні віки. Відродження. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 156 с.

Практичне заняття № 3

Ренесанс в Англії. Здобутки й представники. Вільям Шекспір. Здобутки драматургії В. Шекспіра. «Гамлет». Філософські та моральні проблеми в трагедії «Гамлет»

Мета: створити умови для ознайомлення студентів з особливостями Відродження в Англії, поглиблення знань про життєвий та творчий шлях В. Шекспіра, аналізу трагедії В. Шекспіра «Гамлет» і дослідження філософських та моральних проблем в трагедії; спонукати до розвитку навичок дослідницької діяльності, художнього аналізу поетичного тексту, самостійного здобування нової інформації із додаткових джерел; сприяти вихованню поваги до духовних надбань людства, усвідомленню гуманістичного спрямування творчої спадщини В. Шекспіра.

Формування предметних компетентностей: стисло аналізувати літературу Відродження, знати видатних представників літератури, основні відомості про В. Шекспіра; висловлювати власні думки щодо літературних персонажів та морального вибору в житті людини (за трагедією «Гамлет»); філософсько-етичні проблеми, порушені у творі.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: знати поняття «трагедія»; збагачувати мовлення крилатими словами і висловами з «Гамлета»; **комунікативної** - розвивати навички роботи в колективі, висловлювати свої думки та відстоювати їх; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Ренесанс в Англії. Здобутки й представники.
3. Вільям Шекспір (1564–1616). «Гамлет».
4. Здобутки драматургії В. Шекспіра. Філософські та моральні проблеми в трагедії «Гамлет». Провідні мотиви твору. Художній простір (данське королівство як символ).
5. Гамлет – вічний образ світової літератури. Багатогранність шекспірівських характерів.
6. Відкритість твору в часі, його рецепція та інтерпретації в наступні епохи.

Англія. Ренесанс в Англії. Періоди англійського Відродження

Англійське письменство доби Відродження вважають наймолодшим з ренесансних літератур Заходу. Однак швидко розвиваючись, молода література невдовзі перевершила своїх попередниць, особливо ж у царині драматургії та театру.

Досягнення англійського Відродження найбільше відбилися не в образотворчому мистецтві, а в літературі. Осягнення ідей Відродження й гуманізму в Англії збіглися з

добою маньєризму та раннього бароко, що також певною мірою мали обмежений характер у цій країні. Тут часто використовували форми, вироблені в інших мистецьких центрах – Італії, Нідерландах, частково Франції. Англійська література була представлена жанрами ліричної поезії, психологічної прози та драматургії, особливо трагедії. Їй були властиві демократизм, оптимізм, реалістичні тенденції.

Англійське Відродження мало аристократичний характер, а королівський двір посів місце головного ренесансного центру країни. Інтелектуальна еліта Англії мала всі умови для освіти й самовдосконалення, опанування найкращих здобутків попередників, із якої б країни вони не були. Саме при дворі короля Генріха VIII працювали гуманіст Томас Мор і художники Ганс Гольбейн Молодший та Ніколас Хіллард, а при дворі королеви Єлизавети I – поет Філіп Сідні та драматург Вільям Шекспір.

У поезії та драматургії тогочасні англійські митці посіли провідні позиції в Європі, а їх імена уславили країну – Філіп Сідні (1554–1586), Крістофер Марлоу (1564–1593), Бен (Бенджамін) Джонсон (1573–1637) та ін. Саме в Англії склалися передумови для розвитку таланту величної постаті європейської культури – Вільяма Шекспіра.

Найвищого розквіту англійська драма сягнула в другій половині XVI ст. Для втілення її на сцені чимало зробила група драматургів, попередників Шекспіра, яких за високу освіченість називали «університетськими умами»: Джон Ділі, Роберт Грін, Томас Кід, Крістофер Марло та інші.

Час розквіту англійського Ренесансу – XVI та початок XVII ст.

Періодизація англійського Відродження

- Передвідродження (з кінця XIV ст.) – Джеффри Чосер (24 віршованих «Кентерберійських оповідання», написаних у дусі «Декамерона» Боккаччо).
- Раннє Відродження (I половина XVI ст.) – Томас Мор («Утопія»).
- Середнє Відродження (II половина XVI ст.) – Філіп Сідні (108 сонетів «Астрофіл і Стелла», Едмунд Спенсер (поема «Королева фей»), Джон Лілі (роман «Евфуес»), Крістофер Марлоу (драма «Трагічна історія доктора Фауста»).
- Пізнє Відродження (межа XVI–XVII ст.) – Вільям Шекспір (сонети; трагедії «Ромео і Джульєтта», «Макбет», «Отелло», «Гамлет», «Король Лір» та ін.; комедії «Приборкання норовливої», «Сон літньої ночі», «Багато галасу даремно» та ін.; історичні хроніки).

За часів правління Єлизавети I (1558–1603) Англія переживала «золотий вік» і відігравала провідну роль у морській світовій торгівлі. Саме в цей час засяяла зірка англійської літератури – поет і драматург Вільям Шекспір. Твори митця відзначаються високою художньою майстерністю, щирим гуманізмом, глибоким розумом. Майстерність у зображенні людських почуттів, широта в створенні характерів поєднуються з вражаючим розмахом думки, ерудицією, гостротою порушених проблем. Його п'єси і зараз грають у всіх театрах світу, вивчають у школах і не перестають дивуватися силі генія їхнього автора.

Короткий літопис життя і творчості В. Шекспіра

Вільям Шекспір народився у невеличкому ярмарковому містечку Стратфорд-на-Ейвоні.

Хрещення дитини датоване в місцевій церковній книзі 26 квітня 1564 р.

На момент народження сина Джон Шекспір мав прибутковий бізнес – він займався чинбарством і виготовленням шкіряних виробів, здебільшого рукавичок. Статки дозволили главі сімейства стати поважним стратфордським міщанином і обіймати посади у місцевому самоврядуванні.

Про освіту, отриману В. Шекспіром, немає ніяких достовірних відомостей. Вважається, що майбутній драматург учився в Стредфордській граматичній школі, де викладали англійську, латинську, грецьку мови, знайомили з Біблією. Учні граматичної школи читали Вергілія, Цицерона, Горація, Плавта, Теренція, Сенеку.

Наступне документальне свідчення датоване 27 листопада 1582 р. – цього дня в єпархіальній книзі зроблено запис про дозвіл на шлюб Вільяма Шекспіра з Енн Хетевей, донькою заможного йомена з околиць Стратфорда.

У 1587 р. виїхав у Лондон і став грати на сцені, хоча успіху як актор не мав.

З 1593 р. працював у театрі Бербеджа як актор, режисер і драматург. При Якові І трупа Шекспіра отримала статус королівської. В 1599 р. брав участь у побудові лондонського театру «Глобус», став його пайовиком – і наступні 10 років значився у списках його трупи.

Творча спадщина Шекспіра

У сучасній науці прийнято поділяти творчість Шекспіра на три періоди.

У перший період (90–1600 рр.), (дослідники називають його «оптимістичний») творчості Шекспір написав сонети і поеми, кращі комедії («Приборкання норовливої», «Сон літньої ночі», «Венеційський купець», «Віндзорські жартівниці», «Багато галасу з нічого», «Дванадцята ніч»), дев'ять із десяти «хронік» («Річард III», «Генріх IV» та ін.), трагедії «Ромео і Джульєтта» та «Юлій Цезар».

У другий період (1601–1608 рр.) (називають «драматичним») творчості – чотири «великі трагедії»: «Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Макбет», «античні драми» («Антоній і Клеопатра» та ін.). Саме ці твори прославили Великого Барда (так часто називають Шекспіра шанувальники його творчості).

У третій період (1609-1612 рр.) (дослідники називають його «романтичним») – три трагікомедії («Буря», «Зимова казка», «Перикла» ін.).

Всесвітню славу принесли Шекспіру його драматичні твори: історичні хроніки, трагедії й комедії.

Як найвидатнішого драматурга світу Шекспіра прославили так звані «великі трагедії»: «Ромео і Джульєтта», «Гамлет», «Отелло», «Король Лір» і «Макбет».

Творчий здобуток Вільяма Шекспіра

17 комедій 11 трагедій 154 сонети 5 поем 10 хронік.

1613 р. – Шекспір повертається у Стратфорд. Причиною несподіваного припинення настільки вдалої кар'єри драматурга та від'їзду зі столиці була, по всій видимості, хвороба.

1616 р., 23 квітня – Вільям Шекспір вмирає в своєму рідному місті у віці 52 років, в день свого народження і був похований біля вівтаря церкви Святої Трійці на околиці Стратфорда.

Паспорт твору «Гамлет»

Рік написання: 1601 р.

Літературний рід: драма.

Жанр: філософська трагедія.

Місце дії: Данія, Ельсінор

Герої (дійові особи): Клавдій (король Данії), Гамлет (син покійного й небіжнинішнього короля), Полоній (головний королівський радник), Гораціо (друг Гамлета), Лаерт (син Полонія), Гертруда (королева Данії, мати Гамлета), Офелія (донька Полонія), Привид батька Гамлета, Розенкранц, Гільденстерн (колишні університетські товариші Гамлета), Фортинбрас (норвезький принц), Марцелл, Бернардо (офіцери).

Тема: злочин заради влади, буття людини серед брехні і лицемірства.

Ідея: зображення особистості нового часу, сила і слабкість якої укладені в моральності і гострому розумі.

Основні мотиви:

- мотив божевільня;
- мотив зволікання дії;
- мотив смерті;
- мотив заміни;
- мотив «гнилі»;
- мотив помсти;
- мотив тлінності буття.

Особливості композиції: П'єса організована так, щоб повно розкрити долю принца Гамлета. Вона складається з п'яти дій, кожна з яких представляє певні складові сюжету.

Елементи сюжету:

I дія – зав'язка (знайомство з місцем події, героями, Гамлет дізнається від привида про справжню причину смерті батька)

II дія – розвиток дії (Гамлет для того, щоб дізнатися правду прикидається божевільним, король боїться викриття)

III дія – кульмінація (під час вистави, яку підготував Гамлет, Клавдій видає себе)

IV дія – розвиток дії, загострення конфлікту (Клавдій робить все для того, щоб знищити племінника, а Гамлет бажає помсти).

V дія – розв'язка (моральна перемога Гамлета).

Проблематика:

- життя та смерть;
- добро і зло;
- боротьба та бездіяльність;
- любов та зрада;
- влада та тиранія;
- велич і ницість людини;
- обов'язок і честь.

Контрольні питання

1. Цілісний аналіз трагедії «Гамлет» за алгоритмом

Де? Де відбуваються події твору?

Чому? Шекспір обирає саме цю країну?

Коли? Коли відбуваються події трагедії? У дохристиянські часи легендарного Гамлета чи в епоху Шекспіра?

Хто? Назвіть головних героїв. Яка ваша думка про короля Клавдія і королеву Гертруду? Чия доля і чому викликає ваше співчуття?

Що? Що бентежить Гамлета?

Що принц дізнався після смерті батька про свою країну, придворних і рідних?

Як? Як Гамлет дізнався про злочин Клавдія?

Чому? Чому Гамлет вважає, що його матір-грішниця?

Чому душа батька Гамлета не може заспокоїтись? Чому страждає Гамлет?

Навіщо? Навіщо відмовляється від коханої?

2. Герой-мислитель, Гамлет розмірковує над тим, яка життєва позиція людини є благороднішою. Який вибір зробити: підкоритися ударам долі чи боротися, захищаючи свою гідність?

3. Що означають для Гамлета слова «Бути чи не бути?» (Ці слова можна розцінити, відповідно, як «жити» та «померти». Але просто жити для героя недостатньо. Гамлет розуміє, що підкоритися долі — це теж для нього означає «не бути». «Бути» означає боротися, ризикувати, діяти.)

4. Як ви вважаєте, чому п'єса, яку ставили у королівському замку, дістала назву «Мишоловка»? (Гамлет поставив пастку для Клавдія і чекав, чи не потрапить він у неї, як мишка до мишоловки. Видавши себе, король дав би принцу підстави для помсти).

5. Чи виправдала п'єса свою назву? (Так, бо Клавдій був настільки стурбований виставою, що навіть не зміг додивитися її до кінця і вийшов геть. Сумнівів не залишилося: слова Привида були правдою).

6. Складіть ланцюжок смертей у трагедії.

7. Які риси Гамлета-переможця вам можуть знадобитись у житті?

8. Які, з названих рис, вам допоможуть стати переможцем? Назвіть 3 варіанти, які, на вашу думку, є найголовнішими.

9. Шекспір пише п'єсу, в якій її герой – Гамлет – гине. Як ви вважаєте, чому автор приводить героя до такого фіналу?

10. Вивчіть напам'ять сонет В. Шекспіра.

11. Доберіть цитатний матеріал для характеристики героїв трагедії «Гамлет».

Словник термінів і понять

Трагедія – це драматичний твір, що втілює непримиренний конфлікт між героями та закінчується смертю одного або декількох героїв.

Мотив – тема твору або неподільна смислова одиниця, з якої складається фабула, сюжет. Мотиви рухають вчинками персонажів, збуджують їх переживання, тонко динамізують внутрішній світ героя. Мотив – вияв теми, нерідко вони схрещуються. Мотиви часто повторюються протягом твору.

Література:

1. Дудченко, М. М. Література Великобританії і США. Суми: Університетська книга, 2006. 445 с.

2. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. Київ: Антросвіт. URL: <https://zl.kiev.ua/pro-zhurnal/>

3. Зарубіжний детектив: Енциклопедія (Укладачі О. Кощенко, Н. Капельгородська). Київ: ООО «АВДИ», 1994. 431 с.

4. Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник: У 2 т. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. Т. 1: А-К. 824 с.

5. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.

Практичне заняття № 4

Романтизм у Німеччині. Ернст Теодор Амадей Гофман.

«Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер».

Мета: створити умови для поглиблення знань студентів про особливості розвитку романтизму, специфіку його течій у національних літературах і творчості митців, для здобуття учнями знань про віхи мистецького шляху митця, особливості повісті-казки «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер», протиставлення філістерів та ентузіастів як провідний конфлікт творчості Е.Т.А. Гофмана; спонукати до розвитку навичок узагальнення та систематизування вивченого матеріалу; сприяти виявленню зацікавленості мистецтвом романтизму; заохочувати до виховання поваги до гуманістичних цінностей та природи.

Формування предметних компетентностей: розуміти особливості розвитку романтизму, специфіку його течій у національних літературах і творчості митців; виявляти особливості індивідуального стилю митців; усвідомлювати гуманістичні цінності доби романтизму (пріоритет особистості, свободи, мистецтва, людських почуттів тощо).

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: пояснювати сутність понять і фактів, пов'язаних із розвитком романтизму; складати таблиці, схеми на підставі прочитаного; самостійно знаходити і систематизувати інформацію про літературні твори та явища; **комунікативної** – розвивати навички роботи в колективі, висловлювати свої думки та відстоювати їх; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Е. Т. А. Гофман як представник гротескної течії романтизму. Віхи мистецького шляху.

2. Ернст Теодор Амадей Гофман (1776–1822). «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Протиставлення філістерів та ентузіастів як провідний конфлікт творчості Е. Т. А. Гофмана.

3. Особливості сюжету й композиції повісті «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер». Гротескні образи. Викривальний зміст твору. Символіка.

На початку XIX століття в Європі сформувався романтизм – ідейний рух у літературі й мистецтві, для якого характерний особливий інтерес до неординарної особистості, буремного героя, що протиставляє навколишній дійсності себе, світ своєї душі. Водночас поряд із романтизмом виникає інший літературний напрям – реалізм.

Культура пізнього романтизму та переходу до реалізму XIX ст.

Доба	XIX століття
Представники	література: Німеччина – Генріх Гейне, Ернст Теодор Амадей Гофман, Якоб та Вільгельм Грімм; Франція – Стендаль, Густав Флобер; Росія – Федір Тютчев, Афанасій Фет; США – Волт Вітмен; музика: Ріхард Вагнер, Нікколо Паганіні, Фредерік Шопен, Ференц Ліст, Гектор Берліоз; живопис: Федір Бруні, Теодор Жеріко, Ежен Делакруа, Іван Айвазовський, Вільям Тернер; скульптура: Франсуа Рюд
Особливості	у надрах романтизму розвивається реалізм; романтичні «два світи»: ідеальний світ, якого гідна людина, і реальний, у якому вона насправді живе; тісне переплетення трагічного й героїчного; увага до внутрішнього світу людини, поглиблений психологізм, культ почуттів; принципово новий тип героя – надзвичайний, бунтівник, самотній, з трагічною долею; провідні мотиви – самотність, світова скорбота (національна туга) та романтичний бунт, нескореність, трагічний розлад із життям, насмішка над невідповідністю мрії та реальності, захоплення стихією природи, потяг до далекого від сучасної цивілізації укладу життя; звернення до історичного минулого, фольклору, екзотики
Основні жанри	ліричний вірш, пісня, літературна балада, поема, історичний роман, історична драма, казка

Німецький письменник, композитор, художник Ернст Теодор Амадей Гофман яскравий представник гротескної течії романтизму.

Короткий літопис життя і творчості Е. Т. А. Гофмана

24 січня 1776 р. – народився в місті Кенігсберзі.

Із шести років – навчався в міській школі Кенігсберга і паралельно відвідував уроки музики та уроки малювання.

З 1792 року – вивчав право в Кенігсберзькому університеті.

Літературне життя почалося в 36 років.

1809 р. була надрукована його новела «Кавалер Глюк», герой якої – музикант – розмірковує про місце музики в житті людини.

У 1814 році – видав тритомну збірку новел і повістей «Фантазії в манері Калло». Найвизначнішим твором збірки стала повість-казка «Золотий горнець», яка мала надзвичайний успіх.

У творах Гофмана – новелах, повістях «Золотий горнець» (1814), «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер» (1819), романі «Еліксир диявола» (1816) – світ зображено наче видимим у двох планах: реальному та фантастичному, причому фантастичний постійно вривається в реальний (феї п'ють каву, чаклунки торгують пиріжками і т. п.).

У 1819–1822 роках Гофман працював над романом «Життєві погляди kota Мурра», почасти автобіографічним твором, надзвичайно дотепним і мудрим.

У 1822 р. вийшов друком новий роман письменника «Володар бліх». Гофман став також творцем кримінального жанру, першим твором якого визнано його новелу «Мадемуазель де Скюдєрі».

25 червня 1822 р. після тяжкої хвороби Гофман помер.

Паспорт твору «Крихітка Цахес на прізвисько Циннобер»

Рік видання твору : 1819 р.

Літературний рід: епос

Жанр: повість-казка

Стиль: романтизм

Тема: зображення бездуховного світу філістерів, у якому ентузіасти не потрібні.

Ідея: возвеличення митця (творчої людини); викриття таких негативних рис характеру як підступність, жорстокість, жадоба влади.

Конфлікт: боротьба світу філістерів (уособлює Циннобер) та світу митців (уособлює Бальтазар).

Головні герої: Циннобер (крихітка Цахес), поет Бальтазар, його друг Фабіан, кохана Бальтазара Кандіда, її батько професор Мош Терпін, добрий чарівник Проспер Альпанас, фея Рожа-Гожа.

Місце дії: князівство Кер пес

2 сюжетні лінії: оповідь про життя малюка Цахеса та історія кохання Кандіди і Бальтазара.

Проблематика:

- митець та духовно обмежений філістера;
- влада та гроші;
- морально-етичні проблеми;
- освіта;
- кохання;
- добро і зло.

Ознаки казки у творі:

місце дії - казкова країна;

фігурують чарівні речі, маги, феї;
чарівні перетворення.

Риси романтизму в повісті-казці:

- основний конфлікт твору;
- синтетичність жанру;
- переплетіння нестримної фантазії та реальності;
- поетика контрастів (Циннобер був потворним і злим, а здався всім красивим та добрим).

Іронія у повісті-казці:

- мотиви Пафнутія для призначення особи на високу державну посаду;
- просвітництво Пафнутія;
- опис князя Барзануфа, який дуже полюбляв нагороди;
- опис професора Мош Терпіна, який не мав нічого спільного з наукою;
- нагорода, яку вкінці отримав Бальтазар.
«Світ філістерів» - тупі, самовдоволені, обмежені міщани, яких цікавлять лише гроші.

Світ ентузіастів - це митці, люди, для яких насамперед важливе «життя духу».

Контрольні питання

1. Розгляньте таблицю «Періодизація літератури німецького романтизму». Поясніть назву і сутність кожного з періодів:

Назва періоду	Хронологічні межі	Найяскравіші представники
Ранній, або єнський	1795–1805	Новаліс, Людвіг Тік, Фрідріх Гельдерлін
Гейдельберзький	1806-1815	Брати Якоб і Вільгельм Грімм
Пізній, або берлінський	1815-1848	Ернст Теодор Амадей Гофман, Генріх Гейне

2. Заповніть у зошиті таку таблицю.

Двосвіття казки-повісті «Крихітка Цахес»

Два плани розгортання дії твору	
Реальний	Фантастичний
Дві групи персонажів	
Філістери	Ентузіасти

3. Дайте визначення словам: Цахес, альраун, компендіум, пумпернікель, референдарій, лінеєва мавпа, Вельзевул, філістер, ентузіаст.

4. Доберіть цитатний матеріал для характеристики образів.

5. Погрупуйте героїв твору відповідно до їхнього життєвого кредо.

6. Випишіть приклади «романтичної іронії» у повісті-казці Е. Т. А. Гофмана «Малюк Цахес на прізвисько Цинобер».

7. Складіть літературні схеми на тему: «Протистояння митця і філістера»; «Риси потворності Цахеса»; «Життєвий шлях головного героя»; «Життя німецького князівства».

8. Складіть сходинки життєвого шляху Цахеса.

- Як ви думаєте, чи був шанс у Цахеса стати Людиною?

- Яку проблему піднімає автор?

- Чи перегукуються з долею Цахеса слова Федра? Яким чином?

Словник термінів і понять

Філістер – самовдоволена, обмежена людина з міщанським світоглядом і святенницькою поведінкою; міщанин, обиватель.

Ентузіаст – це, на думку Е.Т.А. Гофмана, митець, творець краси, над яким не мають влади ті життєві блага, що хвилюють «філістерів», він глибоко духовна особистість з відчуттям краси, він захищає духовність, бореться проти обмеженості сприйняття світу філістерами.

Фантастика (від старогрецьк. *Φανταστική* – мистецтво уяви, фантазія) – жанр і творчий метод у художній літературі (та інших формах мистецтва), що характеризується використанням фантастичного припущення, «елементу надзвичайного», порушенням меж реальності, прийнятих умовностей.

Соціальна сатира – гостра критика суспільства з висміюванням, а то й гнівним засудженням вад і негативних явищ у різних ділянках суспільного й політичного життя. Художні засоби сатири – гротеск, пародія, іронія.

Література:

1. Маркова М. В. Література європейського романтизму: погляд крізь призму натурфілософської концептуалізації. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, 2012. 200 с.
2. Мислителі німецького романтизму: словник / упоряд. Л. Рудницький, О. Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 588 с.
3. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.
4. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2001. 416 с.
5. Шалагінов Б. Б. Класики і романтики: студії з історії німецької літератури XVIII-XIX століть. Київ: Києво-Могилян. акад., 2013. 439 с.
6. Шалагінов Б. Б. Німецький романтизм і містичне // Поетика містичного. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2011. С. 117–161.

Практичне заняття № 5

Розвиток романтизму в США, видатні представники.

Волт Вітмен. «Листя трави».

Мета: встановити особливості відображення романтизму у ліричній збірці В. Вітмена «Листя трави»; заохочувати до виразного читання й аналізу його творів.

Формування предметних компетентностей: розуміти особливості розвитку романтизму, специфіку його течій у національних літературах і творчості митців; ознайомити з особистістю й новаторськими шуканнями Волта Вітмена; аналізувати провідні теми, проблеми, мотиви творів; коментувати, характеризувати, інтерпретувати образи персонажів та засоби їх створення; виявляти особливості індивідуального стилю митців.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички оцінювання культурномистецьких явищ; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Розвиток романтизму в США, видатні представники.
2. Волт Вітмен (1819–1892). «Листя трави».
3. Місце В. Вітмена в літературному процесі США. Особливості світобачення митця.
4. Зв'язок збірки «Листя трави» з історією та життям Америки. Тематика, проблематика, композиція збірки «Листя трави». Образ ліричного героя. Символи. Традиції й художнє новаторство В. Вітмена.

Американська культура і література формувалися в умовах бурхливого соціально-економічного розвитку Сполучених Штатів як незалежної держави. Нову країну американці мріяли побудувати на засадах свободи, рівності, права на щастя, чого століттями прагнуло людство. Паралельно з формуванням США відбувається і

становлення американської літератури, в якій відбилися усі суперечливі тенденції тогочасної дійсності: з одного боку, романтичні уявлення про країну-рай, з іншого – невдоволення антигуманною дійсністю. Перед американськими романтиками стояло завдання особливої ваги – створити національну літературу, яка відображала б глибоку своєрідність світу, що їх оточував. Хронологічно межі американського романтизму не збігаються з межами європейського, їх визначають від кінця 10-х років і до початку 60-х років XIX століття або до закінчення Громадянської війни.

На відміну від європейського романтизму, який уславився насамперед поетичними творами (Байрон, Міцкевич, Гейне та інші), американський представлено переважно прозою. Дослідники виділяють два періоди в розвитку американської літератури.

Періодизація літератури американського романтизму

Назва періоду, хронологічні меж	
ранній романтизм (кінець 1810-х –початок 1840-х рр.)	зрілий і пізній романтизм (1840–1860-і рр.)
Основна тематика	
боротьба за незалежність, освоєння континенту, життя індіанців	недосконалість людини і світу, трагізм людського буття, жахіття рабства, людська свідомість у різних її проявах
Загальні настрої творів	
оптимізм, пов'язаний з героїчними часами боротьби за незалежність і вірою в грандіозні перспективи США	критичні настрої стосовно недосконалої дійсності
Найяскравіші представники й основні жанри	
Вашингтон Ірвінг (новела), Джеймс Фенімор Купер (історико-пригодницький, морський ро	Натаніель Готорн (психологічний роман, новела), Герман Мелвілл (морський роман), Гарієтт Бічер-Стоу (соціальний роман), Генрі Вордсворт Лонгфелло (вірші й поеми), Волт Вітмен (вірші й поеми)
Едгар Аллан По (детективні й науково-фантастичні оповідання)	

Волт Вітмен – американський поет і журналіст. Критики одностайні у думці, що в Америці важко знайти письменника, такого щирого й серйозного у пошуках життєвих цінностей, як Волт Вітмен.

Короткий літопис життя і творчості В. Вітмена

1819 р. – народився у фермерській родині на острові Лонг-Айленд (Нью-Йорк), згодом жив у Брукліні.

Освіта: школу не закінчив через бідність. Широкої освіченості набув самостійно, читаючи книги. Розпочав писати вірші.

Змів багато професій: був працівником друкарні, вчителем, столяром...

Працював журналістом, згодом став головним редактором демократичної газети «Бруклінський орел».

1846 р. – перша стаття, що засуджувала використання праці невольників, – «Раби і работорговці».

1850 р. – вийшли друком деякі вірші поета, зокрема «Європа».

1855 р. – перша публікація збірки «Листя трави». Особливе місце в структурі книги посідає «Пісня про себе», що є однією з найважливіших її елементів: як і вся збірка, вона уособлює поетичне кредо автора.

1861 р. – відправка на фронт Громадянської війни. 1873 –розбиття паралічем, який прикував письменника до ліжка.

1892 р. – смерть поета в м. Камден (Нью-Джерсі).

Паспорт збірки «Листя трави» В. Вітмена

Сюжет	Людина і Всесвіт
Тема	Сам Волт Вітмен
Ідея	Одвічна перемога людини
Ліричний герой	Людина «всіх епох і всіх земель», він обожнює Природу і Людину, проголошує рівноправність і братство всіх народів
Художні засоби	Символи, риторичні оклики та речення, звукопис, каталогізація, анафори
Стиль	Синтез романтизму та реалізму

Збірку «Листя трави» автор створював без перебільшення все життя: з 1855 до 1891 року. У першій редакції вона налічувала 12 поезій, в останній – 400.

Жанр: ліро-епічний твір. Із цього витікає й сюжет збірки, а точніше – його відсутність. У фокусі уваги автора опиняються життя людини та цілий світ.

Композиція. Збірка складається з окремих віршів, поем і циклів. Кожен твір є довершеним за змістом і будовою. Але у сукупності твори мають глибший смисл, відображають панораму життя.

Тематика – життя людини та цілий світ.

Проблематика:

- рівність і братерство;
- зв'язок людини та природи;
- економічний та культурний розвиток Америки;
- війна та її жахіття;
- смерть і смертність людини загалом;
- аболіціонізм (Соціальний рух за відміну будь-якої нерівності, у тому числі рабовласництва).

Контрольні питання

1. Чому В. Вітмена називають поетом-новатором, свяติною американської поезії? Свою думку обґрунтуйте.

2. Яку віршовану форму використав В. Вітмен для створення своїх поезій? Назвіть єдиний у спадщині поета римований вірш.

3. Яке філософське вчення найбільше вплинуло на Вітмена та змінило його світогляд?

4. У чому полягала громадянська свідомість, гуманізм поета під час Громадянської війни у США?

5. Які художні засоби найчастіше використовував В. Вітмен?

Словник термінів і понять

Трансценденталізм – напрям філософії, який вивчає те, що перебуває за межами досвіду, те, що неможливо пізнати, спираючись на досвід. Відомий у світі завдяки американському трансценденталізму — низці нових ідей у літературі, релігії, культурі та філософії, які зародилися в Новій Англії у першій половині XIX ст.

Верлібр (фр. - вільний вірш) - неримований нерівнонаголошений віршорядок (і вірш як жанр). Верлібр є ліричним жанром.

Література:

1. Кеба О. В. Художня структура модерністського роману (Англія, США, Німеччина). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 144 с.
2. Лаврова А. О. Література американського романтизму. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2009. 160 с.
3. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.
4. Ніколенко О. М. Романтизм у поезії. Г. Гейне, Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 176 с.
5. Пригодій С. М. Американський романтизм: Полікритика. Київ: Либідь, 2006. 440 с.

Практичне заняття № 6

Роман як жанр літератури, його формування і провідні ознаки. Різновиди роману XIX ст., національна своєрідність

Мета: охарактеризувати трактування національної своєрідності у романі Стендаля «Червоне та чорне».

Формування предметних компетентностей: показати художню майстерність автора у використанні психологізму, відтворенні мистецької моделі сучасного йому світу, новаторство письменника.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: висловлювати власну думку щодо суспільних і моральних питань, порушених у романі «Червоне і чорне» Стендаля; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Стендаль (Марі Анрі Бейль, 1783–1842). «Червоне і чорне».
2. Творчий шлях письменника, його внесок у скарбницю психологічної прози XIX ст. Конфлікт молодого людини та суспільства в романі «Червоне і чорне».
3. Образ Жульєна Сореля. Зображення соціального середовища у творі. Символіка.

Короткий літопис життя і творчості Стендаля

23 січня 1783 р. – народження Анрі-Марі Бейля в родині багатого адвоката в Греноблі. Смерть матері; абат-вихователь. Відчуження батька, вплив дідуся 1797 р. – навчання у Центральній школі в Греноблі.

1800 р. – невдала спроба вступу до Політехнічної школи. Париж. Вступ на службу до армії Наполеона.

1802 р. – відставка з армії. Рішення стати письменником

1812р. – знову на службі як офіцер-інтендант наполеонівської армії. Перебування в Росії.

1814 р. – падіння Наполеона. Приїзд до Італії. Життя, плідна письменницька праця.

1831 р. – роман «Червоне і чорне».

1839 р. – «Пармська обитель».

22 березня 1842 р. – смерть Стендаля.

Паспорт роману «Червоне і чорне» Стендаля

Один з найкращих творів письменника, роман «Червоне і чорне» - правдива розповідь про французьке суспільство доби Реставрації. Епіграфом до свого роману Стендаль узяв слова революціонера Дантона: «Правда, суворая правда!» Безпосереднім джерелом роману був процес над Антуаном Берте, про який письменник прочитав у кримінальній хроніці Гренобля. Молодий учитель, син звичайного коваля, стріляв із ревнощів у матір своїх вихованців і намагався покінчити життя самогубством. Берте засудили до страти. Та в романі Стендаля кримінальна історія переросла у справжню хроніку його часу, доби Реставрації між двома революціями - Великою французькою та Липневою 1830 р. Такий підзаголовок і дав письменник «Червоному і чорному» - «хроніка XIX століття».

Рік написання: 1830 р.

Літературний рід: епос

Жанр: соціально-психологічний роман

Стиль: реалізм

Тема твору: протистояння талановитої особистості суспільству

Ідея твору: відображається у назві «червоне» та «чорне»

Головні герої: Жульєн Сорель, пані Реналь та її чоловік пан де Реналь, Матильда де ла Моль, її батько Маркіз де ла Моль, пан Вально, абат Пірар (ректор семінарії), абат Шелан (кюре), Фуке (друг Жульєна)

Сюжетний ланцюжок роману “Червоне і чорне”: Розповідь про холодні взаємини з рідними Жульєна Сореля в родині батька, селянина-тесляра → вороже ставлення до хлопця з боку односельців та рідних, адже Жульєн не здатен до фізичної праці й перебуває на утриманні сім'ї → життя в родині мера міста Вер'єр пана де Реналья, до якого він влаштовується гувернером → закохавшись у пані де Реналь, герой змушений залишити цей дім → Жульєн навчається в Безансонській семінарії, щоб стати священиком, але й це йому не вдається → юнак потрапляє до Парижа → маркіз де Ла-Моль бере його секретарем і бібліотекарем → Жульєн виконує складні політичні доручення, виявляючи розум і здібності → у нього закохується донька маркіза Матильда → пані де Реналь під тиском свого католицького духівника дає маркізові дуже негативний відгук про Сореля → Жульєн стріляє в пані де Реналь; легко поранивши її, потрапляє до в'язниці, його засуджують до страти.

Символічність назви «Червоне і чорне»:

червоне – жага, любов, пристрасть; чорне – символ зла, жалоби, смерті;

червоне – символ гільйотини, агресії, колір крові; чорне – колір повсякденного одягу Жульєна;

червоне – душевна чистота та щирість Жульєна Сореля; чорне – його честолюбство та холодний розрахунок;

червоне – колір мундира військовика армії Наполеона; чорне – колір сутани священика;

червоне – революція; чорне – реакція.

Проблематика твору:

Перед героєм роману постає чимало проблем. Такі як:

- а. Конфлікт людини і суспільства. Коли особистість йде проти свого походження і свого середовища, її доля складається трагічно: вона не може адаптуватися в навколишньому світі і знайти свій шлях. Бунт змушує її боротися, а не творити;
- б. Проблема соціальної несправедливості – основна в романі. Талановитий простолюдин не може пробитися у вищий світ, хоч він і розумніше і талановитіше знаті. У своєму ж середовищі ця людина теж себе не знаходить: його ненавидять навіть в родині.
- с. Проблема виродження аристократії. Автор акцентує увагу на тому, що Франція, яка перебуває під гнітом спадкових дворян, не розвивається, адже нові обдаровані люди не потрапляють в правлячу еліту, а таланти і розум далеко не завжди передаються у спадок в аристократичних будинках. В результаті при владі перебувають негідні люди;
- д. Проблема гордині і зарозумілості. Жюльєн і сам винен у своєму нещасті: люди віддалилися від нього, тому що він відштовхнув їх від себе, бажаючи піднятися і зневажаючи своє коло спілкування;
- е. Проблема освіти. Освіченість Жюльєна стала приводом для глузувань з боку його оточення, і він не зміг реалізувати весь свій потенціал.

Контрольні питання

- 1. Головний герой роману «Червоне і чорне» Ф. Стендаля Жюльєн Сорель змушений розгорнути книгу свого життя в розквіті літ. Молодий – за віком, старий – за душею. Як висловилися полкові офіцери, «в цьому юнакові є все, крім юності». Як сталося, що Жюльєн занапастив своє життя?
- 2. Представником якого класу був Жюльєн? Чим вирізнявся серед інших? Про що мріяв? Як він міг утвердитися в житті? Чи відповідає кар'єра священника справжньому покликанню героя?
- 3. Перед яким вибором постав юнак? Чим треба було пожертвувати, щоб стати успішною людиною в суспільстві на той час?
- 4. Який зміст вкладає Жюльєн Сорель у поняття «прокласти дорогу» на різних етапах свого просування по соціальній драбині.
- 5. Дослідіть, як змінюються протягом життя якості характеру Жюльєна. Чи можна стверджувати, що герой іде шляхом еволюції?

Словник термінів і понять

Психологізм – характеристика художнього твору, сукупність стилістичних прийомів і засобів, за допомогою яких письменник передає внутрішній світ своїх персонажів.

Соціально-психологічний роман – один із різновидів романного жанру, в якому в складних, часто екстремальних життєвих ситуаціях розкриваються багатогранні характери героїв з усім розмаїттям побутових творів, автор соціально-психологічного твору досліджує взаємини особи і соціуму, враховуючи психологічні чинники: інтелектуальні зусилля, емоції, інтуїцію, свідомі й несвідомі поривання людини.

Література:

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
2. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.
3. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.
4. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.
5. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

Практичне заняття № 7

Оскар Вайльд. «Портрет Доріана Грея»

Мета: проаналізувати використання образів та символів у романі Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея».

Формування предметних компетентностей: висловлювати судження щодо порушених у романі проблем; характеризувати й порівнювати романні образи у зв'язках із дійсністю, середовищем, світоглядними шуканнями митця; зіставляти образи персонажів твору; давати оцінку героям, використовуючи навички критичного мислення.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: читати афоризми письменника англійською мовою; висловлювати власну думку щодо суспільних і моральних питань, порушених у романі О. Вайльда; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Оскар Вайльд (1854–1900). «Портрет Доріана Грея».
2. Ідейно-естетичні погляди і творчий шлях митця. Проблема краси й моралі в романі «Портрет Доріана Грея». Система образів. Еволюція головного героя. Роль фантастики у творі. Символіка.
3. Традиції і новаторство О. Вайльда в жанрі роману.

Оскар Вайльд завжди писав слово Мистецтво з великої літери, а також стверджував, що художник – це той, хто творить прекрасне. Ідеї та настрої свого часу Вайльд епатажно відтворив на прикладі власного життя. Хоч Вайльд і шокував сучасників упевненістю в тому, що мистецтво вище за життя, але життя виявилося сильнішим за мистецтво у його долі. Та попри це Оскар Вайльд належить до плеяди найяскравіших співців краси – «однієї з великих істин світу, як сонячне світло, як весняна пора».

Короткий літопис життя і творчості Оскара Вайльда

Оскар Вайльд народився в Дубліні у 1854 році у заможній родині.

1864–1871 рр. – навчання в Королівській школі Портора, місто Енніскіллен поблизу Дубліна. Дуже добре навчався.

1871–1874 рр. – В Трінті-коледжі Вайльд вивчав античну історію і культуру, де знову блискуче проявляв свої здібності в стародавніх мовах.

1874 р. – виграв стипендію на навчання в Оксфордському коледжі Магдалини на класичному відділенні.

1881 р. – опубліковано перша поетична збірка «Вірші».

1883 р. – п'єса «Герцогиня Падуанская».

1884 р. – одружується на Констанс Ллойд.

1885–1886 рр. – народжуються двоє синів Сиріл і Вівіан, для яких Вайльд складає казки.

1887 р. – опублікував оповідання «Кентервільський привид», «Злочин лорда Артура Севіла», «Сфінкс без загадки», «Натурщик-мільйонер», «Портрет пана У. Х.», які й склали збірку його оповідань.

1890 р. – роман «Портрет Доріана Грея», що приніс неймовірну популярність.

1891 р. виходить збірка теоретичних статей «Задуми», написаний трактат «Душа людини за соціалізму».

1891 р. – написана драма на біблійний сюжет – «Саломея».

1892 р. – комедія – «Віяло леді Віндермір».

1893 р. – комедія – «Жінка, не варта уваги».

1895 р. – написані і поставлені дві п'єси – «Ідеальний чоловік» і «Як важливо бути серйозним».

1895 р. – за звинуваченням у содомії Вайльда засуджують до 2 років тюремного ув'язнення та виправних робіт.

1897 – звільнений в травні Уайльд переїхав до Франції і змінив ім'я на Себастьяна Мельмота. У Франції Уайльд написав знамениту поему «Балада Редінгської в'язниці», підписану ним псевдонімом

30 листопада 1900 – помер у Франції від гострого менінгіту, викликаного вушною інфекцією.

Естетизм Оскара Вайльда

У есе «Занепад брехні» (1889–1891) він висуває такі положення: «Якщо перечитування книжки не дарує насолоди, то й читати її немає сенсу»;

«Життя імітує Мистецтво значно більше, ніж Мистецтво – Життя»;

«Будь-що починає існувати тоді й тільки тоді, коли ми починаємо бачити його красу»;

«Справжні люди – це лише ті, кого ніколи не було, і якщо письменник опускається до того, щоб запозичувати персонажів із життя, варто хоча б удати, що вони вигадані, а не хизуватися тим, що вони списані»;

«Досконалість мистецтва закладено в ньому самому, а не зовні»;

«Великий художник ніколи не бачить речі такими, якими вони є насправді. А якби побачив, перестав би бути художником»;

«Мистецтво настільки не є витвором своєї епохи, що зазвичай розвивається в напрямку протилежному, і єдина історія, яку воно нам доносить, – історія його розвитку»;

«Реалізм як метод зазнає поразки, і кожен художник має уникати двох речей: сучасності форми й сучасності теми».

Усі ці твердження є підтримкою принципів естетизму.

Паспорт твору «Портрет Доріана Грея»

Автор: Оскар Вайльд. Рік: 1891 р.

Рід: епос. **Жанр:** інтелектуальний роман.

Літературний напрям: ранній модернізм із елементами романтизму.

Течія: естетизм.

Тема: життя й трансформація Доріана Грея у спробі зберегти молодість і красу.

Ідея: роль мистецтва в житті людини.

Конфлікт: краса й мораль, насолода й мораль, роль краси та мистецтва в житті.

Проблематика твору: співвідношення краси й моралі, внутрішній вибір людини.

Композиція: передмова до роману (25 афоризмів про мистецтво) і 20 глав.

Образи-персонажі: Доріан Грей, Безіл Голуорд, Лорд Генрі Уоттон, Сібіл Вейн, Джеймс Вейн, Алан Чембелл, Гетті Мертон.

Символіка образів: портрет – символ мистецтва, що є носієм істини та завжди перемагає зло.

Цей твір – ідеальний приклад нетрадиційної поетики, у ньому порушується межа між дійсним і фантастичним, об'єктивним і суб'єктивним, свідомим і підсвідомим. Проблеми, порушені у творі, надають йому універсального характеру: життя і мистецтво; прекрасне і моральне; щастя і злочин; проблема морального вибору; проблеми кохання і дружби. Філософська спрямованість наближує його до найвидатніших творів світової літератури.

Літературні традиції в романі	Новаторство О. Вайльда
Стосунки між персонажами «вчитель – учень»	«Портрет Доріана Грея» – «літературний роман»
Назва твору – данина літературній традиції	Жанр твору – «інтелектуальний роман».
	Твір просякнений культурою: музикою, живописом. Садівництвом, історією костюму
	Поєднання «інтелектуального роману» і масової літератури
	Детальний опис речей

Контрольні питання

1. Проаналізуйте афоризми О. Вайльда, що складають передмову до роману. Подумайте, як вони розкривають образ письменника та головні проблеми твору.

2. Знайдіть у романі описи інтер'єрів. Подумайте, яка їхня роль? Проаналізуйте пейзажі, що є в романі.

3. Поясніть символічне значення портрета Доріана Грея. Що зрозумів Доріан, дивлячись уперше на свій портрет?

4. Яким був Доріан Грей на початку роману? Чи залишається таким Доріан до кінця роману? Чому? Як змінюється Доріан Грей під впливом лорда Генрі? Простежте шляхи морального падіння героя.

5. Поміркуйте над запитанням: ціна, яку сплатив Доріан за вічну молодість і красу: чи не зависока вона? Чому пошук краси не приніс щастя Доріану Грею?

Словник термінів і понять

Аскетизм – суворий спосіб життя з відмовою від життєвих благ і задоволення, відмова від гедонізму.

Гедонізм (філософія насолоди) – філософсько-естетичне вчення, де насолода, задоволення – найвище благо. Саме до цього повинна прагнути людина в житті.

Естетизм – назва літературно-мистецьких течій, представники яких у своїх творах стверджували, що мистецтво у своїх художніх формах автономне від дійсності і що тільки воно здатне утверджувати красу (схильність до краси).

Література:

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
2. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.
3. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.
4. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.
5. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

Практичне заняття № 8

Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця XIX – початку XX ст. Течії раннього модернізму: символізм, імпресіонізм, неоромантизм

Мета: визначити особливості змістового наповнення образів, символів, поетичної мови у віршах Ш. Бодлера.

Формування предметних компетентностей: називати характерні ознаки модерністських течій і явищ у художніх творах; знати основні віхи життя і творчості митців, риси їхнього індивідуального стилю; аналізувати ліричні твори; виявляти у творах письменників провідні проблеми, теми, мотиви; виокремлювати символи, пояснювати їхній асоціативний зміст; розкривати зв'язок романтизму і модернізму (на ранньому етапі модернізму); обговорювати проблему призначення мистецтва й митця.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: знати та інтерпретувати українські переклади творів поетів; читати й інтерпретувати оригінали віршів іноземною мовою (за умови володіння нею); визначати у прочитаних творах символи, створювати їхні графічні зображення, тлумачити їх;

комунікативної - розвивати навички роботи в колективі, висловлювати свої думки та відстоювати їх; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Модернізм як літературно-мистецький напрям кінця XIX – початку XX ст. Течії раннього модернізму: символізм, імпресіонізм, неоромантизм.
2. Шарль Бодлер (1821–1867). «Квіти зла» («Альбатрос», «Відповідності», «Вечорова гармонія»).

3. Ш. Бодлер – пізній романтик і зачинатель модернізму. Збірка «Квіти зла» (загальна характеристика). Образи, символи, особливості поетичної мови у віршах Ш. Бодлера.

Модернізм – загальна назва напрямів мистецтва та літератури кінця XIX – початку XX століття, що відображали кризу буржуазної культури і характеризували розрив із традиціями реалізму та естетикою минулого.

Модернізм виник у Франції наприкінці XIX століття (Ш. Бодлер, П. Верлен, А. Рембо) і поширився в Європі, Росії, Україні.

Модерністи вважали, що не треба шукати у творі мистецтва якоїсь логіки, раціональної думки. Тому мистецтво модернізму і носило переважно ірраціональний характер). Вони шукали нових шляхів і засобів художнього відображення дійсності, нові художні форми, прагнули докорінного оновлення літератури.

Модернізм міг пишатися такими епохальними відкриттями в літературі, як зображення людської психіки у формі «потoku свідомості», відкриттям далеких асоціацій, теорії багатоголосся, збагачення художньої творчості через відкриття прихованого змісту життєвих явищ, відкриттям ірреального та непізнаного).

Риси модернізму:

- f. нелінійне представлення часу і простору в художньому творі;
- g. концепція «мистецтво заради мистецтва»;
- h. переваги форми над змістом;
- i. пошук нових художніх форм, інтенсивні художні експерименти в прозі й поезії, взаємодія різних жанрів та ін.;
- j. послуговування новими мотивами, темами і образами;
- k. увага до виявів підсвідомого;
- l. надання переваги творчій інтуїції;
- m. поширене міфотворчість у поезії та прозі.

Течії модернізму:

Модернізм не був однорідним явищем. Це відобразилося в течіях модернізму. У тому числі – раннього.

Зосереджуючись на внутрішньому світі ліричного героя і менш деталізуючи зовнішні дії та вчинки, розвиваються імпресіонізм, символізм, неоромантизм та інші літературні течії, яких об'єднано назвою ранній модернізм.

Імпресіонізм (*франц. – враження*) – літературний напрям, що виник у другій половині XIX ст. спочатку у живописі, а потім поширився на інші види мистецтва і літературу. Протестуючи проти надмірної залежності від реального життя, проти копіювання дійсності, імпресіоністи описували власні враження від побаченого, що були мінливими, як і сам світ. До імпресіоністів належать Поль Верлен, Марсель Пруст (Франція), Кнут Гамсун (Норвегія), Джозеф Конрад (Англія), Юліан Тувім (Польща), Іван Бунін, Антон Чехов (Росія).

Символізм (*франц. – знак, ознака*) – літературний напрям, що виник у Західній Європі ще з 1870-х років, найулюбленішим (основним) тропом якого був символ, тобто усталена метафора, яка умовно відтворює сутність того чи іншого явища. Образи-символи відтворювали таємничу та ірраціональну суть людської душі та її життя,

метафізичний світ «інобуття», натякали на містичну сутність явищ життя. Символ породжував численні асоціації, захоплював багатозначністю, глибинним прихованим змістом. Найяскравіші представники: Стефан Маларме, Артюр Рембо (Франція), Моріс Метерлінк (Бельгія), Дмитро Мережковський, Олександр Блок, Андрій Бєлий та ін. (Росія). Часто вдавалися до використання символів Поль Верлен (Франція), Райнер Марія Рільке (Австрія), Оскар Вайльд (Англія), Генрік Ібсен (Норвегія).

Неоромантизм – стильова течія раннього модернізму, що виникла на початку ХХ ст., якій притаманне розчарування у реалізмові, що зумовило появу естетичних тенденцій. Названа Лесею Українкою «новоромантизмом». Зі «старим» романтизмом його ріднить порив до ідеального, виняткового. Неоромантичні ознаки спостерігаються в творчості Редьярда Кіплінга, Джека Лондона (США), Артура Конан Дойля (Англія), Генріка Ібсена (Норвегія), Максима Горького (Росія), Лесі Українки (Україна).

Шарль Бодлер стояв біля витоків французького модернізму. Сам поет вважав себе пізнім романтиком, а історія літератури визнала його предтечею модерністського світосприйняття і митцем, у творах якого відображені декадентські погляди й настрої кінця ХІХ ст.

Короткий літопис життя і творчості Ш. Бодлера

9 квітня 1821 р. – народився в Парижі, його батько був художником і прививав синові любов до мистецтва.

1832 р. – сім'я Бодлера переїхала в Ліон (у 6 років він втратив батька, а відносини з вітчимою були напружені).

1833 р. – вступив до ліонського Королівського коледжу і мешкав у пансіоні.

1836 р. – після повернення сім'ї в Париж Бодлер продовжив освіту в ліцеї Людовіка Великого, жив у пансіоні.

1837 р. – написав свій перший вірш «Несумісність».

1839 р. – Бодлера виключили з Ліцею, але вже в серпні він здав іспити на бакалавра.

1839–1841 рр. – слухав лекції з права в Сорбонні. Зближається з паризькою богемою.

1841 р. – батьки відправили Бодлера в морську подорож до Атланти, щоб врятувати його від богемного середовища.

1842 р. – Бодлер успадковує батьківські 75 тис. франків.

1843 р. – працює в літературних журналах, передусім як автор оглядів і рецензій про культурне життя Парижа. Знайомиться з: Оноре де Бальзаком, Жераром де Нервалем, Теофілем Готье, Сент-Бевом, Віктором Гюго і П'єром Дюпоном.

1844 р. – через значні грошові розтрата, його мати встановлює над ним опіку, тепер тільки вона може розпоряджатися його спадком.

1845 р. – літературний дебют: у журналі «Художник» публікується сонет «Дамі креолці», «Салон 1845 року». Бодлер став одним з головних літературних і художніх критиків свого часу.

1846 р. – виходить брошура «Салон 1846 року». Бодлер вступає в «Товариство літераторів».

1847 р. – публікує в «Бюлетені», який видає «Товариство» свою першу поему в прозі «Фанфарло».

1848 р. – під час Лютневої революції бореться на барикадах проти королівських військ.

1851 р. – в дні державного перевороту Наполеона III (грудень 1851) бере участь у вуличних боях.

1857 р. – Пуле-Малассі випускає поетичну збірку Бодлера «Квіти зла», яка викликала гучний скандал, тираж було арештовано, Бодлер засуджений трибуналом департаменту Сена до штрафу 300 франків і до заборони шести найбільш «аморальних» поезій.

1860 р. – опубліковано збірку коротких художньо-філософських есе «Штучний рай»

1861 р. – друге видання «Квітів Зла», до складу якого включено тридцять п'ять нових віршів.

1864 р. – журнал «Фігаро» (Figaro) опублікував шість поем у прозі під заголовком «Паризький сплін».

1865 р. – у Бодлера з'явилися симптоми паралічу мови, як наслідок важкої стадії сифілісу.

1866 р. – після серцевого нападу мати відвозить Бодлера в Париж в лікарню лікаря Дюваля.

31 серпня 1867 р. – після довгої агонії Бодлер помер на руках матері.

Паспорт збірки «Квіти зла»

Творча історія збірки. 1 червня 1855 року - 18 віршів з майбутньої збірки вперше з'явилися на сторінках часопису «Ла Ревю де Де Монд».

У 1855 році у французькій газеті "Фігаро" з'явився негативна стаття на вірші зі збірки "Квіти зла". 1857 р. - "Квіти зла" опубліковані окремим виданням.

20 серпня 1857 року Паризький суд зачитав обвинувальний вирок Бодлеру, згідно з яким Бодлер та видавець «Квітів зла» Пуле Малассі мали сплатити штраф. Також зі збірки вилучалося 6 віршів: «Лета», «Коштовності», «Метаморфози вампіра», «Надто веселій», «Прокляті жінки» та «Лесбос».

Бодлер наголошував, що «Квіти зла» - це цілісний твір, який потрібно читати у порядку, який він визначив.

Стиль: символізм

Символізм назви збірки «Квіти зла»: епатаж аудиторії: квіти, які означають найсвітліше в житті людини, було пов'язано зі злом; передача світовідчуття ліричного героя: оскільки пекло це зло, то там можуть вирости тільки квіти зла.

Присвята: Теофілю Готье

Композиція: присвята, вступ та 6 циклів – «Сплін та ідеал», «Паризькі картини», «Вино», «Квіти зла», «Бунт», «Смерть».

Тематика збірки

- утвердження неморальності Краси («Гімин Краси»);
- ностальгія, туга за «втраченим раєм»;
- конфлікт митця і суспільства («Альбатрос», «Лебідь», «Сплін»);
- пошуки ідеалу та невідомого («Подорож»)

Провідна тема: стосунки Поета та Юрби.

Ліричний герой: особистість, здатна силою уяви змінити світ; філософ; любитель життя; бунтар духу; невтомний шукач високих істин; людина із хворобливим сприйняттям світу; мрійник, самотник; поєднання тваринного і людського, тілесного та духовного, того, що йде від Бога та того, що йде від Сатани.

Поезія «Альбатрос»

Дата публікації: 1859 р.

Жанр – елегія

Тема: Показ людини, яка відрізняється від суспільства. Поет – мішень в суспільстві в яке всі хочуть потрапити.

Мотив: людина мистецтва є сильнішою за натовп, але іноді вона зазнає цькування.

Художні засоби:

Епітети: «крилатий велетень», «прекрасний в небесах».

Метафори: «король блакиті», «володар гроз і грому»

Порівняння: «поет, як альбатрос».

Символи:

Альбатрос, тобто сам поет – це світ прекрасного, добра.

Моряки – зло, символ людства, яке пливе на своєму судні у безмежжі всесвіту.

Море – символізує життя;

корабель, човен – людську долю;

грім, гроза, блискавка – життєві негаразди.

Поезія «Відповідності»

Дата публікації: 1857 р.

Жанр – сонет (італійський тип)

Тема: містичні, таємничі відповідності природи та душі.

Мотив: світ природи сповнений символів, які людина має розпізнати.

Художні засоби:

Епітети: «могуть єдиного єства», «Зв'язку невидимі закони».

Метафори: «символів ліси густі», «ми в ньому ходимо» (в ньому – у храмі).

Порівняння: «запахи, немов дітей тіла», «ніжні, як гобой».

У творі є приклади синестезії: автор передає думки за допомогою барв, запахів, звуків, тактильних відчуттів.

Поезія «Вечорова гармонія»

Дата публікації: 1856 р.

Жанр – елегія

Тема: враження ліричного героя від вечора і очікування важливої події.

Мотив: серце скрипки тремтить в очікуванні..

Художні засоби:

Епітети: «меланхолійний вальс», «стоголовне серце скрипки».

Метафори: «стебло співає росне».

Порівняння: «немов кадило, цвіт димує в тишині», «сяє, мов потир, твоє лице мені»

Повтори: «меланхолійний вальс та очманіння млосьне», «і серце скрипки десь тремкоче стоголосне».

Контрольні питання

1. Що відтворюють складові словосполучення «Квіти зла»?
2. Схарактеризуйте історію створення й структуру збірки «Квіти зла».
3. Який художній засіб використовує Бодлер, щоб підкреслити велич духовного злету і низість земного бруду у вірші «Альбатрос»? Які образи вірша є символічними? Дайте їх тлумачення.

Словник термінів і понять

Декаданс (від франц. *decadence* – занепад, розклад) – узагальнена назва кризового світосприйняття, що виявилось в літературі, мистецтві, культурі. Песимістичні настрої, характерні для другої половини XIX – початку XX століття, були пов'язані з дефіцитом духовності у прагматичному буржуазному суспільстві та передчуттям соціоісторичних катастроф – революцій, масштабних війн, що спіткали людство на початку XX століття.

Символ – предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища, має філософську смислову наповненість, тому, на відміну від знака, має безкінечні тлумачення.

Сугестія (латин. *suggestio* – натяк, навіювання) – вплив на читача за допомогою навіювання йому певного настрою. У поезії найчастіше реалізується за допомогою звукопису, натяку, використання символу й асоціації.

Синестезія (грец. *Synaesthesia* – одночасне відчуття) – художній прийом, що полягає в поєднанні в одному тропі різнорідних, іноді далеких асоціацій, викликаних різними органами чуття, що призводить до синтезу, поєднання кількох відчуттів: наприклад, запахи «ніжні, як гобой.., щедрі, злі, липучі, як смола» (Ш. Бодлер), дощ «солодко шумить» (П. Верлен), зірниця «рожево плакала» (А. Рембо). Синестезія робить образ туманним і непроясненим, тому, поряд із натяком, символом і звукописом, вона є важливим засобом творення сугестії.

Сугестивна лірика – жанрова група ліричних творів, яка спирається не на логічно оформлені зв'язки, а на асоціації та інтонаційні відтінки, звернена до емоційної сфери читача. Предметом зображення в сугестивній ліриці є духовна сфера, внутрішні конфлікти морально-психологічного характеру.

Література:

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
2. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.
3. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.
4. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.
5. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

Практичне заняття № 9

Поль Верлен. Артюр Рембо

Мета: проаналізувати авторський стиль написання ліричних творів П. Верленом та А. Рембо.

Формування предметних компетентностей: знання про символізм у французькій літературі; уміння визначати приклади використання символів у поезіях П. Верлена й музикальність як важливу ознаку віршів митця; уміння аналізувати поетичні твори; навички аналізування літературознавчих текстів; культуру мовлення; аналітичне мислення; декламаційні вміння; творчі здібності; естетичний смак; ознайомити студентів із духовним світом французького символіста А. Рембо, визначити особливості поезій поета; з'ясувати специфіку символів у його творах.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: формувати пізнавальну активність, навички самостійної роботи, навички оцінювання культурно-мистецьких явищ; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Естетичні погляди Поля Верлена у вірші «Поетичне мистецтво». Зображення пейзажів природи і душі в «Осінній пісні». Сугестивність, музичність, живописність лірики.
2. Артюр Рембо (1854–1891). «Голосівки», «Моя циганерія». Художнє новаторство А. Рембо. Поєднання рис імпресіонізму й символізму в сонеті «Голосівки». Образ ліричного героя у вірші «Моя циганерія».

Поль Марі Верлен – французький поет, один з основоположників літературного імпресіонізму та символізму. Ввів у ліричну поезію складний світ почуттів і переживань, надав віршу тонкої музикальності.

Короткий літопис життя і творчості П. Верлена

Поля Верлена вважають одним із наймузикальніших поетів у європейській літературі. Його вірші зачаровують мелодійністю й співучістю, ширістю й легкістю. Часто говорять, що саме творчість є його справжньою біографією, а життя – лише чернетка, сповнена помарок і вирваних листів, у якій забагато такого, про що хотілося б промовчати.

30 березня 1844 р. народився в містечку Мец у сім'ї військового інженера.

Поль навчався в Парижі, у приватному пансіоні Ландрі, а згодом продовжив навчання в паризькому ліцеї Бонапарта.

У 1862 р. , склавши іспит, він отримав диплом бакалавра словесності.

Поль Верлен захоплювався поезією, зачитувався творами Шарля Бодлера, поетів – «парнасців».

Він сам почав писати перші вірші ще у шкільні роки. Один із них – «Смерть» – юний поет у 1858 році надіслав Віктору Гюго й одержав схвальну оцінку.

1863 року вперше було надруковано сонет Верлена «Пан Прюдом», який свідчив про його захоплення групою «Парнас».

У другій половині 60-х років Верлен приєднався до «парнасців».

У 1866 р. він опублікував свої вірші в журналі «Сучасний Парнас» і видав власним коштом збірку «Сатурнічні поезії».

У 1869 році видав власним коштом збірку під назвою «Вишукані свята». Верлен використав характерний для «парнасців» прийом створення пейзажу: поетичні рядки надихають не враження від живої природи, а її відображення в живописі.

1870 р. закоханість у Матильду Моте, чарівну юну дівчину, навіяла Верлену поезії третьої книги – «Добра пісня».

У 1872 р., рятуючись від переслідувань за участь у Паризькій Комуні, Поль Верлен покинув домівку, дружину, дитину і подався разом із Рембо в мандри – до Англії, потім до Бельгії.

Улітку 1873 р. в Брюсселі під час чергової сварки Верлен вистрілив у Рембо й поранив його в руку.

8 серпня 1873 р. поета було засуджено на два роки тюремного ув'язнення.

У в'язниці з Верленом відбулася глибока метаморфоза. Верлен знову став віруючим.

1874 р. – написав вірші, які склали збірку «Романси без слів».

У 1882 р. – опублікував вірш «Поетичне мистецтво».

У довершеній формі втілено естетичні принципи Поля Верлена в поетичних збірках останнього періоду життя: «Любов» (1888), «Щастя» і «Пісні для неї» (1891).

8 січня 1896 р. – помер від запалення легенів.

Полю Верлену належать: більше тисячі віршів (збірки: «Вишукані свята» (1869); «Романси без слів» (1874); «Мудрість» (1881) та ін.; книга літературно-критичних статей «Прокляті поети» (1884); автобіографічна книга «Сповідь» (1895) тощо.

Він починав як соратник парнасців Леконта де Ліля і Теофіля Готьє, але вже в «Романсах без слів» його стиль став «імпресіоністичним»: це світ неясних, важковловимих настроїв, відчуттів, асоціацій, в яких розмита лінія переважає над контуром, відтінок – над однотонним кольором, світлотінь – над світлом і тінню.

Поезія Верлена насичена меланхолією і безвихіддю, багато в чому зумовленої обставинами його життя.

Підхопивши ідею Бодлера про розрив між дійсністю і мрією, він довів її до логічного кінця: марення є єдиним притулком поета.

Свято віруючи в абсолютну реальність мрій, Верлен фактично стер межу між суб'єктивним і об'єктивним: його вірші впливають не своїм прямим предметним значенням, а нав'язаним і «підказаним» настроєм. Саме тому символісти вважали Верлена своїм попередником.

Загальні ознаки лірики:

- символічність;
- сугестивність;
- музичність;
- імпресіоністичність (домінують враження);
- поєднання образів природи з емоційним станом людини;
- використання алітерацій та асонансів.

Паспорт поезія «Поетичне мистецтво»

Дата публікації: 1884 р.

Збірка: «Колись і недавно».

Тема: сутність і форма поезії.

Мотив: важливість поезії для людської душі.

Художні засоби:

Епітети: «зірок осінніх метушня», «золоте тремтіння».

Метафори: «розмір, що плине», «відтінок лиш єднати може/сурму і флейту, мрію й сон».

Порівняння: «тяжіть, немов закони»

Поезія «Осіння пісня»

Дата публікації: 1866 р.

Збірка: «Сатурнічні поезії»

Цикл: «Сумні пейзажі»

Жанр – елегія

Тема: сум природи та людини.

Мотив: незворотній плин часу.

Художні засоби:

Епітети: «млосні пісні», «вихровий вир».

Метафори: «б'є годинник».

Алітерації: постійне використання звуку «в», «с».

Асонанси: постійне використання звуку «о».

У творі є значна кількість символів: годинник, струни, вихор, вир, листя.

Образи-символи:

Осінь – час переосмислення пройденого життя, журба, втома, туга за втраченим прекрасним.

Вітер – голос осені, відкритий простір, щось вороже людині.

Листя – зів'яле (прожите) людське життя.

Струни – настрій.

Годинник – час як одна із характеристик процесу буття і нагадування людині про минулість усього сущого, зокрема її самої.

Скрипка – душа.

Осіння пісня – журба, плин час

Артур Рембо (1854–1891).

Артур Рембо почав писати вірші в п'ятнадцять років, у шістнадцять стрімко ввірвався на олімп французької поезії, зажив скандальної слави своїми витівками і стосунками з Верленом, а в неповні двадцять з невідомих причин назавжди залишив творчість.

Цей найбільш юний зі світових поетів, що займався віршуванням усього лише п'ять років, назавжди залишився бунтівником у поезії, твори його чарують захопленістю волею, сп'янілою насолодою життям, анархічним бунтом проти реальної дійсності.

Короткий літопис життя і творчості А. Рембо

20 жовтня 1854 р. – народився в Шарлевілі на північному сході Франції.

1862 р. – вступає екстерном в заклад Росса.

1865 р. – вступає у коледж Шарлевіля в шостий клас.

1870 р. – після публікації першого вірша у віці 16 років Рембо відправився в подорож по півночі Франції і південь Бельгії.

1871 р. – у віці 17 років Рембо знайомиться в Парижі з поетом Полем Верленом і на деякий час стає його близьким другом. Бере участь у повстанні Паризької комуни. Вірш «П'яний корабель».

1873 р. останній твір – «Сезон у пеклі».

1877–1880 р.р. – перестає писати і подорожує по світу до 1880 року.

В Африці (в основному в Єгипті та Ефіопії), а також в Ємені займається торгівлею кави, прянощами, шкурами, зброєю і людьми.

1891 р., лютий – повернувся до Франції, де йому ампутували ногу через ракові пухлини. У госпіталі за ним доглядала сестра, яка приїхала з Шарлевіля.

10 листопада 1891 – Рембо помер в Марселі, в госпіталі. Похований в Шарлевілі.

Етапи творчості А. Рембо

I період (до 1871 р.) – вплив авторитетів, захоплення ідеями Комуни. Поезія, на думку поета, має стати пророчицею і ясновидицею, а поет – Прометеем.

II період (початок 1871 р. – початок 1872 р.) – поезія набуває трагічного звучання. У цей період з'являються вірш «П'яний корабель» та сонет «Голосівки».

III період (1872–1873) – народження незвичайної форми віршів. Розрив з П. Верленом, самотність.

Поезія «Голосівки»

Рік публікації: 1871р.

Жанр – сонет

Напрямок – символізм.

Тема – автор змальовує новий принцип формування образу, який будується на вільній асоціації між звуком і кольором, зорових враженнях.

Ідея. Голосні звуки дають імпульс творчій уяві, викликаючи образи, народжені враженнями від зовнішнього світу і напруженого духовного життя.

Художні засоби:

Епітети: «кружляння їх прудке», «дзиччання тороплене».

Метафори: «чорних мух корсет», «вишварів тремтіння».

Антитеза: «спяніле каяття або нестримний гнів», «спокій пасовищ».

У сонеті «Голосівки» Рембо пропонує новий принцип формування образу, який будується на вільній асоціації між звуком і кольором, зорових враженнях. Сонет побудований як низка довільних асоціацій ліричного героя між звуками й кольорами, зоровими образами. Голосні звуки дають імпульс його творчій уяві, викликаючи образи, народжені враженнями від зовнішнього світу і напруженого духовного життя. Так, звук «А» асоціюється у поета з чорним кольором смерті, тління, мухами на смітниках – символом усього віджилого, непотрібного. Звук «Е» пов'язується з білим кольором, прадавньою чистотою льодовиків. «І» символізує пурпур, струм крові, бурхливі пристрасті. «У» втілює мудрість зеленої природи і водночас людську мудрість. «О» асоціюється з синім кольором неба, неземними таємницями і нерозгаданим божественним смислом.

Поезія «Моя циганерія»

Дата написання: 1870 р.

Тема: зображення життя поета.

Мотив: насолода мистецтвом і творчим процесом...

Художні засоби:

Епітети: «ленник вірний», «розкішна любов».

Метафори: «гомонт лелію», «штиблети каші просять».

Порвняння: «як зозулясті кури, сокочуть в небі зорі», «вересневий вечір – немов вино густе».

У вірші «Моя циганерія» А. Рембо змалював поетичний спосіб свого життя. Сміливий і безвідповідальний юнак, геній і «фертик», якому «по коліно море», із дірками в кишенях (тобто без грошей), а в голові «лиш рими», мандрує без мети і без грошей. Голод і холод його не бентежать, у нього є найвище для поета щастя – хмеліти від «вересневого вечора» і «капарити вірші, згорнувшись у калачик». Він порівнює небо з господарством селянина, спостерігає «як зозулясті кури, сокочуть в небі зорі». Його найбільша любов – Муза, якої він і раб, і володар. Це вона сміливого юнака перетворює у безвідповідального генія, якому «по коліно море». Настроєм сп'янілої насолоди мистецтвом та анархічного бунту проти дійсності просякнуті рядки сонета Рембо «Моя циганерія».

Контрольні питання

1. Опрацюйте історію написання поезії А. Рембо «Відчуття». Чому поезія має таку назву? Які відчуття охопили ліричного героя? З ким ліричний герой порівнює Природу? Чому це слово написане з великої букви? Яку роль вона відіграє у його духовних пошуках? Розкрийте асоціативно-сміслові значення образів, створених у вірші.

2. Опрацюйте історію та мету написання сонету «Голосівки». Чому саме з кольорами асоціюються голосні? Чому «Голосівки» називають панорамою Всесвіту? Які естетичні принципи символізму та імпресіонізму втілює ця поезія?

Література:

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.

2. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.

3. Кодоб'янська Н. М. Зарубіжна література (рівень стандарту). Харків: ТОВ «СИЦІЯ», 2018. 256 с.

4. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.

5. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.

6. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

Практичне заняття № 10

Зміни в драматургії на межі XIX–XX ст. Моріс Метерлінк. «Синій птах».

Мета: розглянути внесок М. Метерлінка у розвиток драматургії на межі XIX–XX століть.

Формування предметних компетентностей: розуміти сутність кардинальних змін у драматургії на межі XIX–XX століть, ідейних та естетичних шукань представників «нової драми»; знати й коментувати перебіг сюжету, розвиток дії (зовнішньої та внутрішньої); виокремлювати новаторські риси в прочитаному творі;

висвітлювати актуальні проблеми, порушені у творі, інтерпретувати їх на підставі власного досвіду, у проекції на сучасність.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: установлювати причиново-наслідкові зв'язки між мотивами та діями героїв; знаходити у творі образи та символи, пов'язані зі світом природи та людської діяльності, розкривати їхній зміст і роль у тексті; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. М. Метерлінк як теоретик і практик «нової драми». Концепція символістського театру.

2. Ідея одухотворення життя й відновлення втрачених зв'язків у драмі-феєрії «Синій птах». Особливості розвитку сюжету.

3. Роль фантастики. Символіка образів. Трагування фіналу.

Моріса Метерлінка ще за життя називали «бельгійським Шекспіром». Він став теоретиком і практиком нового театру. Найзнаменитіша п'єса Метерлінка – філософська драма-казка «Синій птах», алегоричний і символічний твір про сенс буття і всемогутність людини.

Короткий літопис життя і творчості М. Метерлінка

Метерлінк народився в 1862 році у Генті (Бельгія) у заможній родині нотаря. Освіту здобув у єзуїтській школі, потім вивчав право в Гентському університеті.

У 1888 році вийшов друком виданий за рахунок сім'ї автора поетичний збірник «Оранжереї», а рік по тому з'явилася драма «Принцеса Мален» – перша п'єса Метерлінка, що принесла йому успіх.

1890 р. – написав п'єси «Непрошена» і «Сліпі».

1891р. – написав п'єсу «Сім принцес».

1892 р. – написав п'єсу «Пелеас і Мелісанда».

1894 р. – написав п'єси для лялькового театру «Там, усередині», «Смерть Тентажиля», «Аладіна і Паломід».

1908 р. – написав свою найпопулярнішу п'єсу «Синій птах».

1911 р. – став Лауреатом Нобелівської премії з літератури.

1920 р. – отримав бельгійську нагороду Великого хреста ордена Леопольда

1932 р. – драматургу було подаровано титул графа від бельгійського короля.

1949, 6 травня – помер від серцевого нападу.

Паспорт твору «Синій птах»

Автор: Моріс Метерлінк

Рік написання: 1908 р.

Жанр твору:

«Синій птах» - одна з найвідоміших п'єс М. Метерлінка - належить до жанру феєрії.

Ознаками цього жанру:

- химерно-казковий сюжет та ліризм;
- фольклорні та міфологічні образи;

- умовність простору і часу;
- символістичність ситуацій і образів;
- узагальнюючий зміст;
- наявність яскравих сценічних ефектів.

П'єса «Синій птах» цілком відповідає законам цього жанру.

Ідея: «будь сміливим, щоб бачити приховане».

Головні герої: Тільтілем й Мітіль, Душа Світла, Фея Бериліона, хвора дівчинка, Душі речей та тварин

Сюжетно-композиційні особливості драми – феєрії:

В основі сюжету - казкова подорож дітей бідного дроворуба в пошуках Синього птаха, який принесе здоров'я і щастя хворій дівчинці - онучці феї Берюліне. Фольклорний мотив пошуків цілющого зілля дає автору змогу провести своїх героїв - дівчинку Мітіль і хлопчика Тільтіля - через багато випробувань, що допоможуть їм відкрити вічні цінності і сенс життя, а саме: за Синім птахом (символом щастя) не потрібно ходити далеко, щастя поруч. Однак його потрібно побачити в реальному повсякденному житті - у батьківській любові, у турботі про ближніх, милосерді і безкорисливості. Образ Синього птаха багатозначний. Він також символізує пошуки істини, пізнання таємниць природи. Це споконвічне прагнення людства вимагає мужності, оскільки природа не хоче віддавати свої таємниці, а істину не можна відкрити раз і назавжди - вона нескінченна. У такий спосіб фантастично-казковий сюжет, властивий жанру феєрії, наповнюється філософським змістом. Автор зображує блукання людської душі у Всесвіті, її зустріч з добром і злом у пошуках істини і гармонії.

Контрольні питання

1. Визначте символічні образи п'єси.
2. Схематично подайте шлях пошуків Синього птаха.
3. Чому Метерлінк робить своїми героями дітей?
4. Як у п'єсі пояснено функцію часу?
5. Як ви вважаєте, чому дія в п'єсі відбувається у ніч напередодні Різдва?
6. Поясніть фінал п'єси «Синій птах».

Словник термінів і понять

«Драма ідей» – це філософсько-психологічна драма, у якій велику роль відіграє підтекст, психологічний аналіз, а основою конфлікту є зіткнення різних світоглядів, різних ідей.

«Драма-дискусія» – це драма, у якій герої є носіями різних, але добре обґрунтованих поглядів. Конфлікт будується на дискусії і впродовж п'єси не розв'язується, а, навпаки, загострюється, а фінал залишається відкритим.

Символістська драма – це драма, у якій дійовими особами виступають символічні образи, що дають змогу відобразити духовне життя людини.

Лірико-психологічна драма – це драма, у центрі уваги якої не події, а переживання, настрої героїв, що перебувають у конфлікті з трагічною буденністю.

«Статичний театр» (або «Театр мовчання») – театр, у якому під «статикою» розумілося прагнення показати найважливіші миті контакту людини з таємничою сферою духу. За такого підходу замість зображення подій на сцені, зовнішньої інтриги

автор зосереджується на інтризі внутрішній, дія відбувається практично без реплік, щоб розкрити «мовчання», тобто те, для вираження чого не вистачає слів. «Статичний театр», «театр мовчання» – це, по суті, синоніми того ж поняття: символістського спілкування з прихованою Істиною.

Драма-феєрія – це п'єса з казково-фантастичним сюжетом і персонажами.

Феєрія – театральна чи циркова вистава, побудована на фантастично-казковому сюжеті, у якій із метою вразити глядача використовують різноманітні сценічні ефекти.

Література:

1. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
2. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.
3. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
4. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.
5. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література XIX століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.
6. Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

Практичне заняття № 11

Ромен Гарі «Повітряні змії»

Мета: проаналізувати особливості відображення важливості цінностей миру та людяності у романі Ромена Гарі «Повітряні змії».

Формування предметних компетентностей: знання життя та концепції творчості Ромена Гарі.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички оцінювання культурномистецьких явищ; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Біографія Ромена Гарі.
2. Авторська концепція роману «Повітряні змії». Ідеї миру, людяності, порятунку духовних цінностей.

Французький письменник і дипломат, військовий льотчик і герой Опору, друг Шарля де Голля, Ромен Гарі був людиною-легендою, одним із найблисучіших і найзагадкових авторів XX століття. Як письменник Гарі отримав усі можливі відзнаки і здобув любов читачів. Його романи були двічі відзначені найвищою літературною нагородою Франції – Гонкурівською премією.

Короткий літопис життя і творчості Р. Гарі

8 травня 1914 р. народився в місті Вільнюс (нині столиця Литви) у російськомовній сім'ї єврейського походження.

Роман закінчив колегіум і став військовим льотчиком. Коли Франція капітулювала, 26-річний Гарі опинився в лавах руху «Бойова Франція», яке очолював Шарль де Голль.

За бойові заслуги він отримав орден Почесного легіону і звання майора ВПС – небувале для емігранта.

1945 р. – написав свій перший роман «Європейське виховання».

1960 р. – виходить одна з кращих книжок – «Обіцяння на світанку», яка стала гімном синівської любові письменника.

Гарі зробив прекрасну дипломатичну кар'єру. Він працював послом Франції на Балканах, у Туреччині, Північній Америці, Мексиці та США, був прес-аташе у представництві Франції в Організації Об'єднаних Націй, що в Нью-Йорку, і жив у Голлівуді.

1956 р. – дізнався про присудження йому Гонкурівської премії за роман «Коріння небес».

1974 р. – написав книжку «Голубчику» і в останній момент вирішив випустити її під новим псевдонімом – Еміль Ажар.

1980 р. – написаний останній роман «Повітряні змії».

2 грудня 1980 р. – застрелився, в річницю смерті коханої дружини.

Паспорт твору «Повітряні змії»

Рік написання – 1980 р.

Жанр – роман (історичний)

Основні теми твору: порятунок власної душі, справжні людські цінності, кохання.

Провідні проблеми роману «Повітряні змії»:

- проблема вірного та справжнього кохання;
- проблема людяності, миру, порятунку духовних цінностей;
- проблема пам'яті (Голокост).

Герої твору: Амбруаз Флері, Жулі Еспіноза, Людо (Людовик Флері), Ліла Броницька, Марселена Дюпра, німецький барон Ханс, музикант Бруно.

Контрольні питання

1. Визначте провідні проблеми роману «Повітряні змії» Ромена Гарі.
2. Після поразки фашистів Людо прощає Лілу, більше того, він одружується на ній. Чому він так вчинив і як би ви поступили на місці Людо?
3. Проаналізуйте відображення проблеми пам'яті у романі.
4. Кілька разів протягом усього роману Людо називає свою феноменальну пам'ять «проклятою». Чому?
5. Поясніть чому тимчасове звільнення не допомагає уникнути Амбруаза Флері ані Бухенвальда, ані Аушвіца?
6. Аргументуйте чому у таборі смерті Амбруаза Флері майстрував повітряних змій для німецьких дітей?

Словник термінів і понять

Колабораціонізм – співробітництво населення з окупаційною владою та армією ворожої держави в часи Другої світової війни

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
3. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
4. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
5. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 12

Йоанна Ягелло – польська письменниця, авторка творів для дітей та молоді

Мета: охарактеризувати нестандартний підхід до відображення підліткової проблематики польською письменницею Йоанною Ягелло.

Формування предметних компетентностей: ознайомити з життям та творчістю Й. Ягелло ; повідомити про особливості твору «Кава з кардамоном» (жанр, особливості композиції, проблеми); увести новий літературознавчий термін – нонконформізм; розвивати вміння спілкуватися з однолітками, навчатися самому, навчаючи інших; прищеплювати інтерес до творчості сучасних письменників.

Формування ключових компетентностей: вміння вчитися: розвивати навички оцінювання культурно-мистецьких явищ; **комунікативної:** розвивати навички роботи в групі; **інформаційної:** розвивати навички роботи із джерелами інформації; **загальнокультурної:** прищеплювати прагнення до літературної освіти, естетичний смак; розширювати світогляд студентів.

Питання для обговорення

1. Літературна творчість Йоанни Ягелло.
2. «Кава з кардамоном»: синтез підліткової повісті (стосунки в родині, перше кохання) та детективу (розгадування сімейної таємниці).

Йоанна Ягелло – польська авторка, яка пише для дітей та молоді. Популярність своїх книжок Йоанна Ягелло пояснює щирістю і правдивістю зображення. Її герої живуть своїм життям, помиляються і розмірковують, як живі люди.

Короткий літопис життя і творчості Йоанни Ягелло

4 серпня 1974 р. – народилася у Варшаві.

Вона закінчила відділення англійської філології Варшавського університету. Працювала викладачем університету, вчителькою англійської мови у гімназіях та ліцеях, журналісткою популярних польських молодіжних часописів «Перспективи» та «Когіто».

Нині Йоанна редагує освітні видання, готує для дітей та юнаків підручники з англійської мови.

1997 р. – дебютувала як поетка зі збіркою віршів.

2011 р. – видала перший роман для підлітків «Кава з кардамоном» в Польщі, за нього була номінована до нагороди «Книжка року – 2011» і потрапила у «Список скарбів» Музею дитячої книги.

Продовженням першого твору стали книги «Шоколад із чилі», «Тирамісу з полуницею» та «Зелені мартенси».

У «Каві з кардамоном» дошукується правди, у «Шоколаді...» намагається втриматися на поверхні, їй доводиться боротися не лише за таку прозаїчну річ, як гроші, а й за таку високу, як кохання.

Паспорт твору «Кава з кардамоном»

Рік написання: 2011 р.

Жанр: роман

Тема твору: життя й проблеми сучасного підлітка.

Ідея твору: протест дитини проти аморального й бездушного світу дорослих. Кожен повинен думати про наслідки власних вчинків.

Герої твору: Халіна Барська та її сім'я: мама, вітчим Адам, менший брат Казимеж (Кай), бабусі (мамина – Стефа, батькова – Божена, вітчимова – Ружа);

подруги Наталія та Кася Печериця, друг і коханий Адріан, який допомагає Халіні, фотографи Мацек і Конрад, класний керівник та вчитель математики Яцек Шрон, однокласники, вчителі, батьки друзів і подруг, прийомні батьки Касі

Композиція твору: пролог, 10 частин («Вересень», «Жовтень», «Листопад», «Грудень», «Січень», «Лютий», «Березень», «Квітень», «Травень», «Червень»), епілог.

Проблематика твору:

- Прірва відчуження й нерозуміння між батьками та дітьми.
- Пошуки підлітками свого місця й себе в непростому вирі життєвих проблем, у дружбі та коханні.
- Проблема сімейних таємниць, які руйнують родинний затишок.
- Вибір у складних життєвих ситуаціях.
- Відповідальність за власні вчинки.
- Життя дитини з дитбудинку.

Контрольні питання

1. Визначте характерну ознаку твору.
2. Окресліть основні проблеми підліткового віку, зображені у творі.
3. Складіть психологічний портрет героїні твору.
4. Визначте та охарактеризуйте своєрідну композицію твору.

Словник термінів і понять

Нонконформізм – незгода, неприйняття або критичне сприйняття норм, цінностей, цілей, панівних у конкретній групі в конкретному суспільстві.

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
3. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини ХІХ-ХХ ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.

4. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 13

Німецьке Просвітництво та його вплив на розвиток Європи

Мета: охарактеризувати внесок Й. В. Гете у становлення німецької літератури періоду Просвітництва; розглянути багатогранність представлення особистісних якостей у романі «Фауст».

Формування предметних компетентностей: знати основні етапи з життям та творчістю Й. В. Гете; розвивати уміння спілкуватися з однолітками, навчатися самому, навчаючи інших; прищеплювати інтерес до творчості митців.

Формування ключових компетентностей: складати таблиці, схеми; **комунікативної:** розвивати навички роботи в групі; **інформаційної:** розвивати навички роботи із джерелами інформації; **загальнокультурної:** прищеплювати прагнення до літературної освіти, естетичний смак; розширювати світогляд студентів.

Питання для обговорення

1. Йоганн Вольфганг Гете (1749–1832). «Фауст» (І частина), останній монолог Фауста (ІІ частина).

2. Віхи життя та значення діяльності Й. В. Гете для світової культури.

3. Історія створення трагедії «Фауст». Особливості композиції. Проблематика.

4. Образ Фауста як утілення динамізму нової європейської цивілізації.

5. Пошуки сенсу буття й призначення людини. Опозиція Фауст – Мефістофель.

6. Фауст і Маргарита. Жанрова своєрідність твору.

Йоганн-Вольфганг Гете є одним із основоположників німецької літератури Нового часу, а його творчість – вершиною європейського Просвітництва. З часу опублікування його філософської трагедії «Фауст» німецькі митці почали домінувати в літературі, а також мали великий вплив на духовну атмосферу Європи.

Короткий літопис життя і творчості Й.-В. Гете

28 серпня 1749 р. – народився німецький поет, драматург, державний діяч, мислитель і натураліст Й.-В. Гете у Франкфурті-на-Майні.

Був надзвичайно обдарованою дитиною, у сім років уже знав латину і грецьку, пізніше, здобуваючи домашню освіту, вивчив французьку та італійську мови.

У 16 років Гете вступив до Лейпцизького університету на факультет права, навчання продовжив у Страсбурзі, де захопився медициною, вивчав природничі науки, займався літературою.

1769 року побачила світ перша книжка віршів, яка започаткувала літературну біографію Гете.

Поетичний доробок поета величезний – майже 1600 творів (елегії, епіграми, оди, філософська лірика, епічні поеми, балади).

У роки навчання Гете познайомився з відомим письменником і критиком Й.-Г. Гердером, який був одним із натхненників літературного руху «Буря і натиск» («Sturm und Drang»).

Згодом він очолив страсбурзьку групу штюрмерів.

У 1772–1773 рр. бунтарська драма з історії Великої селянської війни початку XVI ст. «Гец фон Берліхінген» – найвідоміший твір штюрмерського періоду.

1774 р. – роман «Страждання юного Вертера».

Найкращими творами періоду «веймарського класицизму» стали написані на античні сюжети трагедія «Іфігенія в Тавриді», «Римські елегії», епічна поема «Герман і Доротея», а також роман-виховання «Вільгельм Мейстер».

Упродовж кількох десятиліть Гете працював над вершинним твором свого життя – трагедією «Фауст».

У 1773–1775 рр. двадцятирічний Гете створив перший нарис «Фауста».

1790 р. – було опубліковано «Фауст. Фрагмент» (сказати б, скорочений «Прафауст»).

Упродовж 1797–1801 рр. написав «Присвяту», «Театральний пролог», «Пролог на небі», сцени «Кабінет Фауста» і «Вальпуржина ніч». А повністю першу частину завершено 1806 р. (надруковано 1808 р.). Складніше давалася Гете символіко-алегорична друга частина «Фауста»: хоча її задум визрів ще у 1797–1801 рр., утілено його було лише за чверть століття, та й то за наполяганням Йоганна Петера Еккермана, секретаря письменника.

Повністю Гете завершив трагедію 1831 р., а першодрук повного тексту побачив світ 1832 р. у «Посмертному виданні творів» письменника.

1777 р. – починає працювати над романом «Літа науки Вільгельма Майстера», остаточний варіант якого закінчує 1796 року.

1779 р. – пише п'єсу «Іфігенія в Тавриді» і сам виконує роль Ореста.

1782 р. – створює баладу «Вільшаний король»; йому надано дворянство.

1790 р. – видає збірку ліричних творів «Римські елегії».

1790-1791 рр. ґрунтовно займається природничими науками, вивчає оптику, ботаніку, анатомію, поновлює державну службу на посаді міністра культури і директора придворного театру, публікує наукову працю «Учення про колір», статті з оптики, сатиричну п'єсу «Великий Кофта».

1794 р. – поява сатиричної поеми «Рейнеке-Лис».

1798 р. – починає виходити журнал «Пропілеї».

1809-1814 рр. – пише автобіографію «Поезія і дійсність».

1814 р. – починає працювати над збіркою ліричних творів «Західно-східний диван», яку завершує 1819 року.

1815-1830 рр. – останні 15 років життя Гете заповнені літературною працею (завершує «Італійські подорожі», видає роман «Роки мандрів Вільгельма Майстера» (1824), завершує другу частину цього роману (1827); пише ліричні вірші).

22 березня 1832 р. – помер.

Паспорт твору «Фауст»

Творча історія трагедії:

Над трагедією «Фауст» Й. В. Гете працював протягом 60 років (з 83 прожитих).

Хронологія написання трагедії «Фауст»

«Прафауст» (нариси майбутнього твору)	1773–1775
«Фауст. Фрагмент»	1790
«Присвята», «Театральний пролог», «Пролог на небі», сцени «Кабінет Фауста» і «Вальпуржина ніч»	1797–1801
Завершення першої частини	1806 (друк 1808)
Завершення другої частини (окрім епізоду з Єленою, написаного 1800 р.)	1831
Публікація повного тексту трагедії «Фауст»	1832

Перший варіант «Прафауста» виник близько 1773 р., а останні сцени трагедії написані літом 1831р., за півроку до смерті.

Трагедія складається з трьох вступних текстів: «Ліричної присвяти друзям юності», «Театрального прологу», «Прологу на небі», 1 і 2 частин.

1ч. (надрукована в 1808 р.) не розбита на дії, складається з 25 сцен.

2ч. (надрукована в 1832 р.) має 5 дій.

Джерелом трагедії є:

- 1) німецька легенда про такого собі пройдисвіта, мага-чорнокнижника Фауста;
- 2) про трагічну долю спокушеної дівчини.

Жанр: трагедія

Тема твору: пошуки сенсу буття і свого призначення на Землі головним героєм - доктором, вільнодумцем та чорнокнижником Фаустом.

Ідея твору: без зла, пустоти та сумнівів поруч із добром, творчістю та вірою не було б руху вперед, зникла б цінність пізнання; утвердження величності людини.

Композиція: «Присвята», «Театральний вступ», «Пролог на небі», 1 частина, 2 частина, епілог.

Проблематика твору:

- добро і зло; життя та смерть;
- призначення людини у світі;
- сутність буття;
- людина та Всесвіт: людина і природа;
- пізнання світу; мистецтво, його роль у суспільстві;
- кохання.

Образи в трагедії:

- образ Бога;
- образ Мефістофеля;
- образ Фауста;
- образ Маргарити.

Композиція та сюжет твору:

Твір має прозору композицію: посвята, пролог на землі (в театрі), пролог на небесах, зав'язка дії (суперечка між Господом і Мефістофелем), розвиток подій, кульмінація і розв'язка.

Друга частина «Фауста» дуже абстрактна, в ній складно виділити явні структурні композиційні елементи.

Головною особливістю композиції «Фауста» є її багатошаровість, спрямованість на читання з візуальним представленням того, що відбувається «на сцені».

Дія I змальовує в діалогах картини занепаду, кризи феодальної монархії. Сатирично замальовується правляча верхівка.

У II дії – задум викликати до життя Гелену Прекрасну як зразок вічної краси. В лабораторії створюється істота Гомункул, який супроводжує Фауст у його пошуках шляхів до прекрасного, але розбивається і гине.

В III дії розповідається про одруження Фауста з Єленою Прекрасною. Народжений син Евфоріон гине (дух поезії). Людина створена для земного, а краса – лише ілюзія.

В IV дії Фауста не привабила слава воєначальника.

В V дії Фауст підбиває підсумок життя. Він пересвідчується в цінності реального буття і діяльного життя людини.

Головні герої твору:

Фауст – головний герой, який шукає істину, злиття з природою. Він є філософом, лікарем, правником, богословом. Селяни люблять та поважають Фауста, бо він лікує їх. Фауст прагне найбільше в житті істини.

Мефістофель – «Я» – тої сили часть, що робить лиш добро, бажаючи лиш злого». Функція його образу – моральне випробування людини. Перший раз з'явився Фаусту в образі чорного пуделя.

Маргарита (Гретхен) – щира та невинна дівчина, в яку закохується Фауст. Після смерті матері, загибелі брата, вбивства новонародженої дитини дівчина опиняється у в'язниці. Коли Фауст пропонує дівчині втекти, вона відмовляється, бо вважає, що заслуговує кари за скоєне.

Контрольні питання

1. У чому полягає специфіка французького Просвітництва?
2. Охарактеризуйте перехідний характер творчості Гете: вплив сентименталізм, гердеризма на ранній період творчості поета.
3. Проаналізуйте трагедію «Фауст» через призму повернення народної легенди, особливостей поетики, питання жанру, проблематики, головних ідей.
4. Розгляньте та опишіть складність образів трагедії «Фауст».

Література:

1. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
2. Ніколенко О. М. Бароко. Класицизм. Просвітництво. Література XVII-XVIII ст. – Харків: Ранок, 2003. 224 с.
3. Шалагінов Б. Б. «Фауст» Й. В. Гете: Містерія. Міф. Утопія: До проблеми духовної сутності людини в німецькій літературі на рубежі 18–19 ст. Київ: Вежа, 2002. 280 с.
4. Шалагінов Б. Б. Шлях Гете: Життя. Філософія. Творчість. Харків: Ранок: Веста, 2003. 286 с.

Практичне заняття № 14

Франц Кафка. «Перевтілення»

Мета: проаналізувати особливості авторського стилю Ф. Кафки, визначити символізм новели «Перевтілення».

Формування предметних компетентностей: знати основні віхи життєвого і творчого шляху Ф. Кафки, особливості його творчої манери; зміст новели; визначення «модернізм, експресіонізм, новела».

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички оцінювання культурномистецьких явищ; **комунікативної** – розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Життя і творчий шлях Ф. Кафки.
2. Зображення відчуження особистості в новелі «Перевтілення».
3. Образ Грегора Замзи: проблемність, метафоричність, символічність. Розкриття у творі світового буття як абсурдного. Особливості композиції, функції фантастики.

4. Характерні риси стилю Ф. Кафки, поєднання реалістичних і міфологічних елементів у гротескному світі.

Ф. Кафка – австрійський письменник, один із засновників модерністської прози.

Короткий літопис життя і творчості Ф. Кафки

3 липня 1883 р. – народився у Празі в родині комерсанта середнього достатку.

1893–1901 рр. – навчався у німецькій державній гімназії. Після її закінчення вступив до Празького університету, де студіював юриспруденцію.

1906 р. – отримав звання доктора права, після чого працював у страхових компаніях.

1909 р. – вперше надрукував уривки з незавершеного оповідання «Опис однієї боротьби».

1911 р. – подорожував Італією, Швейцарією, Францією.

1912 р. – розпочав роботу над романом «Зниклий безвісти» (інша назва – «Америка»; залишився незавершеним); написав новели «Вирок» та «Перевтілення».

1913 р. – опублікував збірник новел «Споглядання».

1914 р. – почав працювати над романом «Процес», котрий теж не завершив.

1915 р. – був нагороджений престижною премією ім. Т. Фонтане.

1917 р. – захворів на сухоти.

1919 р. – видав збірник новел «Сільський лікар», а також написав знаменитий «Лист батькові».

1922 р. – через стрімкий розвиток хвороби залишив службу й цілковито зосередився на літературній творчості. Підготував до друку новели «Голодомайстер», «Дослідження одного собаки», «Нора», «Співачка Жозефіна, або Мишачий народ», а також узявся за новий роман «Замок». Його, як і два попередні, не було дописано до кінця.

3 червня 1924 р. – помер від сухот у санаторії неподалік Відня.

Риси світогляду та основні мотиви творів Франца Кафки:

- відчуття страху перед світом;
- відчуття постійної тривоги;
- розуміння абсурдності, відсутності сенсу життя;
- поєднання реалістичних і фантастичних елементів;
- точність мови, влучне використання слів;
- метафоричність, літературний твір як метафора певного явища чи стану;
- гротеск.

Паспорт твору «Перевтілення»

Творча історія оповідання (новели): В ніч з 6 на 7 грудня 1912 року Кафка пише новелу «Перевтілення», над якою він працював, починаючи з 17 листопада. Разом із новелами «Кочегар» (перший розділ роману «Америка») і «Вирок» вона мала скласти своєрідну трилогію під загальною назвою «Сини». Адже герої цих творів – Карл Росман, Георг Бендеман і Грегор Замза – були представниками покоління, що конфронтувало з «батьками».

Лише через два роки після створення «Перевтілення» Кафка наважується опублікувати твір – він відсилає його в журнал «Нойє рундшау», але, незважаючи на позитивний відгук редактора Р. Музіля, новела була відхилена. Вперше її надрукували у жовтні 1915 року в журналі «Вайсе блеттер». Цього ж року «Перевтілення» виходить окремою книжкою у видавництві «Курт Вольф». Коли Кафка довідався, що на обкладинці ілюстратор хоче зобразити комаху, він запротестував, говорячи, що її не можна зображати навіть здалеку.

Життєва основа: Прізвище головного героя Грегора Замзи – це зашифроване за допомогою криптографії прізвище самого автора. Стосунки Кафки з батьком.

Рік створення: 1912 р.

Рік публікації: 1915 р.

Епоха: модернізм

Течія: експресіонізм

Жанр: новела, оповідання

Тема: гранична самотність особистості та трагічне знецінення людського життя.

Ідея: відтворення трагізму буття «маленької людини», відчуженість людей, байдужість і душевна черствість, відсутність щирості в стосунках навіть між найріднішими.

Композиція: Твір складається з трьох розділів, що збігаються із трьома змістовими частинами.

Елементи сюжету:

Зав'язка дії: прокинувшись уранці, комівояжер Грегор Замза побачив, що перетворився на незрозумілу комаху.

Розвиток дії: адаптація героя до нового способу існування, реакція оточуючих. Еволюція поглядів Грегора. Занепад сімейних стосунків.

Кульмінація: вигнання Грегора батьком. Відчуження Презирство найрідніших людей до Грегора.

Розв'язка: Смерть комахи, що стало полегшення для усіх членів сім'ї.

Проблематика:

- проблема відчуження та знецінення особистості;

- проблема самовідданості;
- проблема трудоголізму;
- проблема сімейних відносин;
- проблема втрати гуманності

Герої: Грегор Замза, його батьки, сестра Грета, служниця, керуючий торговельною фірмою.

Так хто він – Грегор Замза?

- Виріс у міщанській родині у Празі.
- Бажає поліпшити матеріальні статки родини, працює комівояжером, утримує родину.
- Занадто піклується про рідних – альтруїст.
- Щиро любить матір і сестру, об'єктивно оцінює занадто суворого батька.
- Молодий чоловік, але разом з тим – доросла дитина; мріє про свята, подарунки, не вміє ображатися, здатен прийти на допомогу сім'ї.
- Він – самотній, знайомство з жінками носить випадковий характер.
- Світ захоплень мізерний: випилювання лобзиком, мовчазне читання газети або знайомство з розкладом поїздів.
- Служба для Грегора – тягар, професійне спілкування обмежене.
- Злиденність духовного інтелекту: ілюстровані журнали і портрет, який висить на стіні

Світосприйняття Грегора у процесі перевтілення

Грегор до перевтілення	Грегор після перевтілення
Сім'я: батько, мати, сестра. Міщанська родина Освіта: народне, реальне, училище, торговельна академія Військова служба: лейтенант Ставлення до рідних: щиро любить, піклується – альтруїст Робота: комівояжер (багато їздить, пропонуючи зразки тканин клієнтам); працює щоб сплатити батьківський борг після банкрутства: утримує родину; боїться шефа Служба – тягар; професійне спілкування обмежене Мрія: відправити сестру навчатися у консерваторії Одинокий: знайомство з жінками – випадковості Захоплення: випилювання лобзиком, читання газети, знайомство з розкладом поїздів (професійна потреба) Злиденність духовного інтелекту: ілюстровані журнали і портрет на стіні Риси характеру. Працьовитий, сумлінний, відповідальний, турбується про родину, має гідність, покірний, чутливий до прекрасного	• Страшна комаха • Мислить і відчуває, як людина й прагне це довести родичам. • Перевтілення сприйняв перевтілення покірно • Покірний Грегор-комаха збунтувався, коли з його кімнати почали виносити меблі. Він намагався захистити власне право на людське існування й гідність, але зазнав поразки. • Почувши гру сестри на скрипці, Грегор покинув своє сховище, щоб показати, що він зберіг здатність відчувати музику, прекрасне. Але родина сприймає його дії вороже • Терпить фізичні та душевні страждання • Соромиться свого стану • Помирає у самотності від голоду

Символи-образи твору «Перевтілення»:

Кімната – символ внутрішнього світу Грегора. Автор тричі змінює інтер'єр кімнати: спочатку це досить затишна умебльована кімната, потім – пуста, згодом – звалище непотрібних речей.

Двері – символ зв'язку Грегора із людським світом (сім'я інколи під час вечері привідкривала двері Грегорової кімнати, щоб він не почував себе самотнім, але так було тільки напочатку).

Замок – символ людського нерозуміння, небажання зрозуміти і допомогти.

Позолочена рамка на малюнку дами – фальшивість світу, про який мріє Грегор.

Висока конторка, на якій сидить шеф – символ влади та прірви між начальством та підлеглим.

Комаха – німий відчай зрадженого життя.

Вікно – це зв'язок із зовнішнім світом, світлом. Замість очікуваного світла Грегор дивиться, як іде дощ.

Яблуко – символ вигнання, страждань та сліз.

Засоби зображення світу в оповіданні Кафки:

- метафоричність
- притчевість
- символіка
- гротеск
- художня деталь
- міфотворчість

Контрольні питання

1. Де виник модернізм? Назвіть основні напрями модернізму.
2. Які обставини особливо вплинули на характер індивідуальності письменника та особливості його творчого доробку?
3. Пригадайте зміст оповідання «Перевтілення»: що трапилося з головним героєм, що вражає в його перевтіленні, ким був Грегор до перетворення?
4. Чому автор зберігає розміри людського тіла героя після перевтілення?
5. У чому полягає головна тема та проблема метафоричного світобачення в оповіданні «Перевтілення»? Якою вимальовується концепція світу і людини у творчості Кафки?
6. Чи згодні ви з Кафкою, що людина – маленька комаха? Що треба робити, щоб не відчувати себе комахою?

Словник термінів і понять

Експресіонізм – (від франц. expression – вираження, виразність), це художній метод, провідними емоціями якого є настрої жагу та відчаю, очікування катастрофи, коли людині загрожує знищення у кровопролитних війнах і під пресом капіталістичного виробництва. Літературно-мистецька стильова тенденція авангардизму, що сформувалася в Німеччині на початку XX століття. Мав своїх прихильників в мистецтві Франції, Австрії, Польщі, німецькомовної Швейцарії. Основний творчий принцип експресіонізму – відображення загостреного суб'єктивного світобачення через гіпертрофоване авторське «Я», напругу його переживань та емоцій, бурхливу реакцію на дегуманізацію суспільства, знеособлення в ньому людини, на розпад духовності, засвідчений катаклізмами світового масштабу.

Визначальні риси експресіонізму:

- зацікавленість глибинними психічними процесами;
- заперечення як позитивізму, так і раціоналізму;
- оновлення формально-стилістичних засобів, художньої образності та виразності, часом непокінчених між собою, як глибокий ліризм і всеохоплюючий пафос;
- суб'єктивізм і зацікавленість громадянською темою;
- бунт проти сталих академічних форм в образотворчому мистецтві при збереженні

головних жанрів (портрет, батальний жанр, побутова картина, міфологічний чи релігійний образ, пейзаж, навіть натюрморт).

Література:

1. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
2. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
3. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
4. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
5. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
6. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 15

Альбер Камю. «Чума»

Мета: розглянути проблематику роману «Чума» А. Камю, Відзначити притчевість твору.

Формування предметних компетентностей: знати основні віхи життєвого і творчого шляху А. Камю, основні положення філософії екзистенціалізму, зміст роману;

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички оцінювання культурномистецьких явищ; **комунікативної** – розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Віхи життя й особливості світогляду А. Камю.
2. Роман «Чума»: проблематика, сюжет і композиція.
3. Притчевість твору, алегоризм образів і ситуацій.

А. Камю – французький письменник та мислитель, драматург, автор філософських есе, лауреат Нобелівської премії, один із найяскравіших представників літератури екзистенціалізму.

Короткий літопис життя і творчості А. Камю

7 листопада 1913 р. – народився в Алжирі, тодішній французькій колонії, у родині сільського наймита, який невдовзі загинув унаслідок поранення, отриманого на фронті Першої світової війни. Майбутній письменник навчався спочатку в комунальній школі, а згодом – у Алжирському ліцеї, де його помітив талановитий викладач філософії Ж. Грен'є. За його підтримки Камю вступив до Алжирського університету.

1930 р. – лікарі діагностували в Камю сухоти, на які він страждатиме решту життя.

1932 р. – у студентському щомісячнику було надруковано чотири твори письменника.

1936 р. – вступив до комуністичної партії, з якої був виключений уже наступного року через незгоду з партійною позицією щодо арабського визвольного руху.

1937 р. – побачила світ перша збірка есе «Виворіт і лице».

1938 р. – завершив свій перший роман «Щаслива смерть», який, утім, завдав йому самих розчарувань.

1939 р. – написав цикл статей «Злидні Кабілії»

1940 р. – переїхавши до Парижа, увійшов до складу редакції авторитетної газети «Парі суар». Наступ німецьких військ 1941 р. змусив Камю та його дружину повернутися до Алжиру. Там письменник викладав у приватній школі для єврейських дітей, виступав у пресі із закликами до опору нацистській навалі. За його ініціативою було створено нелегальну групу, що приймала політичних біженців із Франції. У цьому ж році Камю завершив повість «Сторонній», яка привернула увагу широких літературних кіл.

1941 р. – написав драму «Калігула» та філософське есе «Міф про Сізіфа», яке стало програмним текстом літератури екзистенціалізму.

1943 р. – знову переселився до Парижа, де приєднався до Руху Опору, працював у нелегальній газеті «Комба». Його враження від перебування в окупованому Парижі відобразилися у збірникові публіцистичних статей «Листи німецькому приятелеві» (1943–1944).

Кінець 1940-х – 1950-ті рр. – період розквіту таланту письменника. У ці роки було створено роман «Чума» (1947), який здобув світову славу, п'єси «Стан облоги» (1948) та «Праведні» (1950), філософське есе «Бунтівна людина» (1951), повість «Падіння» (1956), збірник оповідань «Вигнання та царство» (1957), збірник есе «Своєчасні роздуми» (1950–1958) та ін.

1957 р. – Камю було нагороджено Нобелівською премією.

4 січня 1960 р. – за загадкових обставин письменник загинув у автомобільній катастрофі.

Паспорт твору «Чума» А. Камю

Назва: «Чума»

Історія створення роману «Чума»: 1941 рік – перші начерки, 1943 рік – перший варіант твору, 1947 рік – вийшов роман, збагачений досвідом автора, зокрема його участю у французькому русі Опору

Епоха: модернізм.

Течія: екзистенціалізм.

Жанр: роман-притча, роман-міф, роман-хроніка.

Тема: боротьба людської спільноти проти конкретного зла (за словами автора «явний зміст «Чуми» – це боротьба європейського Опору проти фашизму»).

Ідея: абстрактне світове зло неможливо подолати, але людство повинно вчитися протистояти його конкретним проявам.

Композиція: п'ять частин, в яких описуються події чумного року в містечку Оран.

Герої твору:

Ріс – виконує обов'язок; «єдине, що важливо — бути людиною і боротися на боці жертв».

Тарру – служіння; «всі ми живемо в чумній скверні...кожен носить її, чуму, в собі».

Рамбер – відповідальність; «соромно бути щасливим одному».

Гран – боротьба; «зараз чума, ну, ясно, треба з нею боротися».

Панлю – смирення; «нам треба любити те, чого не можемо досягнути розумом».

Коттар – пристосування; із тих, хто «зуміли зжитися зі станом чуми»).

Отже, різними шляхами більшість героїв приходять до одного висновку: боротися з чумою, світовим злом, хай це навіть «сізіфів труд». Проте вибір зроблено. І саме цей вибір робить героїв справжніми людьми.

Елементи сюжету:

Експозиція твору. Початок твору «Чума» – це хроніка важкого року в Орані. Пройшовши крізь міські ворота слідом за очевидцем того, як одного дня тут раптом вилізли з підвалів тисячі пацюків і спалахнула епідемія чуми, читач потрапляє в сумні квартали, випалені сонцем. Автор використовував жанр хроніки, що викликає в читача довіру щодо подій, які відбуваються.

Зав'язка. Суперечка доктора Ріє з колегами і чиновниками, які не бажають глянути правді в обличчя і визнати, що вони мають справу з чумою.

Розвиток дії. Створення санітарних дружин, спроби Рамбера втекти з Орана. Досягнення чумою своєї вищої точки.

Кульмінація. (Їх у творі кілька, і вони збігаються з відкриттям життєвої істини кожним персонажем.) Винахід вакцини і врятування перших хворих.

Розв'язка. Зняття санітарних кордонів, прихід до Орану першого потягу, смерть дружини Ріє і він же біля помираючого Тарру.

Фінал роману відкритий. Мабуть, через те, що знищити чуму неможливо, оскільки за певних умов вона знов повертається.

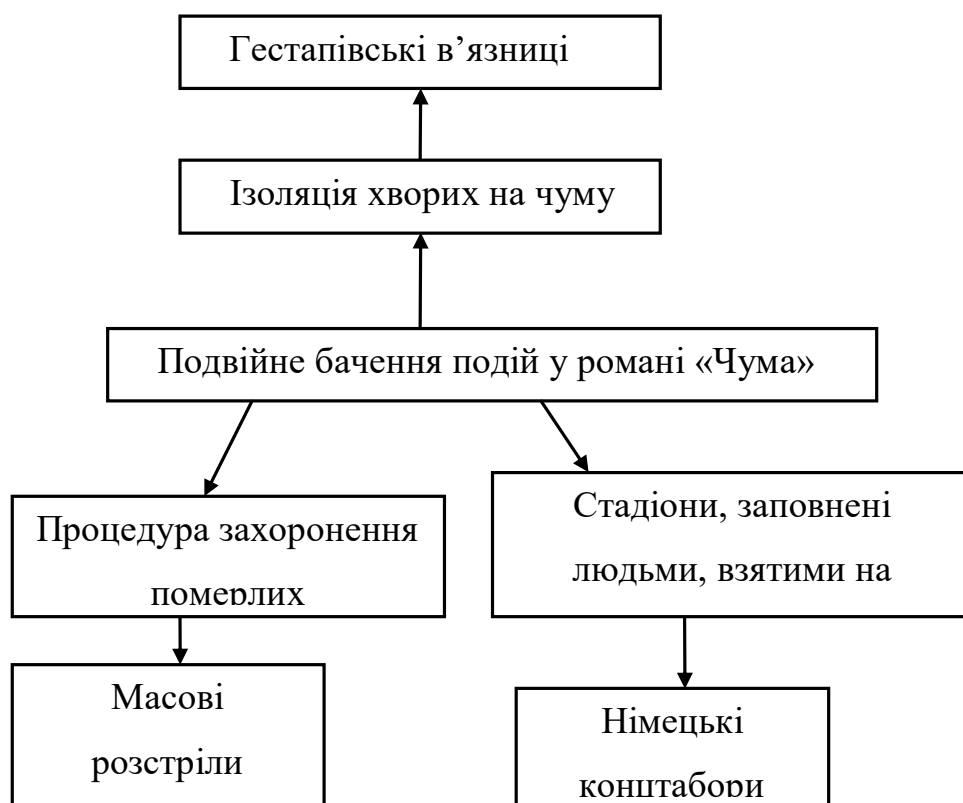
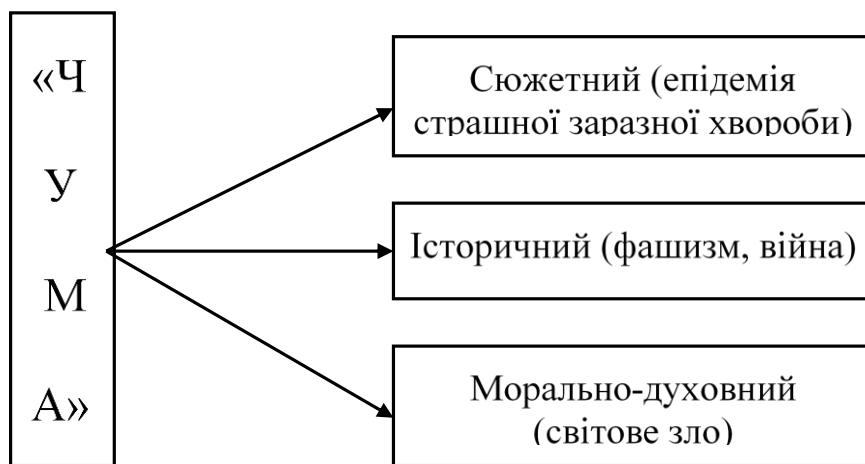
Проблематика твору:

- абсурд у житті людини
- активне протистояння злу;
- відповідальність за власний вибір»
- моральність та аморальність;
- життя і смерть.

Притчевість твору, алегоризм образів і ситуацій.

Притчовий зміст потрібний:

- 1) буквальний – боротьба з епідемією чуми в м. Орані;
- 2) Переносний – боротьба з «коричневою чумою» в Європі;
- 3) Екзистенціальний – боротьба зі злом у світі (чума – символ всього зла, абсурдності життя людини).

Символічні образи:

- Місто Оран – всесвіт, де відбувається боротьба добра і зла, де невідомо, хто і коли переможе, але де сама боротьба, опір звеличуються, бо це – гідне людини («не бути на боці «концтаборів»).
- Оран і оранці – мікромодель людства у трагічних історичних подіях.
- Образ чуми – фашизм, хвороба, війна, «межова ситуація», жорстокість судових вироків, несправедливе суспільство, фанатизм церкви, розстріл переможених, смерть дитини, абсурд, трагічна людська доля; універсальна метафора зла, зло, невіддільне від буття. Один із героїв похмуро констатує у фіналі роману: «А що таке власне чума? Теж життя, тільки і всього!» .
- Боротьба з чумою – бунт проти абсурду, бунт, вільний від утилітарно-практичних цілей та мотивів, не лише особистих, а й суспільно-історичних.

- «Зачумленість», бути «зачумленим» – не чинити насильство, не повставати проти нього; не тільки готовність убивати, а й примиренність з тим, що вбивають; брехня й самовпевнене невігластво. «Зачумлений» кожен, хто активно чи пасивно на боці тих, сприяє тим, хто несе людям страждання і лихо. У «зачумленості» Камю вбачає чи не головне джерело зла: зло, що існує у світі, майже завжди є наслідком невігластва. Найжахливіше починається тоді, коли невігластво переймається певністю, що воно володіє абсолютним знанням, абсолютною істиною і починає діяти. Найстрашніше зло, резюмує автор, це невідання, яке вважає, що йому все відоме, і тому можна вбивати.

Контрольні питання

1. Визначте, прокоментуйте деталі з символічним навантаженням. Які життєві враження лягли в основу роману Камю «Чума»?
2. Розкрийте проблематику роману.
3. У чому полягає сенс перестороги Камю в романі «Чума»?
4. Коли і де відбуваються події, зображені в романі? Як зображений Оран у романі? Що розповідає автор про його мешканців, про їхнє життя? Яке ставлення автора до міста та його мешканців?
5. Як ви розумієте фінальне речення роману? Чому саме цими словами Камю завершує твір? Чи згодні ви з таким пророцтвом?

Словник термінів і понять

Абсурд – безглуздість, нісенітниця, те, що суперечить здоровому глузду; нелогічний, дивний випадок, який не має сенсу.

Екзистенціалізм (лат. існування) – течія модернізму в літературі. Виникла напередодні Другої світової війни. В основі екзистенціалізму, за А. Камю, твердження абсурдності буття, уявлення про світ як про царство хаосу й випадковостей. Характерні риси – суб'єктивізм, індивідуалізм, песимізм, етичне заперечення будь-якого насильства. Представники екзистенціалізму: Г. Марсель, Ж. П. Сартр, А. Камю.

Хроніка – запис історичних подій у хронологічній послідовності. Обсяг розповіді про долю людей залежить від того, наскільки їх торкнулися описані події.

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
3. Волощук Є. В. Вивчення зарубіжної літератури в 11 класі. Київ: Освіта, 2002. 512 с.
4. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
5. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
6. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 16

Розмаїття течій модернізму й авангардизму в європейській ліриці XX ст.

Мета: охарактеризувати авангардистську поезію Гійома Аполлінера, його внесок у розвиток європейської літератури XX століття.

Формування предметних компетентностей: знання основні відомості про життя і творчість Г. Аполлінера; розуміти вплив творчості Аполлінера на французьку літературу і світовий літературний процес; аналізувати ідейно-тематичний зміст, проблематику поезій; характеризувати авторський стиль, жанрову своєрідність поетичних творів.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: тлумачити поняття про «авангардизм», «кубізм», «сюрреалізм», «каліграфи»; збагачувати власне мовлення цитатами з лірики поета; **комунікативної** – розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Гійом Аполлінер – поет-авангардист.
2. Зв'язок поезії митця з естетикою кубізму, своєрідність «сюрреалізму» письменника, його художні новації в царині лірики.
3. Збірки «Алкоголі. Вірші 1898–1913 рр.», «Каліграфи. Вірші Миру і Війни».

Короткий літопис життя і творчості Г. Аполлінер

26 серпня 1880 р. – народився в Римі як позашлюбна дитина й був зареєстрований під фіктивним прізвищем Дульчині. Потім хлопчика визнала мати – Анжеліка Костровицька, яка й дала йому своє прізвище. Він відвідував колежі в Монако та Каннах, пізніше – ліцей у Ніцці.

1897 р. – разом із ліцейським товаришем підготував рукописний журнал, до якого ввійшли вірші, статті на політичні теми, роздуми щодо театрального життя та ін. Тоді ж з'явився перший псевдонім поета – «Гійом Макабр» (Гійом Зловісний).

1902 р. – опублікував оповідання «Єресіарх» під псевдонімом «Гійом Аполлінер».

1903 р. – відбулося знайомство Аполлінера з художником П. Пікассо, яке поклало початок тісним творчим і товариським стосункам між двома митцями.

1910 р. – вийшов друком прозовий збірник «Єресіарх і К0».

1911 р. – проти Аполлінера та Пікассо було порушено кримінальну справу. Митців звинувачували у причетності до викрадення з Лувру кількох експонатів, зокрема і знаменитої «Джоконди» Леонардо да Вінчі. І хоча згодом усі звинувачення було знято, публічний скандал глибоко вразив Аполлінера – ще й тому, що причетність до такої справи значно погіршувала шанси на отримання французького громадянства, котрого поет наполегливо добивався. Того ж року з'явилася перша збірка його віршів «Звірслов, або Почет Орфея».

1913 р. – побачила світ лірична збірка «Алкоголі. Вірші 1898 – 1913 рр.», котрою Аполлінер заявив про себе як поет-новатор.

1914 р. – записався добровольцем до французької армії та був відправлений на фронт.

1916 р. – отримав французьке громадянство, а через тиждень був тяжко поранений у голову осколком снаряда. Після лікування демобілізувався і знову долучився до паризького літературного життя.

1918 р. – завершив поетичну збірку «Каліграми. Вірші Миру та Війни», у якій узагальнив здобутий на фронті досвід.

9 листопада 1918 р. – помер від грипу в Парижі.

Творчість Гійома Аполлінера спиралася на традиції французького фольклору, поезію Франсуа Війона та лірику доби Відродження. Поет був прихильником творчості французьких романтиків, а також поетів межі століть – Поля Верлена, Артюра Рембо, Стефана Малларме. Творчий дебют Аполлінера відбувся на початку століття. Його перші, доволі традиційні поетичні спроби були навіяні любовними захопленнями. Надалі традиційність усе більше витісняється поетичними новаціями: конкретністю безпосереднього вираження, прозаїзацією вірша, розмовним ритмом, відсутністю розділових знаків. Аполлінер досконало опановує верлібр (вільний вірш).

Ім'я Аполлінера пов'язують із сюрреалізмом, а також із кубізмом у літературі. Будова віршів Аполлінера, у яких поет розвивав паралельно багато різних, традиційно несумісних тем, народжувала чудовий синтез, що сприяв перенесенню мистецтва у майбутнє. У його творах вражає інтонаційне багатство: тонка ліричність, мудра філософічність, гостра сатира й гротеск. Експерименти Аполлінера в галузі вільного вірша, створення ним складної асоціативної образності, введення в поезію непоетичної лексики відкрили нові обрії, оновили поетичну мову. Аполлінер розширив «сферу поетичного» за рахунок «прози життя», створив ліричний епос своєї епохи, поєднавши глибокий ліризм із широким охопленням дійсності. Він також започаткував нові поетичні жанри: поезії-розмови, поезії-каліграми, поезії-прощання.

Паспорт твору «Міст Мірабо»

Рік створення: 1912 р.

Збірка: «Алкоголі. Вірші 1898–1913»

Жанр – ліричний вірш

Тема твору: кохання, що минає і швидко спливає.

Ідея твору: у вірші відтворений не лише сум розлуки, а й роздуми поета про саме життя, про плін часу.

Символіка твору: міст Мірабо – це символ кохання, символ вічного, нетлінного, непідвладного часу, Сена – невпинність життєвих процесів, годинник – час та його плінність, руки – спроба утримати мить.

Проблематика твору:

- кохання;
- життя та смерть;
- тлінність і вічність;
- існування особистості.

Художні засоби:

антитези: «вода бігуча – життя хода тягуча», «журба і втіха крутнява шалена», «любов сплива – надія ж невгамовно, жагуча», «минають дні а я ще є»;

порівняння: «любов спливає як та вода бігуча»);

рефрени: «Хай б'є годинник ніч настає, Минають дні а я ще є»,

Паспорт твору «Зарізана голубка й водограй»

Рік створення: 1914 р.

Збірка: «Каліграми. Вірші Миру і Війни»

Жанр – ліричний вірш

Тема твору: протест проти війни, переживання втрати близьких

Ідея твору: засудження війни, важливість збереження миру..

Символіка твору:

Проблематика твору:

п. життя та смерть;

о. жахіття війни;

р. самотність людини;

д. втрата близьких.

Художні засоби:

антитези: «птиця миру та жахіття війни»; «голубка та кров»;

«убиті любі» – «розквітлі губи»;

риторичні питання: «де ви дівчата»; «де ви солдати мої друзі».

Контрольні питання

1. Визначте, які події життя Аполлінера позначилися на його творчості.
2. Чому Аполлінера називають реформатором французької поезії?
3. Поет не одразу винайшов назву для другої своєї поетичної збірки («Алкоголі»).
4. Як проміжні варіанти фігурували такі заголовки: «Вітер Райну», «Револьюційний рік», «Водка». На чому кожний із них наголошував увагу читача? Чому, на вашу думку, остаточним варіантом стала саме назва «Алкоголі»?

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
3. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
4. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.

5. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
6. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 17

Райнер Марія Рільке. «Згаси мій зір...», «Орфей, Еврідіка, Гермес», збірка «Сонети до Орфея»

Мета: висвітлити життєвий і творчий шлях Р. М. Рільке, розкрити образ України у світлі філософських та естетичних пошуків ідеалу Р. М. Рільке.

Формування предметних компетентностей: знання основні відомості про життя і творчість Р.М. Рільке; давати загальну характеристику його творчості; аналізувати ідейно-тематичний зміст, проблематику поезій; визначити новаторство поета.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: тлумачити поняття про «авангардизм», «імпресіонізм», «символізм», «вірші-речі»; збагачувати власне мовлення цитатами з лірики поета; **комунікативної** – розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** – розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** – виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Своєрідність поглядів і поезики Р. М. Рільке.
2. Діалог ліричного героя з Богом («Згаси мій зір...»).
3. Переосмислення античних міфів у віршах митця («Орфей, Еврідіка, Гермес», збірка «Сонети до Орфея»).
4. Філософський характер і художня довершеність лірики поета.

Поезія австрійського поета Райнера Марії Рільке відкрила новий етап у розвитку європейської поезії, увібрала в себе всі етапи складного шляху естетичних пошуків митця – від неоромантизму, імпресіонізму та символізму до «нової речевості», стилю, що тяжіє до конкретності зображення і прийшов на зміну експресіонізму.

Рільке як поет-філософ зруйнував кордони між природою, речами та людськими станами й абстрактними поняттями. Твори поета вирізняються ліризмом і символічністю, глибиною філософського сприйняття внутрішнього життя і довколишньої дійсності та художньою довершеністю. За Рільке, причина дисгармонії у світі – порушення єдності між моральним і матеріальним началами. Відновити гармонію земного і небесного – покликання мистецтва, зокрема поезії.

Короткий літопис життя і творчості Р.М. Рільке

4 грудня 1875 р. – народився у Празі в родині чиновника залізничного відомства.

1891 р. – за станом здоров'я був звільнений із військового училища. Прагнучи продовжити освіту, на правах вільного слухача відвідував лекції у Торговельній академії міста Лінца, а також у Празькому, Мюнхенському та Берлінському університетах. Проте систематичної вищої освіти поет так і не здобув.

1894 р. – вийшла друком перша поетична книжка Рільке «Життя й пісні». Слідом за нею з'явилася ще низка ліричних збірок: «Офіри ларам» (1896), «Коронований

снами» (1897), «Святвечір» (1897). Усі вони були створені поетом на етапі пошуку власного голосу й мали відверто учнівський характер.

1897 – 1898 рр. – подорожував Італією, знайомлячись із європейською культурною спадщиною. Враження від цих мандрівок описав у «Флорентійському щоденнику» (1898).

1899 – 1902 рр. – підготував поетичні збірки «Мені до свята» (1899), «Книга годин» (1899 – 1903), «Книга картин» (1902), збірник оповідань «Історії про любого Господа» (перший варіант мав назву «Про Господа Бога та інше»; 1900) та ліричну новелу «Пісня про кохання і смерть корнета Крістофа Рільке», яка стала справжнім бестселером початку ХХ ст.

Упродовж паризьких років Рільке опублікував книжки, що здобули йому гучну славу: двотомну збірку «Нові поезії» (1907–1908) та роман «Нотатки Мальте Лаурідса Бріте» (1910).

1915 р. – у розпал Першої світової війни був мобілізований на службу до віденського військового архіву, проте заступництво впливових друзів звільнило його від цього тягаря.

1922 р. – створив поетичні цикли «Дуїнянські елегії» та «Сонети до Орфея».

29 грудня 1926 р. – через лейкоз помер у клініці Вальмон (Швейцарія).

Особливості лірики Р.-М. Рільке:

1. Шлях від символізму до неокласицизму.
2. Вплив подорожей до України та Росії на світобачення поета.
3. Змалювання «єдиного колообігу» життя та смерті.
4. Втрати, поразки, кризи – шлях до розширення духовного досвіду людини.
5. Мотив Всесвіту змінного, у якому обертаються природа й людство.
6. «Поезії-речі» виявляють «внутрішнє життя» реалій предметно-чуттєвого світу; звернення до античної давнини та до античної спадщини.
7. Містична символіка, скульптурна об'ємність і пластичність образів.
8. Емоційне слово поєднується з раціональною думкою.
9. Митець – Орфей, який здійснює зв'язок між живими й мертвими й наділений даром перетворювати світ.

Українські перекладачі. Дмитро Павличко, Василь Стус, Микола Лукаш, Павло Тичина, Микола Бажан, Леонід Первомайський та ін.

Поезія «Згаси мій зір»

Рік написання: 1897 р.

Вірш Рільке «Згаси мій зір» входить до циклу «Книга прощів» у збірці «Книги годин», над якою поет працював з 1899 по 1903 рр. Збірка було створено у 1901 р. В основі враження від мандрів Україною та Росією 1900 р., зокрема перебування Рільке у Києві.

Мотив: мотив органічного злиття поета з «живим космосом», стихіями природи, що творять життя.

Ідея: ліричний герой так злитий з Господом, що навіть Бог не може позбавити його цієї єдності. Поет говорить про Бога, який є в усьому, наповнює речі, бере участь у житті людей, роблячи це незалежно від того, знають про це люди чи ні, адже Він – закон і глибина.

Індивідуально-авторське наповнення поезії-молитви – це особисте звернення молільника до вищих сил, до Бога, що в довільній формі виражає сокровенні почуття у проханні про духовну допомогу. Поезію написано у формі звернення до Бога. Проте є й інша версія інтерпретації. Так, за спогадами Лу, поезію адресовано їй.

Художні засоби: антитеза. Антитеза наголошує силу віри ліричного героя в Бога: які б перепони не стояли на його шляху до Господа, він все здолає.

«Сонети до Орфея» давньогрецький міф про Орфея: легендарний співець Орфей спускається до Аїда – в підземне царство мертвих, щоб умовити відпустити його померлу дружину до світу живих. Завдяки своїм талантам Орфей домогся дозволу забрати дружину, кохану Евридику, у світ живих. Однак він не зміг її врятувати – Орфей не лише озирнувся, порушивши цим угоду з богом, а й заперечив головний закон творчості: замість замість того, щоб оспівувати землю, її красу, життя, він спустився у світ мертвих. Поразка Орфея символізує марність намагань людини бунтувати проти світобудови. У вірші є й інші важливі мотиви – відлуння модерністського конфлікту кохання й мистецтва. Коли Евридика пішла з життя, Орфей зі своєї туги створив пісню, що обійняла весь світ; коли ж він веде за собою кохану на землю, мовчить. Отже, митець має пройти через трагічні втрати, щоб збагатити світ новими піснями – це одна з провідних ідей поета. «Сонети до Орфея» присвячені юній танцівниці Вірі Оукама Кнооп, доньці знайомого поета, яка померла від лейкемії. Поет бачив її лише двічі на домашніх концертах у Мюнхені, але її трагічна доля не залишила його байдужим. Орфізм – містична течія, яка утверджує духовну чистоту, світло, високу етику та мораль; прагнення до всесвітньої гармонії. Виникла в 6 ст до н. е., засновником вважався міфічний співець Орфей. Послідовники орфізму вважали тіло злим первнем, а душу частиною божества. Після смерті душа людини, зазнавши перевтілень і очистившись від тіла, зливається з божеством. Послідовники: Гомер, Гесіод, Геракліт, Піфагор.

Поезія «Орфей, Евридика, Гермес»

Рік написання: 1904 р.

Збірка: «Нові вірші»

Жанр: ліричний вірш

Стиль: символізм

Основа вірша: міф

Відмінність вірша від міфу: зображено не силу кохання Орфея, а його поразку, адже почуття співця переконали Аїда, але не врятували Евридику.

Провідна тема вірша – кохання Орфея і Евридики

Контрольні питання

1. Як ви розумієте висловлювання Рільке «Нарубежі віків мій вік тече»?
2. Які мотиви з історії України знайшли своє осмислення в творчості Рільке?
3. Підтвердіть або спростуйте тезу «Рільке – новатор у царині сонета».
4. Які основні мотиви звучать у «Сонетах до Орфея» Рільке?
5. Чому самого Рільке можна назвати Орфеєм ХХ століття?

Література:

1. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
4. Тверітінова Т. І., Шовкопляс Г. Є. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Частина I. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 160 с.

Практичне заняття № 18

Федеріко Гарсія Лорка. «Про царівну Місяцівну», «Гітара»

Мета: визначити особливості образів та символів ліричних творів Ф. Гарсія Лорки.

Формування предметних компетентностей: знання основні відомості про життя і творчість Гарсія Лорки; розуміти вплив творчості поета на іспанську літературу й світовий літературний процес поглиблене розуміння художньої манери письменника; читацьку активність.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: тлумачити поняття про «авангардизм», «сюрреалізм», збагачувати власне мовлення цитатами з лірики поета; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Віхи творчого шляху й художні здобутки Ф. Гарсія Лорки. Жанрове розмаїття його лірики.

2. Яскраві образи й символи у віршах поета.

3. Своєрідність художнього світу Ф. Гарсія Лорки.

Федеріко Гарсія Лорка був андалузцем, і коли в його творах ідеться про Іспанію, вона для нього – синонім Андалузії, пісенної, світлої, багатостраждальної. Він зумів відтворити у своєму мистецтві своєрідну душу іспанця, пристрасну й прекрасну. Твори поета пройняті силою пристрасті, у них біль за сучасне і надія на майбутнє. Саме це надає його поезії як трагічної напруженості, так і оптимістичного колориту.

Короткий літопис життя і творчості Ф. Г. Лорки

5 червня 1898 р. – народився в андалузському селищі Фуенте Вакерос, що неподалік від Гранади. Після єзуїтської школи продовжив навчання у Гранадському університеті, який, однак, не закінчив. В університетські роки видав свою першу книжку – подорожні нотатки «Враження і пейзажі» (1918).

1919 р. – переїхав до Мадрида, де став одним із мешканців так званої Студентської резиденції – культурного центру нового типу, метою якого було створення мистецької та наукової еліти в Іспанії.

1920 р. – дебютував як драматург п'єсою «Чаклунство метелика». Вистава за нею закінчилася цілковитим провалом.

1921 р. – побачила світ перша збірка віршів Гарсія Лорки — «Книга поезій». Того ж року почав працювати над «Поемою про канте хондо», що вийшла друком 1931 р.

1928 р. – опублікував цикл «Циганське романсеро», котрий здобув всенародне визнання.

1929 р. – вирушив у подорож до США та Куби, під час якої створив збірку віршів «Поет у Нью-Йорку» та дві п'єси.

1931 р. – після повернення на батьківщину організував мандрівний студентський театр «Ла Баррака» («Балаган»). Йому Лорка присвятив майже три роки життя, упродовж яких устиг попрацювати режисером, актором, художником і навіть звичайним статистом.

У 1933–1934 рр. були створені найяскравіші трагедії театру Лорки та й усієї іспанської драматургії ХХ ст.: «Криваве весілля» (1933) і «Йерма» (1934).

19 серпня 1936 р. – був розстріляний франкістами неподалік від Гранади.

Своєрідність художнього світу Федеріко Гарсія Лорки

Корені поезії Федеріко Гарсія Лорки – в іспанському, а точніше в андалузькому, фольклорі. Андалузія протягом століть була під впливом багатьох культур: античної, єврейської, арабської, циганської. Усе це поєдналося в народній свідомості й відбилося в народному мистецтві. Гарсія Лорка не наслідує фольклор, він свідомо культивує його принципи: широко користується зоровою та звуковою метафорами, ламає ритм, вводить вільний вірш та експериментує з римою, вдається до несподіваних паралелей і зіставлень, підсилює виразність поезії за допомогою музичних варіацій. Та найбільше відчувається в його творах напруження почуттів і сил, що становить дух іспанського фольклору. У творчості митця співіснують теми життя і смерті, кохання і зради, героїзму і ницості, його сповнена музики поезія вражає своїм драматизмом.

Новаторство поета:

- вишукана й досконала поетична логіка;
- філософська глибина;
- гра з трагічною темною силою, що відкриває художню істину;
- відродження й оновлення традиційних іспанських народнопісенних жанрів (канте хондо);
- інтуїтивне сприйняття довкілля;
- пантеїстичні погляди (Бог ототожнюється з природою);
- чітка система світобудови – від зернинки до сонця;
- відстороненість авторського «я».

Контрольні питання

1. Які події в Іспанії вплинули на формування особистості Гарсія Лорки та обумовили його вибір як громадянина?

2. Які риси поезії Гарсія Лорки роблять його дивом іспанської поезії ХХ століття?

3. У чому своєрідність світосприймання Гарсія Лорки? Якими засобами художньої виразності створено його чарівний поетичний світ? Наведіть приклади. Що вас найбільше вражає в поезії Гарсія Лорка?

4. Які фольклорні традиції простежуються у творчості Гарсія Лорки?

Словник термінів і понять

Канте хондо – це одноголосий глибокий спів східного характеру, з елементами циганської, арабської та індійської мелодики. Канте виконується вдвох: співаком (кантором) і гітаристом (токаором), слово і мелодія тут наче зливаються в одне ціле. У короткій пісні обов'язково передбачена імпровізація. Такий спів високо цінується, бо він доступний небагатьом співакам.

Касида – урочистий жанр арабської, тюркомовної та перської класичної поезії. Касида подібна до оди.

Газель – ліричний вірш про кохання, що складається не менше як із трьох, не більше як з дванадцяти двовіршів, пов'язаних наскрізною моноримою кожного другого рядка.

Романсеро – цикли іспанських національних пісень.

Сигирії – народні пісні.

Література:

1. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
4. Тверітінова Т. І., Шовкопляс Г. Є. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Частина I. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 160 с.

Практичне заняття № 19

Джордж Оруелл. «Скотоферма»

Мета: розглянути особливості відображення соціальних проблем тоталітарної системи у антиутопії Джорджа Оруелла «Скотоферма».

Формувати предметні та ключові компетентності: розповідати про розвиток жанру антиутопії у XX ст., ознаки та представників жанру, знаходити і демонструвати приклади творів-антиутопій у різних видах мистецтва; розповідати про основні віхи життя та творчості Дж. Оруелла; давати загальну характеристику змісту творів; сприймати літературний твір у контексті епохи та історико-літературного процесу; за допомогою цифрових технологій знаходити додаткову інформацію про письменників – представників антиутопії; складати схеми, таблиці; брати участь у виконанні завдань дослідницько-пошукового характеру.

Питання для обговорення

1. Зв'язок творчості Дж. Оруелла із соціально-історичною ситуацією доби.
2. Викриття сутності тоталітарної системи та її ієрархії в антиутопіях митця. Боротьба проти страху й рабської покірності в суспільній свідомості.
3. Образ головного героя в динаміці.
4. Поетика антиутопії (фантастика, мова, символи, алегорії та ін.).

Англієць Джордж Орвелл став всесвітньо відомим завдяки двом творам, написаним в останні роки життя: політичній алегорії «Скотоферма» («Рай для тварин», «Колгосп тварин») і роману-антиутопії «1984», у яких зобразив тоталітарне суспільство.

Короткий літопис життя і творчості Дж. Оруелла

1903 р. народився Джордж Оруелл (справжнє ім'я Ерік Артур Блер) в Індії, яка тоді була частиною Британської імперії. Коли Еріку виповнилося 8 років, його влаштували до приватної підготовчої школи у графстві Сассекс. Проявивши неабиякі здібності в навчанні, хлопчик одержав стипендію для подальшого навчання в Ітоні, найпривілейованішій приватній школі Великої Британії.

Уже в 6 років Ерік твердо знав, що буде письменником, а в Ітоні визначилося коло його літературних пристрастей – Джонатан Свіфт, Ісаак Стерн, Джек Лондон.

Він служив в імперській поліції, спочатку в Індії, потім у Бірмі.

У 1927 році Блер пішов у відставку й переселився до Лондона, потім до Парижа – осередку європейської богемі. Проте майбутній письменник вів аж ніяк не богемний спосіб життя, він жив у робочому кварталі, де заробляв миттям посуду.

1933 р. – опублікував збірку нарисів «Фунти лиха в Парижі і Лондоні» під псевдонімом Джордж Оруелл.

1934 року побачила світ книга «Бірманські будні», у якій автор розповів про роки, проведені на службі в колоніях Британської імперії.

У 1935 році було опубліковано роман «Дочка священика» і низку робіт із найрізноманітніших питань – політики, мистецтва, літератури.

Наприкінці 1936 року, коли в Іспанії почалася громадянська війна, Оруелл, як кореспондент Бі-Бі-Сі та лондонської газети «Обсервер», вирушив до Іспанії. Там він зіткнувся з таємною війною Сталіна за монопольний вплив на міжнародний комуністичний рух, на власні очі побачив, як агенти НКВС розправляються з політичними противниками.

1938 р. – опублікував книгу «Данина Каталонії» – одну з найправдивіших розповідей про громадянську війну в Іспанії.

У 1944 році Ерік та його дружина Елін Блер всиновили немовля, хлопчика назвали Річардом. Але вже за рік під час операції Елін померла. Після втрати дружини Оруелл із сином переселився на відлюдний острів на узбережжі Шотландії, де працював, майже ні з ким не спілкуючись.

1949 р. – опубліковано роман «1984».

1950 р. – помер у Лондоні від туберкульозу.

Паспорт твору «Колгосп тварин»

Рік написання – 1945 р.

Жанр – антиутопія, сатира

Тема – показ духовної деградації людей за умов тоталітарної системи.

Проблема: перетворення мислячої людини на істоту, здатну лише підкорятися вимогам режиму.

Ідея: протест проти насильства, владної тиранії; захист прав людини.

Місце, де відбуваються події твору – ферма «Садіба»;

Головні герої:

Майор – старий кнур, мав величезну пошану серед домашніх тварин. Саме він закликав повстати проти фермера Джонса, бо він з них знущається.

Наполеон – молодий кнур, один із сподвижників Ватажка, який отримав владу після повстання на Скотному дворі та побудував тоталітарний режим.

Сніжок – кнур, один із лідерів повстання. Він думає, що здатний до аналізу та розвитку. Його вигнав Наполеон.

Пищик – кнур, права рука Наполеона, умілий агітатор.

Боксер – кінь, найпрацьовитіший мешканець Скотного двору.

Кашка – упряжний кінь, найкраща подруга Боксера.

Моллі – кінь, який найбільше на світі любив себе і атрибути гарного життя, зрештою зрадив ідеї революції і пішов служити до людей.

Собаки – агресивні сторожі, вірні слуги Наполеона та свиней.

Містер Джонс – господар ферми, який символізував старий порядок.

Містер Пітер і містер Калмінгтон – сусіди містера Джонса.

Образи-символи:

Роман «Скотоферма» – пародія на події, які відбувалися в 1917 році в Росії. У багатьох персонажах проглядаються фігури світових лідерів та деякі верстви населення:

- ◆ Наполеон – Сталін.
- ◆ Старий Майор – Ленін.
- ◆ Сжіжок – Троцький.
- ◆ Фермери Калмінгтон і Пітер уособлюють – Черчілля і Гітлера.
- ◆ Кінь Боксер – стаханівський рух.
- ◆ кобилка Моллі – бігла інтелігенція.
- ◆ Кури – селянство.
- ◆ Вівці – малограмотне селянство.
- ◆ Решта тварин – люди.

Контрольні питання

1. Проаналізувати особливості викриття радянської сталінської тиранії в антиутопії «Скотоферма».

2. Охарактеризувати сатиричне зображення реалій радянського життя та міфів сталінської ідеології у творі.

3. Встановити художню своєрідність твору-казки. Окреслити характерні ознаки антиутопії Дж. Орвелла: жорстоке гноблення людей авторитарною владою; принципова невідповідність красивих і правильних гасел та їх реального втілення у життя тощо.

4. Навести приклади авторської іронії і її символіко-алегоричного сенсу; афористичності мови.

5. Дослідити закономірності злоякісного переродження ідей комуністичної утопії в казці «Скотоферма».

Словник термінів і понять

Антиутопія – це зображення в літературі небезпечних наслідків, пов'язаних з експериментами над людством задля його «поліпшення», певних, часто принадливих соціальних ідеалів, антитеза утопії.

Утопія як літературний жанр – це абстрактна модель ідеальної соціальної системи. Термін «утопія» (від лат. *u* – немає і *topos* – місце, тобто місце, якого немає) походить із назви роману англійського письменника XVI ст. Томаса Мора «Острів Утопія», де змальовано ідеальну державу, у якій усе збудовано за законами розуму та всі люди рівні.

Література:

1. Вишницька Ю. В., Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

Практичне заняття № 20

Епічний театр Б. Брехта: теоретичні засади й художня практика

Мета: розглянути особливості епічного театру в творчості Б. Брехта.

Формувати предметні та ключові компетентності: розповідати про основні етапи життя і творчості Б. Брехта; розкривати антивоєнну тематику й алегоричний сенс у п'єсі «Матінка Кураж та її діти»; усвідомлювати внесок Б. Брехта у драматургію і розвиток театру XX ст. загалом, висловлювати критичну думку щодо збагачення матінки Кураж за рахунок війни, вияву меркантилізму, прагматизму в людських стосунках; розпізнавати уявні і справжні життєві цінності, висловлювати власне судження щодо цього; критично оцінювати вчинки та висловлювання героїні п'єси Б. Брехта.

Питання для обговорення

1. Б. Брехт – драматург-новатор.
2. Зображення війни як засобу збагачення в драмі «Матінка Кураж та її діти».
3. Ідеї попередження та риси «епічного театру» в п'єсі.

Бертольт Брехт увійшов в літературу, як засновник теорії та практики «епічного театру» - театру пристрасної мистецької думки, спрямованої на перетворення світу і людини. У своїй програмній праці «Сучасний театр – театр епічний» Брехт подає схему, в якій порівнює драматичну та епічну форми театру.

Драматична форма театру	Епічна форма театру
Дія	Розповідь
Залучає глядача до сценічної дії і розтрачає його активність	Робить глядача спостерігачем, але пробуджує його активність
Дає глядачеві змогу виявляти почуття	Примушує глядача приймати рішення
Переживання	Світогляд
Глядач співпереживає	Глядач вивчає
Гіпноз	Аргументація
Сприймання консервується	Сприймання переходить у пізнання

Побачивши, як спрощено почали тлумачити наведену схему, автор згодом доопрацював її і публікує (1938) у такому вигляді:

Драматична форма театру	Епічна форма театру
Дія	Розповідь про неї
Залучає глядача до дії	Глядач - спостерігач

Виснажує його активність	Пробуджує його активність
Пробуджує емоції глядача	Змушує глядача приймати рішення
Передає глядачеві хвилювання	Дає глядачеві знання
Глядач є учасником подій	Глядач «відчужується» від подій
Навіювання	Аргументація
Сприймання консервується	Переходить у пізнання
Глядач перебуває в центрі, співпереживає подіям	Глядач безпосередньо стикається з подіями та аналізує їх
Людина є «відомим»	Людина є «невідомим», тобто предметом дослідження
Людина є незмінною	Людина змінює дійсність і змінюється сама
Зацікавлення розв'язкою дії	Зацікавлення перебігом дії
Попередня сцена обумовлює наступну	Кожна сцена незалежна, самодостатня
Розвиток	Монтаж
Події розвиваються лінійно	Події розвиваються зигзагоподібно
Еволюційна обумовленість	Стрибки
Людина як щось незмінне	Людина як процес
Буття визначається мисленням	Мислення визначається буттям
Почуття	Розум

На даній схемі, праворуч, визначено основні ознаки брехтівської теорії нового театру, сам Брехт називав його «епічним», «повчальним», «раціональним», «інтелектуальним». Основні положення теорії «епічного театру» Б.Брехта полягають у тому, що:

Головним має бути звернення не до почуттів, а до розуму глядача. Емоції породжують катарсис (очищення душі), однак висновки глядач має робити з дійсності.

Потрібно зацікавити глядача не перебігом подій та очікуванням розв'язки, а ідеями твору й перебігом авторської думки.

Головний художній прийом – «ефект відчуження», коли щось загальновідоме й буденне позбавляється традиційних рис, звичності та зображується в несподіваному ракурсі. «Ефекту відчуження» режисер досягав за рахунок умовності костюмів і декорацій, використання табличок із написами перед початком нового епізоду, введення пісень-зонгів, які не є частиною сюжету, а пояснюють чи оцінюють події у зверненні акторів безпосередньо до глядача.

Підкреслена театральна умовність зображуваного, дистанціювання від глядача. Актор не перевтілюється в героя, а залишається собою, оцінюючи персонаж.

Сутність драматичного конфлікту полягає в зіткненні ідей, розв'язка переноситься зі сцени в зал – дійти певного висновку має глядач.

Короткий літопис життя і творчості Бертольта Брехта

10 лютого 1898 р. – народився Ойсен Бертольд Фрідріх Брехт в місті Аутсбурзі в родині заможного торгового службовця. Чотири роки навчався в народній школі, після

чого вступив до гімназії, де виявив схильність до літературної творчості. Закінчивши гімназію, майбутній письменник вступив на медичний факультет Мюнхенського університету.

1918 р. – перервавши навчання, працював санітаром у військовому шпиталі. Свій протест проти Першої світової війни висловив у вірші «Легенда про мертвого солдата», який здобув широку популярність (саме за цей вірш згодом гітлерівський режим позбавить поета Бертольта Брехта німецького громадянства, бо «Легенда про мертвого солдата» була сатира не лише на кайзерівську Німеччину, то було відверте неприйняття Брехтом насильницької моралі милітаризованої держави).

Після війни Брехт відновив свої заняття в Мюнхенському університеті, однак кар'єра лікаря його вже не приваблювала.

Кінець 1910-х рр. – написав п'єси «Ваал» та «Барабани вночі». Талант молодого літератора було відзначено премією імені Кляйста.

1924 р. – познайомився з яскравою актрисою Геленою Вайгель, яка згодом стала його дружиною й головним творчим партнером.

У другій половині 1920-х рр. під впливом захоплення марксизмом пережив світоглядний і творчий злам. У цей час Брехт зблизився з представниками комуністичного руху, долучився до пролетарської літератури та розробив концепцію «епічної драми». Її письменник апробував у п'єсах «Тригрошова опера» (1928), «Свята Іоанна різниць» (1929–1931) та ін.

1933–1948 рр. – перебував у вимушеній еміграції.

Кінець 1930-х – середина 1940-х рр. – створив найкращі свої п'єси: «Страх і злидні Третьої імперії» (1938), «Матінка Кураж та її діти» (1939), «Добра людина із Сичуані» (1940), «Кар'єра Артура Уї, якої могло б не бути» (1941), «Життя Галілея» (1939–1946), «Кавказьке крейдиане коло» (1943–1944).

1948 р. – переїхав до соціалістичної Німеччини, влада якої надала йому можливість створити власний театр – «Берлінер ансамбль». Тріумфальні гастролі трупи по всьому світу принесли Брехтові гучну славу.

1954 р. – був обраний віце-президентом Академії мистецтв НДР.

14 серпня 1956 р. – помер у Берліні від інфаркту міокарда.

Паспорт твору «Матінка Кураж та її діти»

Творча історія драми:

П'єса «Матінка Кураж та її діти» була написана у Швеції восени 1939 року, коли друга світова війна вже почалась. Пізніше Брехт зізнався: «Коли я писав, мені здавалося, що зі сцен великих театрів люди почують попередження драматурга, попередження про те, що людина, яка сіла снідати з чортом, повинна мати довгу ложку. Може, я був наївний, але я не вважаю, що бути наївним – соромно». Зусилля драматурга пропали марно: вистави не відбулися. Автор відчував близьку катастрофу, але завадити не встиг: «Письменники не можуть творити з такою швидкістю, з якою правителі розв'язують війни. Адже для того, щоб творити, треба думати. Театри дуже швидко потрапили до рук великих розбійників. «Матінка Кураж та її діти» – запізнилась».

Вважають, що літературною основою для п'єси була повість німецького письменника часів Тридцятирічної війни Ганса Якоба Крістофеля Грімельсгаузена «Ретельне й захоплююче змалювання життя, облудниці й волоцюга Кураж». Але

насправді Брехт використав для своєї п'єси лише історичний фон та прізвисько маркітантки. Використання сюжету про Тридцятирічну війну, віддалену майже на триста років – це один з прийомів, які допомагали порушити «ефект присутності», бо він, на думку драматурга, гіпнотизував глядачів і заважав їм аналізувати події, що розгорталися на сцені. Саме тому автор рекомендував акторам грати в масках, перестановки на сцені робити так, щоб це бачили із залу, а декорації використовувати дуже грубі. У цій п'єсі об'єкт аналізу – доля матусі Кураж. І прізвисько її зовсім не випадкове: без куражу, без цього алогічного стану, коли людина, всупереч усьому світу «сподівається на диво, поки не закінчиться похід», війна неможлива. Ніщо інше не змусить людину до того, що робили матуся Кураж та її діти: під обстрілом везти хліб, бити у барабан, поки не вб'ють...

Драматург бачив той кураж в людських очах, – щоб не помітити того божевілля, треба було за сліпнути! Він поспішав створити свою п'єсу і зробити зі сцени дзеркало, у якому всі побачили б своє майбутнє. Але навіть у квітні 1941 року, коли у Цюриху відбулася прем'єра, ніхто все одно нічого не зрозумів.

Напрямок: модернізм.

Течія: «епічний театр».

Ознаки «епічного театру» у п'єсі:

- стисле викладення змісту на початку кожної картини;
- пісні-зонги, які коментують дію;
- широке використання розповіді;
- монтаж – поєднання частин, епізодів без їхнього логічного зв'язку, що викликає у глядача потік асоціацій;
- використання параболи;
- «ефект відчуження».

Рід: драма.

Жанр: історико-алегорична драма.

Тема твору: зображення війни як антигуманного явища, несумісність материнства і війни.

Ідея твору: необхідність моральної відповідальності людини перед собою і суспільством.

Головні герої твору:

Матінка Кураж

Катрін (Kattrin) – її німа дочка

Ейліф (Eilif) – її старший син

Швейцеркас (Schweizerkas) – її молодший син

Композиція: п'єса складається з 12-ти епізодів

Сюжетний ланцюжок:

1. Йде тридцятилітня війна.
2. Фельдфебель і вербувальник ведуть розмову про труднощі вербування людей.
3. Знайомство з матінкою Кураж, яка займається торгівлею на війні.
4. Матінка Кураж розказує про походження прізвиська.
5. Походження дітей матінки Кураж.

6. Військові хочуть забрати сина на війну, Кураж не пускає Ейліфа, але він йде сам.

7. Кураж, щоб налякати дітей займається шахрайським пророкуванням, яке передбачає всім смерть (витягують хрести на листочках).

8. Зустріч з героями через кілька років. Матінка Кураж продовжує свою діяльність, а старшин відзначився. Його нагородили за хоробрість (відбив для війська 20 волів у селян). Кураж пишається сином, але дає ляпаса за те, що він ризикував життям.

9. Минуло ще три роки. На війні Кураж втратила молодшого сина Швейцеркаса, він загинув рятуючи полкову касу. Мати хотіла його відкупити, але занадто довго торгувалась.

10. Судження священика про війну.

11. Після слів священика Катрін у розпачі, вона зрозуміла лицемірство матері.

12. Постраждала донька Кураж.

13. Короткочасний мир. Герої не готові до нього. Старший син гине внаслідок мародерства.

14. Наслідки війни, яка тривала 16 років.

15. Катрін рятує людей ціною власного життя. Вона барабанить щосили, щоб попередити жителів міста Галле про наступ ворогів.

16. Кураж оплакує доньку, але ставлення до війни не змінила.

Проблематика твору:

- відповідальності кожної людини за участь (активну чи пасивну) у війні, за долю всього людства;

- війна і материнство;
- людські чесноти;
- самопожертва.

Контрольні питання

1. Поясніть чому, працюючи над драмою-пересторогою «Матінка Кураж та її діти», Б. Брехта звернувся до подій історичного минулого.

2. Аргументуйте чому головною героїнею п'єси про війну стала саме маркітантка?

3. Визначте який символічний зміст має загибель дітей маркітантки?

4. У чому полягає життєва поразка головної героїні драми? Чи усвідомлює вона свій крах?

5. Поясніть чому п'єса «Матінка Кураж та її діти» вважається твором-пересторогою?

Словник термінів і понять

«Епічна драма» – драма, у якій панівну роль відігравала не дія, а розповідь, яка має допомогти глядачеві побачити соціальне коріння конфлікту, спонукати його шукати засоби вдосконалення законів суспільного життя.

Зонги (пісні) – ліричний прийом, який використовує Б. Брехт, для супроводу подій у п'єсі, коментарів, відображення емоційного стану персонажів, роздумів автора або атмосфери доби. Вони містять їдку сатиру й критику суспільства, філософські узагальнення, авторську позицію.

Маркітантки – дрібні торгівки продуктами харчування і предметами солдатського вжитку, які супроводжували армію під час походу або маневрів.

Прийом «очуження» – художнє відкриття «епічного театру», суть якого полягає в тому, що буденне явище подається у новому світлі й постає як дивне, вирване зі звичайного плину життя, «чуже».

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
3. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини ХІХ-ХХ ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
4. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття 21

Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...».

Пауль Целан. «Фуга смерті».

Мета: познайомити з життєвим та творчим шляхом Генріха Белля, проаналізувати його оповідання «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», презентувати здобувачам освіти особистість Целана, познайомити з його творчим доробком, розкрити особливості зображення трагедії Голокосту в поезії,

Формування предметних компетентностей: розкрити взаємозв'язок творчості й життя Генріха Белля, Пауля Целана, дослідити особливості модерністського зображення трагедії Голокосту в поезії «Фуга смерті» у зв'язку з історичними подіями; розвивати дослідницькі, комунікативні, творчі навички, життєві компетенції здобувачів освіти, удосконалювати уміння і навички ідейно-художнього аналізу поетичного твору, навички усного мовлення;

Формування ключових компетентностей: актуалізувати пізнавальну діяльність та критичне мислення здобувачів освіти; **комунікативної:** формувати навички спілкування в колективі; **інформаційної:** формувати вміння знаходити певну інформацію та представляти її; **загальнокультурної:** виховувати високі моральні якості, почуття національної свідомості, гуманізму, толерантності, засудження війни.

Питання для обговорення

1. Життєвий і творчий шлях письменника. Засудження антигуманної сутності Другої світової війни, її руйнівних наслідків для людства в оповіданні «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...».

2. Віхи життя й творчості Пауля Целана. «Фуга смерті» – один із найвідоміших творів про Голокост.

3. Ключові метафори («чорне молоко світання», «могила в повітрі») як відтворення жахливої реальності Освенціму.

Генріха Белля можна з повним правом вважати яскравим представником «літератури моральної відповідальності», яка посіла чільне місце в європейській літературі повоєнних років. У своїх творах (майже сорок томів) письменник зображував

Німеччину під час війни і в повоєнний період, гостро критикуючи фашизм та його мілітаристську політику.

Короткий літопис життя і творчості Генріха Белля

21 грудня 1917 р. – народився майбутній письменник в Кельні в родині майстра червонодеревника.

1924–1928 рр. – навчався у католицькій школі, потім продовжив навчання у кельнській гімназії кайзера Вільгельма.

Улітку 1939 р. він вступив до Кельнського університету вивчати філологію. Проте освіту йому судилося завершити вже після війни, бо того ж року восени Белля призвали на службу в гітлерівський вермахт.

Осінь, 1939 р. – почав військову службу. Белль служив капралом на Східному й Західному фронтах, кілька разів був поранений.

Славу Г. Беллю принесли такі твори, як повість «Потяг точно за розкладом», романи «Де ти був, Адаме?», «Очима клоуна», «Груповий портрет з дамою» та багато інших.

Яскравим свідченням визнання таланту письменника стало присудження йому Нобелівської премії з літератури 1972 року.

1950 р. виходить одне з найяскравіших оповідань письменника «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» («Wanderer, kommst du nach Spa...»).

16 липня 1985 – Генріх Белль помер у віці 67 років, перебуваючи під Боном, в гостях у одного зі своїх синів.

Паспорт твору «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»

Рік написання – 1950 р.

Творча історія оповідання. Відомий німецький письменник Генріх Белль усі шість років Другої світової війни проти своєї волі був солдатом вермахту і приймав участь у бойових діях на різних фронтах. Трагічні події війни назавжди обпекли серце і душу письменника. Тему війни покладено і в основу одного з найвідоміших шедеврів Г. Белля – оповіданні під назвою «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». З цієї фрази починається давньогрецький вірш-епітафія про битву у Фермопільській ущелині, де, захищаючи Вітчизну, загинули 300 спартанських воїнів. Повна фраза: «Подорожній, коли ти прийдеш у Спарту, перекажи македонцям, що вкупі мертві ми тут лежимо, вірні їм даним словом». Її автором був Сімонід Кеоський. Фраза, яку винесено у заголовок, не закінчена, тому що герой не встиг дописати її на дошці перед мобілізацією в діючу армію. Юний хлопчик став не героєм, як спартанці, а «гарматним м'ясом». Автор використав незакінчену фразу, щоб підкреслити, що її зміст не відповідає духу війни, що її вела фашистська Німеччина.

Ця фраза безпосередньо пов'язана з головною ідеєю засудження війни та є авторською концепцією заперечення війни.

Жанр – оповідання

Тема – опис пораненого юнака, який потрапляє у власну гімназію, перетворену на шпиталь

Ідея – війна антигуманна і протиприродна.

Проблеми твору – проблема майбутнього покоління Німеччини; засудження жаків війни; лжепатріотизм тих, хто посилає людей на війну.

Місце подій – школа, де вчився головний герой. Події відбуваються протягом одного дня.

Композиція і сюжет твору

В оповіданні «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» ідеться про долю молодого солдата, який був на війні лише три місяці. І ось тепер його, тяжко пораненого, скаліченого, привезли до шпиталю. Юнака несуть коридорами, і він, тамуючи біль, з подивом бачить знайомі стіни своєї школи.

Письменник не дає імені героєві оповідання, не називає місто, де відбуваються події (хоч має на увазі Бендорф). Читач не знає, чи виживе юнак, який, провалюючись у небуття перед операцією, просить молока. А якщо залишиться живий, як буде жити далі, безрукий і безногий каліка. Як у дзеркалі, відбиваються в долі одного молодого солдата безліч доль, понівечених війною.

У коротких перервах між притомністю й непритомністю юнак намагається зрозуміти, де він перебуває. Його несуть у ношах на третій поверх. Перед очима пропливають таблички з номерами класів – 6-А, 6-Б та інші, картини та скульптури античних богів і героїв, портрет фюрера. Усе це дуже нагадує хлопцеві рідну гімназію. Але він ще сумнівається – такий збіг неможливий! У вікно він бачить заграву пожежі, небом пливуть густі хмари диму. Пораненого заносять до зали малювання. Йому погано. Він просить когось дістати з його кишені цигарки й дати йому закурити. Раптом помічає на дошці, де гімназисти тренувалися в написанні шрифтів – рондо, римського, італійського, – свій запис: «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Так, це йому забракло місця на дошці, це він трохи перебільшив із розміром літер, і це – його гімназія! Тут він нудьгував на заняттях цілих вісім років, бігав сходами й коридорами, видряпував щось на стінах, спускався в комірку до сторожа Біргелера пити молоко й курити цигарки. Біль не вщухав. Зрештою хлопця забрали до операційної, де без бинтів він побачив себе в дзеркалі нагорі – маленький обрубок. Поранений закричав од болю. Під час уведення ліків юнака міцно тримав за плечі старий пожежник в уніформі. Солдат упізнав у пожежникові шкільного сторожа Біргелера – і тихо попросив: «Молока...».

Експозиція. Героя оповідання привозять кудись машиною, потім заносять сходами нагору, до зали малювання. Він бачить таблички 6-А і 6-Б, Фейєрбахову «Медю», «Хлопчика, що виймає терня», зображення Гітлера, портрет старого Фріца, таблицю з іменами полеглих, з великим золотим Залізним хрестом угорі.

Зав'язка. Побачивши краєвид Того та напис, який він сам надряпав, герой потрапив у зал малювання і почав здогадуватися, що міг опинитися у своїй гімназії, та потрібні були ще докази.

Розвиток дії. Герой відчуває біль, гарячку, просить когось дати йому покурити. Він кричить від болю, просить пити, дізнається, що зараз перебуває у Бендорфі. Здалеку чути, як б'ють важкі гармати, а герой обдумує, чи справді потрапив у свою гімназію. Він прагне знати, яка в нього рана, куди він потрапив. Коли санітари несуть його, він бачить слід від хреста на стіні. Героя кладуть на операційний стіл. У склі лампочки він бачить своє відображення, а потім впізнає слова, які написав тут три місяці тому.

Кульмінація. Момент упізнання юнаком своєї гімназії, герой усвідомив нарешті, що з ним сталося: він каліка, у нього немає обох рук і правої ноги.

Розв'язка. Герой падає на спину і кричить. Пожежник, який допомагає лікарю, тримає хлопця. Герой впізнає Біргелера – шкільного сторожа, і просить молока, як це було колись.

Образи-символи в оповіданні

Хрест – проблема злочину, покарання, гріха й каяття, віри в духовний початок, очищувальну силу віри; проблема вибору.

Число 7 – це число кінця вимірювань; символ певної межі, за якою відбуваються серйозні психологічні зміни, переоцінювання цінностей.

Молоко – символ повернення героя у щасливе минуле; дає рятівне коротке забуття

Школа – символ смерті, безнадії.

Чорний колір – символ болю, смерті, страждання.

Короткий літопис життя і творчості Пауля Целана

Його ім'я в історії світової літератури оточене ореолом справжньої легенди, адже його вважають найвидатнішим поетом другої половини минулого століття. Своє літературне ім'я він утворив шляхом перестановки складів прізвища в його румунській транскрипції (An-cel – Cel-an).

23 листопада 1920 р. – народився на Буковині (у Чернівцях) у родині німецькомовних євреїв. Дитинство й рання юність Целана проходили в атмосфері справжнього багатоголосся різних національних і релігійних традицій і мов, характерних для цієї місцевості того періоду.

Навчання в початковій школі німецькою мовою, у гімназії – румунською, а в ліцеї – штудіювання до того ж французької, латини, давньогрецької і англійської, а також відвідування єврейської народної школи – усе це сприяло тому, що Пауль зростав справжнім поліглотом.

1938 року поет вирушив у Францію вивчати медицину, але з початком Другої світової війни повернувся до рідного міста, в університеті якого вивчав філологію.

З початком окупації Чернівців німецько-румунськими військами 1941 року родина Целана потрапляє до єврейського гетто. Згодом батьки поета були депортовані до канцтабору, де вони й загинули. А сам поет був відправлений до румунського трудового табору на примусові роботи.

У роки війни Целан багато пише, свої вірші він занотовував у маленький записник. 1943 року навіть уклав першу машинописну збірку своїх поезій, до якої увійшла також і довоєнна лірика. Незабаром з'явилася і друга збірка.

Вийшло десять збірок віршів Пауля Целана: «Пісок із урн», «Мак і пам'ять», «Від порога до порога», «Мовні грати», «Нічийна троянда», «Зміна подиху», «Сонця з ниток», «Диктат світла», «Рештка снігу», «Неминучість світла».

Найвідоміший його вірш «Фуга смерті».

20 квітня 1970 року Пауль Целан пішов з життя, кинувшись з паризького мосту в Сену...

Паспорт вірша «Фуга смерті»

Рік написання – 1944-1945 рр.

Жанр: «Фуга смерті» є за своєю формою явищем складним: її жанр важко піддається визначенню, адже вона має в собі риси елегії і балади, плачу, лірики ритуального танцю, документального репортажу.

Головна думка: Зображується протиставлення і духовне протиборство життя і смерті, добра і зла. Перемагає смерть. Звучить мотив приреченості, характерний для модерністської літератури.

Тема вірша:

- тема Освенціма;
- тема особистої та суспільної трагедії;
- тема кохання німецького ката до золотокусої Маргарити;
- тема рівноправності і рівноцінності німців і євреїв.

Провідний мотив – трагедія єврейського народу та жахлива реальність, пережита автором.

Тема смерті і пам'яті постійно повторюється у «Фугі смерті». Пам'ять і забуття – стрижнева вісь творчості Целана. Ця пам'ять була важким хрестом, що його ніс поет крізь роки літературної творчості. Саме тому вірші поета складні для сприйняття. Зашифровані образи, метафоричні ланцюги, смислова багатшаровість, асоціації – все це створює «безодні» підтексту, наділяє його поезію здатністю навіювати певний емоційний стан, впливати на інтелект і підсвідомість читачів.

«Фуга смерті» написана верлібром.

Лейтмотив вірша – «чорне молоко світання»

Образи-символи у вірші «Фуга смерті»

блакитні очі «з Німеччини майстра»

чорне молоко

Суламиф

Символом Голокосту в поезії «Фуга смерті» є чорне молоко світання. А символом крематорію – могили в повітрі.

Проблема рівноцінності двох великих культур окреслюється у вірші «Фуга смерті» за допомогою порівняння і протиставлення жіночих образів Суламиф і Маргарити.

Особливості вірша «Фуга смерті»:

- відсутність розділових знаків;
- відсутність рими;
- несхожість з класичною формою поезії;
- наявність безлічі художніх засобів: (антитез, метафор, повторів).
- В основі твору покладено антитезу: протиставлення «нас» і «одного чоловіка». Автор використовує уособлення: «Ми» – євреї, «Один чоловік» – ворог, що приручає змії, собак і намагається підкорити людей.
- Автор використовує метафору «Смерть це з Німеччини майстер».
- Образи «Фуги смерті» не стільки пробуджують до роздумів, скільки впливають емоційно.

Ознаки модернізму в поезії «Фуга смерті»: відсутність розділових знаків, велика кількість образів, протиставлень, метафор, верлібр.

Поштовхом до написання «Фуги смерті» стала реальність концентраційного табору. У цьому творі автор акцентує увагу на протиставленні високої культури та нелюдськості фашистської ідеології.

Написавши «Фугу смерті», Целан нібито заперечив тезу Адорно, але жах Голокосту поет намагався виразити через умовчання – аж до повного оніміння.

Вірш тематично розділений на строфи. Тут в цілому 36 рядків, розділених на чотири частини: дев'ять віршів в першій строфі, шість і три вірші в наступних двох, вірші п'ять і три в четвертій і п'ятій строфі, вісім віршів шостої строфи та фінальний куплет. Кожен розділ починається з лейтмотиву «Чорне молоко світання», який утримує вірш у формальних рамках. Метафора з'являється чотири рази і змінюється в послідовності часових прислівників «увечері», «опівдні», «зранку» і «вночі», а також перехід від третьої особи («вони») на другу («ти»). У четвертому розділі, алегоричний образ «смерть це з Німеччини майстер» зупиняє процес так, що коротка строфа «ми п'ємо і п'єм о» порушується і об'єднується в нову довгу.

Отже, Целан не перший намагався зобразити жахливі події поєднанням різних не тільки поетичних жанрів, але і видів мистецтва. Головний колір зображення у нього – сірий, навіть чорний – як попіл, як фашистська уніформа, нацистська свастика.

Розповідь у вірші ведеться від імені приречених на смерть.

Чому вірш названо «Фуга смерті»? Євреї-музики грають прекрасну музику німецьких композиторів, копаючи собі могили.

«Фуга смерті» стала емблемою Другою світовою війною у поезії, так само, як «Герніка» П. Пікассо – в образотворчому мистецтві.

Контрольні питання

1. Простежте за текстом, як головний герой поступово розглядає свою гімназію. Які деталі привертають його увагу?
2. Чому достатньо довго ніщо не підказувало юнакові, що він перебуває в рідній школі? Коли вперше озвалося його серце?
3. Виразно прочитайте цей епізод. Як оповідання пов'язано з історичним фактом загибелі спартанських воїнів під Фермопілами?
4. Порівняйте фашистську систему виховання зі спартанською. Які виховні принципи фашистів викриває автор?
5. Як ви думаєте, чому ідеологи «коричневої чуми» виховували юне покоління саме на прикладі спартанців? Чого, на ваш погляд, вони прагнули цим досягти?
6. Від імені кого ведеться оповідь у творі?
7. Поміркуйте, чому автор уникає конкретизації у зображенні головного героя, зокрема не називає його ім'я, докладно не описує зовнішність.
8. Яку роль в оповіданні відіграють спогади героя про його мирне життя (про в'язку бананів, картину Фейєрбаха, молоко, хрест, від якого залишився слід над дверима, й інші реалії та предмети)?
9. Простежте, за допомогою яких художніх засобів зображено картину війни.
10. Чи відчувається у творі, як сам автор ставиться до політики Гітлера? Аргументуйте свою відповідь текстом.

11. Розкажіть, що вам відомо про історію створення «Фуги смерті». Для підготовки цього завдання скористайтесь інформацією, представленою в рубриці «У творчій майстерні письменника».

12. Проаналізуйте, за допомогою яких образів створюється загальна атмосфера приреченості у творі.

13. Розкрийте символічний смисл образу «чорного молока» у творі.

14. Як ви розумієте метафору «могила в повітрі»? Аргументуйте свою відповідь.

15. Розкрийте значення образів Маргарити й Суламіф у творі. Поясніть, як ви розумієте протиставлення «твоя золотиста коса Маргарито / твоя попеляста коса Суламіф».

Словник термінів і понять

Фуга – (з лат. «втеча») – музичний термін, яким позначають форму поліфонічного музичного твору, яка будується на імітаційному проведенні однієї або декількох тем в усіх голосах за певним тонально-гармонічним планом.

Поліфонія – багатоголосся, багатозвуччя, засноване на одночасному гармонійному поєднанні та розвитку рівноправних самостійних ліній, один із найважливіших виражальних засобів у музиці та поезії.

Література:

1. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

Практичне заняття № 22

Ернест Міллер Гемінгвей. «Старий і море»

Мета: виявити особливості використання символів у повісті Е. М. Гемінгвея «Старий і море».

Формувати предметні та ключові компетентності: розповідати про основні віхи життя та творчості Е. М. Гемінгвея; використовувати різні джерела довідкової інформації для отримання нових знань; розуміти значення творчості письменника у світовому літературному процесі; виявляти й аргументувати жанрові ознаки творів; зрозуміти роль прочитаних творів у популяризації національних традицій різних країн і народів, а також розвитку світової культури.

Питання для обговорення

1. Віхи життя й творчості митця.

2. «Кодекс честі» героїв Е. М. Гемінгвея.

3. Реалістичний, міфологічний і філософський плани повісті «Старий і море».

4. Символіка образів (риба, море, рибалка, хлопчик та ін.). Образ Сантьяго. Ознаки притчі у повісті.

Американець Ернест Гемінгвей був справжнім сином свого бурхливого часу. Його уславив написаний після Першої світової війни роман «Прощай, зброе!» – вражаючий антивоєнний твір, одна з кращих історій про кохання в літературі ХХ століття.

Короткий літопис життя і творчості Е. М. Гемінгвея.

21 липня 1899р. – народився в Оук-Парку, в передмісті Чикаго, в родині лікаря.

1917 р. – після закінчення школи переїхав до Канзас-Сіті, де працював репортером у газеті «Стар».

1918 р. – вступив до транспортного корпусу Американського Червоного Хреста, був у Італії, на італо-австрійському фронті. 8 липня був поранений у ноги. Лежав у шпиталі в Мілані.

1920 р. – переїхав до Канади, в Торонто, працював кореспондентом у газетах. Потім переїхав до Чикаго, де працював у журналі «Кооператив коммонуелс».

1922 р. – Гемінгвей жив у Парижі.

1923 р. – вийшла книга «Три оповідання і десять віршів».

1926 р. – виходить друком роман «І сходить сонце» (друга назва – «Фієста»).

1927 р. – надруковано збірку «Чоловіки без жінок».

1929 р. – виходить роман «Прощавай, зброе!».

1930 р. – жив у Флориді, займався рибальством, полюванням. Подорожував.

1934 р. – побував у Східній Африці, на Кубі.

1936 р. – публікується знаменита новела «Сніги Кіліманджаро».

1940 р. – виходить роман «По кому подзвін».

1942-1943 рр. – на своєму катері «Пілар» Гемінгвей стежив за німецькими підводними човнами в Карибському морі.

1944 р. – письменник приїхав до Лондона як кореспондент американського журналу, брав участь у бойових вильотах бомбардувальників над Німеччиною й окупованою Францією, у висадці десанту союзних військ у Нормандії, воював на боці французьких партизан.

1952 р. – виходить повість «Старий і море». Ернесту Гемінгвею присуджено Пулітцерівську премію.

1954 р. – потрапив в авіакатастрофу під час африканського сафарі, трохи пізніше отримав додаткові травми під час гасіння пожежі (усього Хемінгвей пережив три авіа- та дві автокатастрофи). Йому присуджено Нобелівську премію.

1960 р. – жив на Кубі.

1961 р. – письменник повертається до США.

2 червня 1961 р. Е. Гемінгвей пішов з життя: за однією версією, він вчинив самогубство, за іншою загину внаслідок необережного поводження зі зброєю.

Паспорт твору «Старий і море»

Творча історія повісті-причі:

У 1936 році Гемінгвею опублікував у часописі «Есквайр» нарис про дійсний випадок у Гольфстрімі: рибалка спіймав величезну рибину, яка довго тягла за собою човник; коли потерпілого знайшли, від риби майже нічого не залишилося, а старий ридав з відчаю.

У 1950 році Гемінгвею приступив до художньої розробки давно знайденого сюжету, він мріяв написати об'ємний роман про життя рибальського селища, про долі його мешканців. Проте автор знайшов інший шлях відтворити цей всесвіт рибальського життя: багато чого опустив у підтекст, створивши стислу, глибоку філософську притчу про людину і море. У 1952 році повість «Старий і море» була надрукована в журналі «Лайф».

Літературознавці прагнули з'ясувати, хто став прототипом головного героя повісті – Сантьяго. Досить часто називали знаменитого кубинського рибалку і друга письменника Грегоро Фуентоса, який дожив до 104 років. Однак більшість дослідників

схильні думати, що цей образ увібрав у себе риси різних людей, з якими письменник спілкувався в рибацькому селищі Кохімар, що неподалік на схід від Гавани.

Літературний стиль: модернізм.

Художній прийом: принцип айсберга.

Жанр: повість-притча.

Тема твору: розповідь про старого рибалку, який здійснив свою мрію – спіймав найбільшу рибу, але так і не зміг її утримати.

Ідея твору: зображення надзвичайної сили духу людини, яка вміє жити у гармонії з природою. Старий протистоїть силам природи, але водночас відчуває себе часткою всього оточуючого.

Провідні мотиви:

- незвичайна риба, яку хотів упіймати (і, зрештою, упіймав) Сантьяго. На мою думку, саме рибина втілює мрію старого, його мету, задля досягнення якої він ні перед чим не зупиниться;

- самотність - старий неодноразово повторює слова «самотній», «самотина», «сам»: «Не можна, щоб людина доживала віку в самотині, - думав він. - Але нічого не вдієш»;

- леви - це зв'язок старого з минулим, його спогади про юність і пережиті пригоди.

Елементи сюжету:

Сюжет і композиція:

Експозиція: знайомство з головними героями повісті Сантьяго і Маноліном.

Зав'язка: старий збирається вийти в море, щоб зловити велику рибу.

Розвиток дії: пригоди старого у відкритому морі, змагання з рибою.

Кульмінація: (їх дві) – перемога рибалки над рибою; боротьба з акулами, під час якої він ледве не загинув, але врятувався, хоча й втратив рибу.

Розв'язка: повернення Сантьяго в селище.

Проблематика:

- людина і природа;

- внутрішнє наповнення життя, що обумовлює почуття людської гідності;

- самовідчуття людини;

- сенс життя;

- наступність поколінь;

- людина серед людей, людські спільноти.

Образи символи:

море – вічність життя, непереборна сила природи;

рибина – утілення мрії, досягнення мети;

старий – людський досвід, мужність, нездоланна сила волі;

хлопець – подолання трагічної самотності, надія на майбутнє, зміна поколінь;

акули – життєві перешкоди, труднощі, жорстокий світ;

леви – молодість, юність, любов до життя, віра в перемогу.

«Кодекс честі» героїв Ернеста Гемінґвея

Герой Гемінґвея часто опиняється незалежно від своєї волі в умовах, коли людина проходить перевірку на витривалість (глибини Африки, Перша світова війна, тайфун, арена бою биків, Латинський квартал у Парижі, громадянська війна в Іспанії), але стикається насамперед у поєдинку із самою собою. Душевний надлом, самотність –

доля майже всіх героїв Ернеста Гемінгвея, провідний мотив усієї творчості письменника.

Тож герої Гемінгвея ніколи не здаються. Поразка робить їх сильнішими, змушує шукати і знаходити сенс існування в найважливіших людських відносинах – дружбі та любові. Герої Гемінгвея – мужні люди, які протистоять долі, стоїчно долають відчуження, в кожному з них – частинка особистості автора, його незламної волі до життя.

Контрольні питання

1. Чому, на вашу думку, Гемінгвей робить головним героєм стару людину? У чому унікальність цього героя? Звідки старий Сантьяго черпає силу? Мужність і стійкість?

2. Про що свідчать думки старого «Сподіваюсь, вони там дарма не хвилюються. Хвилюватися, втім, може лише хлопчик. Але він-то в мені не сумнівається! Ні. Старі рибалки – ті, певно, тривожаться. Та й молоді теж. Я ж живу серед добрих людей».

3. Як старий думає про море? Як він ставиться до птахів, летючих риб, черепах? Які думки про впійману рибу хвилюють старого? Як вам здається, автор вважає людину повелителем природи, рабом її чи частиною природи?

4. Поясніть, як ви розумієте слова старого: «Як добре, що нам не доводиться вбивати сонце, місяць і зорі», «Зараз голова у мене така ж ясна, як і сестри мої, зірки».

5. На вашу думку, старий рибалка – переможений чи переможець? Чого може навчити Сантьяго хлопчика? Чого може навчити Сантьяго нас?

6. Як ви розумієте слова Гемінгвея «Людина створена не для поразки. Людину можна знищити, але її не можна перемогти»?

Словник термінів і понять

Ефект айсберга – художній прийом, за якого більша частина того, що хоче сказати автор, прихована «під водою». Письменник широко використовує натяки, підтекст, розраховуючи на читацький домисел.

Екзистенціалізм – напрям у філософії і течія модернізму, представники якої прагнули збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського життя, розкрити таємницю буття взагалі. На перше місце представники напряму висували категорії абсурду буття, страху, відчаю, самотності, страждання, смерті. Існування людини для письменників-екзистенціалістів – це «буття для смерті» як єдина мета і підсумок життя.

Повість – художній твір оповідного характеру, у якому змальовується історія життя людини у зіткненні з життєвими явищами та долями інших людей.

Притча – твір із чітко вираженою мораллю, з конкретною повчальною ідеєю.

Підтекст – прихований, внутрішній зміст висловлювання.

Реалізм – художній метод, в основі якого лежить принцип життєвої правди у змалюванні соціального середовища; правдиве, об'єктивне відображення дійсності.

Модернізм – це спільна назва літературних напрямів та течій, що виникли в європейській літературі на межі XIX-XX століть, яким притаманні спроби відобразити нові явища суспільства новими художніми засобами.

Символ - (від грец. - «умовний знак») - певний знак, що опосередковано виражає сутність якого-небудь явища і має філософське узагальнення.

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини ХІХ-ХХ ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
4. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.
5. Шутько Р. Б. Ернест Хемінгуей. Старий і море. Посібник для 11 класу. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2002. 64 с.

Практичне заняття № 23

Габріель Гарсія Маркес. «Стариган із крилами»

Мета: охарактеризувати специфіку авторського послання в оповіданні Г. Гарсія Маркеса «Стариган із крилами», розглянути символи, які при цьому використані.

Формувати предметні та ключові компетентності: розповідати про основні віхи життя та творчості Г. Г. Маркеса; використовувати різні джерела довідкової інформації для отримання нових знань; розуміти значення творчості письменника у світовому літературному процесі; виявляти й аргументувати жанрові ознаки творів; тлумачити літературознавчі поняття; висловити думки щодо моральних і соціальних проблем, порушених у творі.

Питання для обговорення

1. Короткі відомості про життя митця, лауреата Нобелівської премії.
2. Специфіка «магічного реалізму» Г. Гарсія Маркеса. Синтез реального і фантастичного в оповіданні Г. Гарсія Маркеса «Стариган із крилами».
3. Відображення моральної деградації людства. Символічний зміст образу янгола.
4. Ідея прагнення до внутрішнього вдосконалення, морального відродження, повернення до вічних цінностей.

Г. Гарсія Маркес – колумбійський письменник та публіцист, лауреат Нобелівської премії, один із найяскравіших представників «магічного реалізму», творець вигаданої місцевості Макондо, яка стала знаменитою літературною моделлю Латинської Америки.

Короткий літопис життя і творчості Г. Гарсія Маркеса

6 березня 1928 р. – народився у провінційному селищі Аракатака (прикарибська зона Колумбії) у родині телеграфіста. До восьми років виховувався в домі діда, де долучився до скарбів національної фольклорної традиції. Навчався в єзуїтській школі та національному коледжі. Ще у шкільні роки почав писати вірші.

1947 р. – вступив на юридичний факультет Національного університету в Боготі.

1948 р. – через початок «віоленсії» (період кривавих громадянських сутичок у Колумбії) університет було закрито, а Гарсія Маркес переїхав до міста Картахени-де-лас-Індіас, де отримав змогу продовжити навчання. Там майбутній письменник

зблизився з літературним середовищем і розпочав репортерську діяльність, через яку згодом покинув університет. Свої газетні статті він підписував псевдонімом «Септимус».

1952 р. – побачив світ нарис «Ла-Сьєрпе», присвячений народним повір'ям та легендам.

1954 р. – повернувся до Боготи, де продовжив працювати журналістом у газеті «Ель еспектадор». Саме тоді в письменника формуються ліві політичні переконання, які згодом знайдуть свій вияв у дружбі з Фіделем Кастро, а також у щирій підтримці Кубинської революції та повстання в Нікарагуа.

1955 р. – було опубліковано повість «Опале листя». Того ж року Маркес став кореспондентом газети «Ель еспектадор» у Європі. Перебуваючи у службових відрядженнях, відвідав різні країни, зокрема Італію, Польщу, США та ін.

1958 р. – створив повість «Полковникові ніхто не пише».

1961 р. – повернувся до Латинської Америки, а також завершив роман «Лиха година».

1962 р. – вийшов друком збірник оповідань «Дивовижна та сумна історія наївної Ерендіри і її жорстокої бабці».

1967 р. – побачив світ роман «Сто років самотності», який здобув Гарсія Маркесові світову славу.

1975 р. – опублікував роман «Осінь патріарха».

1981 р. – видав роман «Хроніка вбивства, про яке всі знали заздалегідь».

1982 р. – був нагороджений Нобелівською премією.

1985 р. – написав роман «Кохання під час чуми».

1992 р. – з'явився збірник «Дванадцять мандрівних оповідань».

2002 р. – було надруковано першу книгу із запланованої автобіографічної трилогії – «Жити, щоб розповісти про життя».

Паспорт твору «Стариган із крилами»

Рік видання: 1955 р. (вперше видано англійською 1972 р.).

Жанр: оповідання.

Напрямок: магічного реалізму.

Тема твору: розлад людських взаємин у світі.

Ідея твору: ідея духовного зцілення людства з допомогою вічних божих істин, які приносять на землю янголи.

Герої твору:

Пелайо – чоловік, на подвір'я якого прилетів янгол.

Елісенда – жінка Пелайо, бере 5 сентаво з кожного, хто заходить у двір подивитися на янгола.

Стариган з крилами – головний герой-янгол, який з'явився під час дощу.

Син Пелайо та Елісенди – байдуже ставиться до гостя з крилами. Заражений бацилами байдужості, черствості.

Другорядні – дівчина-павук; падре Гонсага, жителі рибальського селища.

Сюжет і композиція: (Особливістю композиції є відсутність поділу на частини)

Експозиція: поява старигана із білими крилами, «який упав обличчям у грязюку».

Зав'язка: Після дискусій жителі села вирішили, що це янгол. Його поселили в курнику.

Розвиток дії: довідавшись про янгола, до двору господаря Пелайо прийшов священик і захотів повідомити про диво вищих церковних осіб.

Кульмінація: хвороба ангела в останню зиму. Всі вирішили, що стариган помирає.

Розв'язка: через певний час стариган вилікувався, у нього виросло тверде й довге пір'я в янгола, і він полетів «у бік моря».

Фінал твору: відкритий. Питання чи повернеться він до людей?

Проблематика твору:

- проблема духовного падіння суспільства, моральної деградації людства;
- сенс людського існування;
- абсурдність, роз'єднаність сучасного суспільства;
- релігія і влада;
- особиста відповідальність кожного члена суспільства за свої вчинки і за все суспільство;
- проблема батьків і дітей .

Образи-символи у творі «Стариган з крилами»:

Образи-люди	Образи світу природи	Образи світу людей
Стариган з крилами – Божий посланець, символ знехтуваної віри та уособлення Природи. Хлопчик – жорстоке дитя хворого суспільства. Жінка-павук – символ деградації суспільства. Пелайо та Елісенда – втілення прагматизму	Дощ – символ необхідності духовного очищення землі. Морська стихія – бурхливе й суперечливе життя. Морський вітер – відчуття свободи.	Селище – модель людства

Контрольні питання

1. Поясніть «магічний реалізм» – це творчий метод чи латиноамериканський спосіб мислення?
2. У чому полягає головна особливість оповідання?
3. Аргументуйте ставлення людей до стариганя.
4. Доведіть, що старигань – це ангел. Поясніть чому він прилетів на землю?

Словник термінів і понять

Магічний реалізм – модерністська течія у латиноамериканській літературі ХХ ст. Визначальною ознакою магічного реалізму є напівфантастична-напівреальна картина латиноамериканської дійсності, яка вбирає в себе уявлення міфологічної свідомості, виниклої на основі індіанської, африканської та європейської культурних традицій.

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.

2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.
3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.
4. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 24

Милорад Павич. «Скляний равлик»

Мета: виявити прояви рис постмодернізму в оповіданні М. Павича «Скляний равлик», розглянути доречність використання вибору шляхів читання твору.

Формування предметних компетентностей: знання про життя і творчість М. Павича; розуміння особливостей його постмодерністських творів; поглиблене розуміння художньої манери письменника; читацьку активність.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички пізнавальної діяльності; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Короткі відомості про митця.
 2. Утілення в оповіданні «Скляний равлик» рис постмодернізму. Можливість вибору шляхів читання твору як вияв характерної для постмодерністської літератури гри письменника з текстом і читачем, «відмови від монопольного права автора на істину».
 3. Варіанти фіналу твору як ознака стилю М. Павича. Значення центральної метафори.
- М. Павич – сербський письменник-постмодерніст, учений літературознавець, перекладач.

Короткий літопис життя і творчості М. Павича

15 жовтня 1929 р. – народився у Белграді в родині скульптора та викладачки філософії. Схильність до літературної творчості виявив ще у шкільні роки.

1949–1953 рр. – студював сербську літературу XVIII–XX ст. у Белградському університеті, а після його закінчення займався науково-викладацькою та перекладацькою роботою, писав літературно-критичні статті. Здобувши ступінь доктора філософії за фахом «історія літератури», Павич читав лекції в Загребському університеті, а також в університетах Белграда, Відня, Парижа, Фрайбурга.

1967 р. – вийшла друком перша поетична збірка «Палімпсести».

1970-ті рр. – опублікував збірку віршів «Місячний камінь» (1971), збірники оповідань «Залізна завіса» (1973), «Коні святого Марка» (1976) та «Російський хорт» (1979).

1984 р. – побачив світ роман «Хозарський словник», котрий уславив Павича як письменника нової доби.

1988 р. – видав роман-кросворд «Пейзаж, намальований чаєм».

1990-ті рр. – було написано романи «Внутрішня сторона вітру. Роман про Геро та Леандра» (1991), «Остання любов у Константинополі» (1994), «Шухляда для письмового приладдя» (1999), повість «Скляний равлик» (1998) та ін.

1991 р. – став членом Сербської академії наук та мистецтв.

2000-і рр. – з-під пера Павича вийшли романи «Зоряна мантия» (2000), «Сім смертних гріхів» (2002), «Унікальний роман» (2004), збірники оповідань «Страшні любовні історії» (2001), «Паперовий театр» (2007) та ін.

30 листопада 2009 р. – помер від інфаркту.

Паспорт твору «Скляний равлик»

Рік написання: 1998 р.

Жанр: оповідання.

Літературний рід: епос.

Тема твору: зображення цікавого перехрещення долей двох людей.

Ідея твору: паралельне прочитання історії Давнього Єгипту та сучасності (XX століття).

Проблематика твору:

- повторення життя;
- перехресність людських доль;
- фаталізм;
- обман і самообман;
- погляд жінки і погляд чоловіка на одні й ті ж речі.

Композиція твору:

Перше перехрестя:

- «Панна Хатчепсут»;
- «Пан Давид Сенмут, архітектор»;
- «Дочка, яка могла зватися Ніферуре».

Друге перехрестя:

- «Декоративна свічка»;
- «Запальничка».

Зав'язка: два розділи оповідання: «Панна Хатчепсут» та «Пан Давид Сенмут, архітектор» (дії відбуваються паралельно).

Розвиток дії : розділ «Дочка, яка могла зватися Ніферуре».

Кульмінація: обидва розділи «Декоративна свічка» та «Запальничка» (знову ж таки – дії відбуваються паралельно; окрім останніх абзаців у кожному з розділів).

Розв'язка: останні абзаци у розділах «Декоративна свічка» та «Запальничка».

Для того, щоб зрозуміти задум і сенс оповідання «Скляний равлик» (1989) Милорада Павича, слід передусім мати на увазі, що воно написане в постмодерністській системі координат, усередині якої світ ототожнюється з текстом, а провідними прийомами художнього зображення є гра, пародія, багатоваріантне моделювання та перекодування образів. Сюжету оповідання передусє рубрика «Перше перехрестя», у якій зазначається, що читач може сам вирішити, який розділ буде початком твору: «Панна Хатчепсут» чи «Давид Сенмут, архітектор».

Контрольні питання

1. Поясніть значення центральної метафори.

2. Розгляньте варіанти фіналу твору. Поясніть специфіку використання такого прийому автором.

3. Підберіть приклади інтертекстуальних зв'язків представлених в іронічно-пародійній формі.

4. Аргументуйте рішення письменника зобразити сучасника розгубленим.

5. Охарактеризуйте побудову системи персонажів.

Словник термінів і понять

Постмодернізм (лат. past – префікс, що означає наступність; фр. Moderne – сучасний, найновіший) – загальна назва окреслених у другій половині XX ст. тенденцій у мистецтві, головними рисами яких є показ зруйнованої свідомості, деформованої дійсності, задушливої атмосфери епохи. Для постмодернізму характерні розмиття меж мистецьких жанрів і напрямів, усунення відокремленості масової культури від елітарної, автора від глядача (читача), проголошення відносності істини та цінностей, недовіра до авторитетів, деконструкція, гра та іронія.

Колаж – технічний прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на введенні у твір різних за фактурою та кольором предметів: шматків газет, афіш, шпалер тощо.

Інсталяція – художня техніка, яка використовує тривимірні об'єкти, призначені для зміни сприйняття простору людиною

Література:

1. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.

2. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.

3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

4. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.

Практичне заняття № 25

Джон Майкл Грін. «Провина зірок»

Мета: проаналізувати символізм роману Джона Майкла Гріна «Провина зірок»; визначити екзистенційну роль кохання для невиліковних молодих людей.

Формування предметних компетентностей: знання про життя і творчість Д. М. Гріна; поглиблене розуміння художньої манери письменника; читацьку активність.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички пізнавальної діяльності; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Джон Майкл Грін (нар. 1977 р.) – американський письменник, автор книжок для підлітків та молоді, відеоблогер.

2. «Провина зірок» – розповідь про історію кохання невиліковно хворих юнака та дівчини. Образи головних героїв. Ідея цінності життя.

3. Символіка назви твору. Ліризм, іронічність оповіді.

Джон Грін – американський письменник, автор книг для підлітків, відеоблогер і творець освітніх онлайн відео. Його називають найпопулярнішим автором епохи онлайн-технологій.

Короткий літопис життя і творчості Д. М. Гріна

24 серпня 1977 р. – народився в Індіанapolisі (штат Індіана) в сім'ї Майка і Сідні Грін.

Навчався в Підготовчій школі Хайленд в Орландо і Indian Springs School в передмісті Бірмінгема, Алабама. Саме, цю школу він описує в романі «У пошуках Аляски».

У 2000 році Грін закінчив Кенйон-Коледж з дипломом з англійської літератури і релігієзнавства.

Після закінчення коледжу Грін 5 місяців, працював в якості студента капелана в дитячій лікарні. Тоді він мріяв стати єпископальним священиком, але робота з дітьми, що страждають від важких захворювань, надихнула його стати письменником і написати роман «Винні зірки».

Пізніше Грін переїхав до Чикаго, де влаштувався асистентом видавця і редактора в книжковий магазин «Booklist».

З Чикаго Грін переїхав до Нью-Йорк, де жив протягом двох років, поки його дружина Сара вчилася в аспірантурі.

За цей час Джон встиг написати свій перший роман «У пошуках Аляски», який отримав «Премію Майкла Л. Принца».

У 2006 році Грін випустив роман під назвою «Досить Катрін», а через два роки третій – «Паперові міста». Книга «Паперові міста» зайняла п'яту сходинку в рейтингу бестселерів за версією «Нью-Йорк Таймс» і виграла безліч премій.

У 2012 році вийшов роман «Винні зірки», який був екранізований в 2014.

Паспорт твору «Провина зірок»

Рік написання – 2012 р.

Історія написання твору:

Роман «Провина зірок» вважають одним із кращих творів Джона Гріна. Екранізований у 2014. Автор присвятив цей твір Естер Ерл, дівчині із міста Квінсі (штат Массачусетс, США), яка було однією з перших «нердфайтерів» і придумала слоган цієї субкультури «Не забувай бути крутим». Естер була хвора на рак щитовидної залози і залежала від кисневого балона, як і Гейзел Грейс у «Провині зірок». Джон Грін спілкувався з дівчиною онлайн, приїздив до неї у гості. На превеликий жаль, у 2010 році, у віці 16 років Естер Ерл померла. «Я не міг би написати свій роман без її дружби», – зазначає письменник. Але водночас він наголошує, що Грейс – це не Естер.

Жанр твору: роман

Тема твору: трагічна історія кохання хворих на рак підлітків.

Ідея твору: не важливо, скільки часу ти проживеш на цій землі, важливо, як ти проживеш своє життя і з ким.

Художні особливості твору: широке використання метафор, іронічність оповіді, традиційна композиція, відкритий фінал.

Проблематика твору:

- проблема життя і смерті;
- проблема
- боротьби за життя;
- проблема сприйняття соціумом «не таких» дітей;
- труднощі першого кохання;
- кохання підлітків;
- взаємовідносини батьків і дітей;

Головні герої:

Гейзел Ланкастер – головна героїня. Їй 16 років, у неї рак щитовидної залози та метастази в легенях.

Огастус Уотерс – головний герой. Йому 17 років, у нього виявили остеосаркому. Через хворобу він втратив ногу.

Айзек – товариш Гейзел з групи підтримки. У хлопця рак очних яблук.

Пітер ван Хутер – улюблений письменник Гейзел

Композиція твору:

Експозиція. Боротьба Гейзел з раком щитовидної залози, депресія.

Зав'язка. Знайомство підлітків на заняттях із групової психотерапії.

Розвиток дії. Поїздка до Амстердаму. Зустріч з Пітером Ван Хутером. Незабутня ніч у готелі. Прогресування хвороби Гаса, репетиція похорону.

Кульмінація. Смерть Огастуса Уотерса.

Розв'язка. Зустріч Гейзел з Ван Хутером. Пошуки втраченого листа Огастуса.

Сюжетний ланцюжок:

Розповідь про групу підтримки онкохворих – знайомство Огастаса та Гейзел, обмін улюбленими книгами «Царська неміч» й «Ціна світанку» – листи підлітків до Петера Ван Гаутена – запрошення до Амстердаму – поява мрії – помаранчеве побачення – Огастас «віддає» своє бажання Гейзел – підготовка до подорожі – життя в реанімації – переліт до Амстердаму – готель «Філософ», перший день у місті – побачення-вечеря на двох – зустріч із письменником – екскурсія в дім Анни Франк, перший поцілунок – зізнання Огастаса про рецидив хвороби – повернення додому – сліпий Айзек відвідує друга – Огастас в реанімації – життя на візку, нічний дзвінок – репетиція похорону – смерть Огастаса, страждання рідних людей – письменник на похороні, розмові з Гейзел – пошуки втраченого послання Огастаса – Гейзел читає лист (сиквел) від Огастаса.

Символи роману:

герої зупинилися у готелі «Філософ», де номери названі на честь засновників екзистенціалізму.

Перший поцілунок героїв відбувається у музеї Анни Франк (це місце пов'язано з темою смерті).

Місце зборів «групи підтримки» за формою нагадує хрест. Закохані їдуть до Амстердаму, який є символом «свободи».

Продавець тюльпанів, за словами самого Гріна, є метафорою Бога.

Контрольні питання

1. Що об'єднує головних персонажів роману?
2. Поясніть в чому полягає роль персонажа Айзека?
3. Розкрийте змістовне наповнення мрій та вірувань Огастаса Вотерса? Поясніть як ви розумієте улюблену фразу юнака: «Я на американських гірках, які ведуть тільки вгору»?
4. Доведіть, що Дж. Грін вважає читання важливим для підлітків.
5. Встановіть яку роль у побудові твору відіграє образ письменника Петера Ван Гаутена та його книжка? Як «Царська німеч» вплинула на життя Гейзел та Огастаса?
6. Поясніть, що стало причиною поїздки підлітків до Амстердаму? Чи виправдала ця поїздка їхні очікування? Чому?

Література:

1. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

Практичне заняття № 26

Короткі відомості про Маркуса Френка Зузака

Мета: проаналізувати вияв ідей людяності, добра, порятунку життя й культури під час Другої світової війни на прикладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

Формування предметних компетентностей: знання про життя і творчість Маркуса Зузака; поглиблене розуміння художньої манери письменника; читацьку активність.

Формування ключових компетентностей: уміння вчитися: розвивати навички пізнавальної діяльності; **комунікативної** - розвивати навички роботи в парі та в колективі; **інформаційно-цифрової** - розвивати навички роботи із підручником, уміння знаходити потрібну інформацію та презентувати її; **загальнокультурної** - виховувати прагнення до літературної освіченості, естетичний смак; розширювати кругозір студентів.

Питання для обговорення

1. Відомості про Маркуса Френка Зузака.
2. «Крадійка книжок» – роман про Другу світову війну. Історія життя дівчинки Лізель Мемінгер. Викриття згубного впливу нацизму у творі.
3. Образи «маленьких людей», які опинилися в умовах фашистської системи.
4. Ідеї людяності, добра, порятунку життя й культури. Книга як символ збереження духовності в жорстокому світі.

Австралійські й американські критики називають Маркуса Зузака «літературним феноменом», визнають його як одного з найвигадливіших та найпоетичніших романістів нового століття.

Короткий літопис життя і творчості М. В. Зузака

23 червня 1975 р. народився в Сіднеї у сім'ї робітників-емігрантів з Австрії, які залишили батьківщину в 50-х р. XX століття.

Закінчивши школу, Маркус вступив до університету Нового Південного Вельсу, де здобув вищу освіту з історії та англійської філології, здобув ступінь бакалавра мистецтв і диплом.

Він повернувся до своєї школи викладачем англійської мови. І паралельно розпочав кар'єру письменника.

Першу книжку Маркус Зузак написав у шістнадцятирічному віці, але видати її вдалося лише через сім років.

У 1999 році Маркус Зузак став одним із наймолодших сучасних авторів Австралії.

Найвідоміші твори австралійського письменника Маркуса Зузака – «Крадійка книжок» і «Посланець» – позиціонувалися як підліткові романи і стали світовими бестселерами

Два романи Зузака про братів Вулфів викликали зацікавлення одночасно в Австралії та у США.

Зараз Маркус Зузак живе в Сіднеї із дружиною і донькою.

Маркус Зузак опублікував шість творів та отримав за них численні нагороди.

Паспорт твору «Крадійка книжок»

Дата написання: 2006 рік.

Жанр: присутні риси філософського, психологічного роману, роману-перестороги, фантастичний елемент (оповідач – Смерть).

Тематика твору:

- доля дівчинки, яка не вміла читати, стала письменницею;
- розповідь про Гітлера, який вирішив завоювати світ словом;
- мовчазне і активне протистояння персонажів нацистській ідеології;
- змалювання душ людей, знівечених нацизмом.

Художній час і простір твору: події роману розгортаються у нацистській Німеччині, починаючи з січня 1939 року, коли Лізель Мемінгер виповнюється 9 років, і закінчуються смертю головної героїні в глибокій старості в Австралії.

Сюжетний ланцюжок:

Дорогою до Молькінга помирає молодший братик Лізель – дівчинка прибуває до Молькінга – життя в сім'ї Хуберманів – знайомство з Руді Штайнером – проблеми з читанням – Ганс Хуберман навчає Лізель читати – дівчинка починає красти книги – знайомство з Максом – хвороба Макса – книга Макса – діти розкладають шматки хліба на шляху, де проходить колона євреїв – Макс змушений тікати – Ганса мобілізують до армії – поранення Ганса – Ганс повертається – бомбардування Молькінга, загибель Небесної вулиці – зустріч Лізель зі Смертю.

Головні герої:

Смерть

Лізель Мемінгер

подружжя Хуберманів,

Макс Ванденбург,

Руді Штайнер,

Ільза Герман.

Контрольні питання

1. Встановити зв'язок творчості письменника з національними літературними традиціями та сучасними тенденціями світової літератури.
2. Проаналізувати ідейно-тематичний зміст, сюжет, композицію, проблематику художнього твору.
3. Охарактеризуйте образи персонажів.
4. Прокоментуйте художні образи, у яких утілено позитивні й негативні явища.
5. Співвідносність значення книги, слова у творі М. Зузака «Крадійка книжок», використовуючи «Словник Дудена».
6. Пригадайте усі книги, про які йдеться у творі. Визначте їхню роль у долі персонажів, значення книжки, адже кожна з них має для головної героїні особливе значення, з кожною новою книгою вона зростає, навчається не тільки читати, але й розуміти життя, пізнавати людей, відкриває для себе духовні істини.

Література:

1. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

1. Антична література у контексті літератури світової.
2. Поняття «всесвітній літературний процес».
3. Періодизація античної літератури.
4. Періодизація античної літератури.
5. Історичні мотиви появи Відродження.
6. Джованні Боккаччо як представник італійського Відродження. «Декамерон», його жанрові особливості.
7. Творчість Данте Аліг'єрі, «останнього поета Середньовіччя і першого поета нових часів».
8. «Божественна комедія»: реалістичні елементи, структуру, символіка чисел, кольорів, образи.
9. Просвітництво в Англії та Німеччині.
10. Раннє Просвітництво.
11. Драма «Фауст», композиція, цілісність ідеї.
12. Образи Фауста і Мефістофеля.
13. Історичні передумови виникнення романтизму.
14. Характерні особливості романтизму.
15. Німецький романтизм і проза Е. Т. А. Гофмана.
16. Романтизм в Англії.
17. Поезія В. Вітмена.
18. Тематика, проблематика, композиція збірки В. Вітмена «Листя трави».
19. Шарль Бодлер. Збірка «Квіти зла». Протиставлення дійсності та ідеалу як семантико-образна вісь збірки.
20. Поетичне мистецтво П. Верлена – віршований маніфест символізму
21. Художній світ поезії А. Рембо. Асоціативно-чуттєва картина Всесвіту у віршах «Відчуття» та «Голосівки».
22. Життєвий творчий шлях Фредеріка Стендаля.
23. Художній метод Стендаля.
24. Романтичні і реалістичні тенденції в романах Стендаля «Червоне і чорне».
25. Життєві істини Жюльєна Сореля та їхній вплив на формування характеру героя.
26. Французький романтизм. В. Гюго.
27. Розвиток романтичної літератури Франції XIX ст.
28. В. Гюго – видатний французький письменник-романтик.
29. Особливості романтизму і новаторство В. Гюго.
30. Багатство уяви і поетична фантазія творів М. Метерлінка.
31. «Синій птах» – світла лірична феєрія про вищі цінності людського буття.
32. Символічний сенс сюжету пошуків Синього птаха та символістська картина світу в п'єсі.
33. Проблеми людських можливостей пізнання царини Невідомого, справжніх і штучних радощів життя.
34. Місце творчості Е. Хемінгуея у світовій літературі повоєнного періоду.
35. Феномен людини в літературі XX століття.

36. Міфічний час у романі Г. Г. Маркеса «Стариган з крилами».
37. Модернізм у літературі XX століття.
38. Гармонія і антагонізм у повісті Е. Гемінгвей «Старий та море».
39. Смерть як якір земної реальності у творчості Маркеса.
40. Особистість і творчість Ф. Кафки, особливості їхнього взаємозв'язку.
41. «Перевтілення» – програмний твір Ф. Кафки.
42. Філософія життя, краси, насолоди і мистецтва в романі Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея».
43. Авторська концепція роману Ромена Гарі «Повітряні змії».
44. «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло як синтез підліткової повісті та детективу.
45. Притчевість твору Альбера Камю «Чума».
46. Авангардиська поезія Гійома Аполінера.
47. Вплив України на творчість Райнера Марії Рільке.
48. Своєрідність художнього світу Федеріко Гарсія Лорки.
49. Поетика антиутопії Джорджа Оруелла.
50. Епічний театр Б. Брехта.
51. Прояви постмодернізму у творчості Милорада Павича.
52. Езсестенційність роману Джона Майкла Гріна «Провина зірок».
53. Відображення подій Другої світової війни у романі Маркуса Зузака «Крадійка книжок».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання здійснюється за 12-ти бальною системою.

Рівні засвоєння знань:

1. Початковий рівень- 1, 2, 3
2. Середній рівень- 4, 5, 6
3. Достатній рівень- 7, 8, 9
4. Високий рівень- 10, 11, 12

На незадовільно (1, 2, 3) оцінюється відповідь, з якої видно, що здобувач освіти не засвоїв теоретичного матеріалу із даного курсу, не зміг викласти основні теоретичні положення навчального курсу і не має навичок їх практичного застосування.

Оцінка 1 бал виставляється здобувачу освіти, коли він має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення (питання), не може відтворити основні поняття.

Оцінка 2 бали виставляється студенту, коли він має уявлення про об'єкт вивчення, фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, може навести деякі елементарні основні визначення, виявляє здатність елементарно викласти думку.

Оцінка 3 бали виставляється здобувачу освіти, коли він має уявлення про об'єкт вивчення, відтворює менше половини навчального матеріалу, може навести деякі елементарні основні визначення, виявляє здатність елементарно викласти думку, при допомозі комісії може виконати певні елементарні завдання.

Задовільну оцінку (4, 5, 6 балів) одержує здобувач освіти, який у відповіді припускається помилок і неточностей у визначенні термінів, слабо засвоїв основні питання дисципліни і не повністю виконав практичні завдання.

Оцінка 4 бали виставляється здобувачу освіти, коли він знає (відтворює) приблизно половину навчального матеріалу, знає тільки основні визначення та поняття, їх зміст та може дати їм пояснення, але допускає незначні помилки, може за зразком повторити відповідну операцію.

Оцінка 5 балів виставляється студенту тоді, коли він знає(відтворює) приблизно половину навчального матеріалу, знає тільки основні визначення та поняття, їх зміст та може дати їм пояснення, але допускає незначні помилки, може за зразком повторити відповідну операцію. Але не вміє самостійно аналізувати, узагальнювати, робити висновки, для чого потребує безпосередньої допомоги викладача. У відповіді може бути порушена послідовність викладення навчального матеріалу, можуть бути помилки у формуванні складних теоретичних положень.

Оцінка 6 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він знає і розуміє більше половини навчального матеріалу, знає основні положення, визначення та поняття, їх зміст та може дати їм пояснення, може за зразком повторити відповідну операцію, може частково самостійно аналізувати, узагальнювати, робити висновки. У відповіді немає порушень в послідовності, але можуть бути помилки у формуванні складних теоретичних положень.

За повну відповідь на всі поставлені питання при наявності окремих неточностей (у визначенні термінів, статистичних даних тощо), при виконанні всіх завдань, але з порушенням термінів, а також при недостатній обґрунтованості висновків залежно від ступеня неточності здобувач освіти отримує оцінку – **7, 8, 9 балів**.

Оцінка 7 балів виставляється студенту тоді, коли він правильно та логічно відтворює навчальний матеріал, знає основні та допоміжні визначення, їх зміст та може дати їм пояснення, може самостійно аналізувати, узагальнювати та робити висновки, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження викладених думок. Але відповідь здобувача освіти має деякі незначні неточності.

Оцінка 8 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він правильно та логічно відтворює навчальний матеріал, знає основні та допоміжні визначення та поняття, їх зміст, може дати їм пояснення, може встановлювати найсуттєвіші зв'язки між явищами, фактами. Може самостійно аналізувати, узагальнювати, робити висновки. Може наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок, відповідь студента повна і логічна. У відповіді здобувача освіти повинні відчуватися необхідні навички та вміння при рішенні практичних питань.

Оцінка 9 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує отримані знання в дещо змінених ситуаціях, вміє узагальнювати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації. Вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок. У відповіді здобувача освіти відчуються необхідні навички при вирішенні практичних завдань.

Для отримання відмінної оцінки(10, 11, 12 балів) здобувач освіти повинен глибоко та досконало знати матеріал навчальної дисципліни, розумітися в поняттях та категоріях, що застосовуються у світовій практиці, виконати якісно практичні завдання. Оцінка 12 ставиться здобувачам освіти, які займаються науковою роботою в даному напрямку, приймають участь в наукових конференціях, мають наукові публікації у фахових журналах.

Оцінка 10 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він володіє глибокими і міцними знаннями, застосовує отримані знання в нестандартних ситуаціях, вміє узагальнювати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації. Вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок. Критично оцінює окремі нові факти і явища.

Оцінка 11 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він володіє глибокими і міцними знаннями, застосовує отримані знання в нестандартних ситуаціях, вміє узагальнювати і систематизувати інформацію. Може самостійно ставити та розв'язувати проблеми. Критично оцінює окремі нові факти і явища, ідеї, виявляє особисту позицію щодо них. Суттєвим моментом відповіді студента повинен бути зв'язок з практикою, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.

Оцінка 12 балів виставляється здобувачу освіти тоді, коли він володіє глибокими, міцними, узагальненими, дієвими знаннями предмету, виявляє неординарні творчі здібності, аргументовано застосовує отримані знання в нестандартних ситуаціях, самостійно знаходить джерело інформації, узагальнює і систематизує її, може самостійно ставити та розв'язувати проблеми. Переконаливо аргументує особисту позицію, узгоджуючи її з отриманими знаннями та загальними цінностями, розвиває свої обдарування та нахили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антична література. Греція. Рим. (Хрестоматія). Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
2. Белаш Г. О. Історія античної літератури. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 235 с.
3. Боговін О. В. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та Відродження. Бердянськ, 2015. 243 с.
4. Ващенко Ю. А., Стовба Г. С. Історія зарубіжної літератури XX століття: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 152 с.
5. Вишницька Ю. В., Тверігінова Т. І. Історія зарубіжної літератури межі XIX-XX століть. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 191 с.
6. Волощук Є. В. Вивчення зарубіжної літератури в 11 класі: Посібник для вчителя. Київ: Освіта, 2002. 512 с.
7. Галич О. А. Теорія літератури. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
8. Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І. та ін. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ Академія, 1997. 752 с.
9. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX ст. – початку XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
10. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII століття. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 292 с.
11. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XX ст. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
12. Давиденко Г. Й., Галка Т. П. Вивчення творчості Данте в школі. Методичний посібник. Глухів: РБВ ГДПУ, 2003. 52 с.
13. Давиденко, Г. Й. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження. Київ: Центр учбової л-ри, 2007. 248 с.
14. Дудченко, М. М. Література Великобританії і США. Суми: Університетська книга, 2006. 445 с.
15. Зарубіжна література XIX століття. Київ: ВЦ «Академія», 1999. 360 с.
16. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. Київ: Антропосвіт. URL: <https://zl.kiev.ua/pro-zhurnal/>
17. Зарубіжний детектив: Енциклопедія (Укладачі О. Кощенко, Н. Капельгородська). Київ: ООО «АВДИ», 1994. 431 с.
18. Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник: У 2 т. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. Т. 1: А-К. 824 с.
19. Ісаєва О. О. Зарубіжна література (рівень стандарту). Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 244 с.
20. Історія зарубіжної літератури Середньовіччя та Відродження (для студентів філологічного факультету): навчально-методичний комплекс / уклад. Т. Й. Бандура. Одеса: ПНПУ, 2018. 65 с.
21. Кеба О. В. Модернізм у зарубіжній поезії другої половини XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 208 с.

22. Кеба О. В. Модерністська проза: Матеріали до вивчення. Частина 2. Франц Кафка: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. 188 с.
23. Кеба О. В. Художня структура модерністського роману (Англія, США, Німеччина). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 144 с.
24. Кирилюк З. В. Література Середньовіччя. Харків: Ранок. 176 с.
25. Ковбасенко Ю. І. Антична література. Київ: Вид. «Університет» КМПУ, 2009. 128 с.
26. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2019. 256с.
27. Кодоб'янська Н. М. Зарубіжна література (рівень стандарту). Харків: ТОВ «СИЦІЯ», 2018. 256 с.
28. Кузьменко В. І., Гарачковська О. О. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 496 с.
29. Лаврова А. О. Література американського романтизму. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2009. 160 с.
30. Маркова М. В. Література європейського романтизму: погляд крізь призму натурфілософської концептуалізації. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, 2012. 200 с.
31. Миронова В. М. Антична література. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
32. Мислителі німецького романтизму: словник / упоряд. Л. Рудницький, О. Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 588 с.
33. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література ХІХ століття» (Частина 1). Київ: КиМУ, 2017. 168 с.
34. Нагачевська О. О. Курс лекцій «Зарубіжна література ХІХ століття» (Частина 2). Київ: КиМУ, 2017. 156 с.
35. Наливайко Д. С. Зарубіжна література ХІХ ст. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.
36. Насмінчук Г. Й. Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження. Кам'янець-Подільський: Рута, 2013. 211 с.
37. Ніколенко О. М. Бароко. Класицизм. Просвітництво. Література ХVІІ-ХVІІІ ст. – Харків: Ранок, 2003. 224 с.
38. Ніколенко О. М. Літературні епохи, напрями, течії. Київ: Педагогічна преса, 2004. 128 с.
39. Ніколенко О. М. Романтизм у поезії. Г. Гейне, Дж. Г. Байрон, А. Міцкевич, Г. Лонгфелло. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. 176 с.
40. Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література. Київ, 2001. 400 с.
41. Поліщук Л. Б. Історія зарубіжної літератури. Античність. Середні віки. Відродження. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 156 с.
42. Пригодій С. М. Американський романтизм: Полікритика. Київ: Либідь, 2006. 440 с.
43. Тверітінова Т. І., Шовкопляс Г. Є. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Частина І. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 160 с.

44. Чебанова О. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття. Київ: КиМУ, 2018. 215 с.
45. Шалагінов Б. Б. «Фауст» Й. В. Гете: Містерія. Міф. Утопія: До проблеми духовної сутності людини в німецькій літературі на рубежі 18–19 ст. Київ: Вежа, 2002. 280 с.
46. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку XIX ст. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2013. 368 с.
47. Шалагінов Б. Б. Класики і романтики: студії з історії німецької літератури XVIII–XIX століть. Київ: Києво-Могилянська акад., 2013. 439 с.
48. Шалагінов Б. Б. Німецький романтизм і містичне // Поетика містичного. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2011. С. 117–161.
49. Шалагінов Б. Б. Шлях Гете: Життя. Філософія. Творчість. Харків: Ранок: Веста, 2003. 286 с.
50. Шовкопляс Г. Є. Історія зарубіжної літератури XX століття: у 2 ч. Ч. 2: Історія зарубіжної літератури II половини XX століття. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 151 с.
51. Шулик П. Л. Героїчний епос західноєвропейського середньовіччя. Кам'янець Подільський: Аксіома, 2019. 132 с.
52. Шулик П. Л. Літературні феномени західноєвропейського середньовіччя. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. 252 с.
53. Шутько Р. Б. Ернест Хемінгуей. Старий і море. Посібник для 11 класу. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2002. 64 с.

Зарубіжна література [Текст]: методичні вказівки до практичних занять для здобувачів освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр усіх спеціальностей денної форми навчання» /уклад. Людмила БОРИСЮК. – Ковель: КПЕК Луцького НТУ, 2023. – 101 с.

Комп'ютерний набір і верстка: Людмила БОРИСЮК

Редактор: Людмила БОРИСЮК

Підп. до друку _____ 2023. Формат 60х84/16.Папір офс. Гарн. Таймс.
Ум. друк. арк.3,4.
Обл.-вид. арк. 7,4. Тираж _____ прим. Зам.188.

ВСП «Ковельський промислово-економічний фаховий коледж
Луцького національного технічного університету»
45000 м. Ковель, вул. Заводська, 23
Друк – ВСП «КПЕФК Луцького НТУ»